

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Diplomová práce

Bc. Anežka Náhlíková

Motivace k pojmenování dětí v okrese Ústí nad Orlicí

Motivation of the Naming of Children in the District of Ústí nad Orlicí

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.

Poděkování

Děkuji PhDr. Pavlu Štěpánovi, Ph.D. za cenné rady a pomoc při zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat MUDr. Jiřině Slezákové za poskytnutí dat týkajících se jmen dětí narozených na Letohradsku a všem respondentům za vyplnění dotazníku.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 3. 2013

.....

jméno a příjmení

Abstrakt

Teoretická část práce je věnována vymezení rodného jména, jeho funkci a místě v českém jazykovém systému. Dále jsou zde shrnuty motivy, které mohou hrát roli při výběru jména pro děti.

Praktická část se zabývá motivacemi, jež se uplatňují při pojmenovávání dětí v okrese Ústí nad Orlicí u dvou skupin rodičovské populace. První skupinu tvoří rodiče, kterým se děti narodily v letech 1960–1975, druhou pak rodiče s dětmi narozenými v letech 2000–2012. Data od nich byla získána dotazníkovým šetřením. Tyto dvě skupiny jsou spolu srovnávány z hlediska užitých jmen, vlivu faktorů jazykových (délka a zvuková podoba jména, jeho vztah k příjmení, domácí podoba apod.) a mimojazykových (rodinná tradice, náboženské vyznání, vzdělání apod.). Sledovány jsou též odlišnosti v přístupu k mužským a ženským jménům.

Abstract

The theoretical part of this work deals with the term of given name, its function and position in the Czech language system. Additionally, motivations that can play any role in naming of children are summarized.

The practical part is focused on motivations applied in naming of children in Ústí nad Orlicí district at two groups of parental population. In the first group there are parents whose children were born in the period of 1960–1975 and the second group is formed by parents with children born in 2000–2012. The data from the parents were gathered using questionnaires. These two groups are compared from various points of view – used names, linguistics factors (length, sound aspects of names, relation of the given name to the family name, hypocoristics etc.) and other factors (family tradition, religion, education etc.). Also differences in the approach to male and female names are followed.

Klíčová slova

rodné jméno, motivace, onomastika, sociolingvistika

Keywords

given name, motivation, onomastics, sociolinguistics

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Rodné jméno	7
3	Faktory, jež ovlivňují výběr jména pro potomka	16
	3.1 Faktory jazykové	16
	3.2 Faktory mimojazykové	20
4	Vymezení vzorku populace	28
5	Vymezení výzkumného prostoru.....	29
6	Sběr dat.....	31
	6.1 Dotazník.....	31
	6.2 Rozšiřování dotazníků	32
7	Charakteristika sledovaného vzorku respondentů	34
	7.1 Pohlaví	34
	7.2 Věk	34
	7.3 Náboženské vyznání	35
	7.4 Vzdělání	36
8	Vyhodnocení dat týkajících se výběru jmen pro děti	37
9	Závěrečné shrnutí	91
10	Použité zdroje.....	94
11	Seznam tabulek	96
12	Seznam grafů.....	97
13	Seznam obrázků	97
14	Přílohy	98
	14.1 Seznam otázek zaměřených na motivace, jež byly použity v dotazníku	98
	14.2 Rodná jména dětí narozených v letech 2001–2011 na Letohradsku	99
	14.3 Domácké podoby jmen.....	102
	14.3.1 Domácké podoby jmen a přezdívky uvedené respondenty ze skupiny [1]	102
	14.3.2 Domácké podoby jmen a přezdívky uvedené respondenty ze skupiny [2]	104

1 Úvod

Rodné jméno člověka provází obvykle celým životem. Člověk je jím nejen identifikován, ale jméno mu také pomáhá při vytváření jeho osobnosti. Často si okolí ztotožňuje vlastnosti člověka se jménem; člověk může být svým okolím nazírán pod vlivem nejznámějšího nositele daného jména. Z těchto a dalších důvodů věnují rodiče výběru jména pro svého potomka velkou pozornost.

V průběhu času se však mění důležitost jazykových a mimojazykových faktorů, kterými je tento výběr podmiňován, z čehož také pramení výrazné proměny v repertoáru oblíbených jmen mezi generacemi.

V této práci se zaměřuji na dvě skupiny lidí, jejichž děti se narodily zhruba se čtyřicetiletým rozestupem. Naše společnost prošla v tomto období výraznou změnou, která se nutně musela odrazit i v přístupu k pojmenovávání dětí. Cílem práce je u těchto skupin nalézt a pokusit se vysvětlit rozdíly v motivacích, které rodiče při výběru jmen pro děti uplatnili. Dále se zde zabývám srovnáním přístupů k mužským a ženským jménům. Věnuji se též odlišnostem v repertoáru jmen dětí osob s náboženským vyznáním a bez vyznání a snažím se zjistit, v čem spočívají.

V celém výzkumu se snažím sledovat působení sociokulturních podmínek, které mohou často osvětlit rozdílné přístupy rodičů k pojmenování dětí.

2 Rodné jméno

Rodné jméno je podle Encyklopedického slovníku češtiny „*jméno nedědičné, které se na územích s vícejmennou antroponymickou soustavou volí každému jedinci jako dodatečné jméno ke zděděnému příjmení, tj. rodinnému jménu, s nímž tvoří dva základní funkční členy české antroponymické soustavy*“ (ESČ, 2002, s. 205). Každý jedinec má právo nosit své osobní jméno, ale zároveň s tím mu vyvstává povinnost používat ho v jeho oficiálním znění (M. Knappová, 1996–1997, s. 52).

Termín rodné jméno je však poněkud problematický – především z toho důvodu, že se plně nevžil do povědomí veřejnosti.

Velká část široké veřejnosti si podle mé zkušenosti pod rodným jménem představí příjmení ženy před tím, než se vdá – tedy příjmení „za svobodna“. Také Příruční slovník jazyka českého se připojuje k tomuto pojetí, když pokládá rodné jméno za synonymum k příjmení (F. Kopečný, 1974, s. 10).

Místo rodného jména lze například použít termín křestní jméno. Ten od počátku souvisel s církevním obřadem křtu, při němž dítě jméno dostalo. Avšak záhy zevšeobecněl a začal se používat i u nepokřtěných jedinců. Po roce 1950, kdy byly zavedeny pouze matriky civilní, byl nahrazen termínem rodné jméno. Po roce 1989 se v odborné literatuře začínají objevovat oba termíny (J. Pleskalová, 2011, s. 139).

Encyklopedický slovník češtiny uvádí, že v dnešní době je zvykem užívat v různých veřejných listinách pouze termín jméno (ESČ, 2002, s. 205). Avšak to je možné právě pouze v textech úředního charakteru, kde se pojí vždy s příjmením. V jiných oblastech je vnímáno jako synonymum k „pojmenování, název“ (F. Kopečný, 1974, s. 10).

Běžní uživatelé jazyka operují nejčastěji se jménem, případně s křestním jménem. Pojem křestní jméno je vžitý do té míry, že se ve vnímání běžných uživatelů plně lexikalizoval – téměř ztratili povědomí o motivaci vzniku tohoto sousloví.

Termín rodné jméno je přesnější, přesto však užívaný výhradně odbornou veřejností.

V této práci se přikláním k termínu jméno, případně rodné jméno.

Dříve bylo povoleno oficiálně nosit pouze jedno rodné jméno, což se změnilo schválením zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Tento zákon umožňuje u občanů České republiky zapsání dvou jmen, „*která nesmí být stejná; dítěti, které není občanem a jehož rodiče nemají státní občanství České republiky, lze zapsat více jmen*“

(301/2000 Sb.). Tato jména ovšem nemohou být cizojazyčnými obdobami téhož, tzn. zákon neumožňuje zapsat spojení jmen jako např. *Jan John*. Ovšem jiná různojazyčná jména vedle sebe stát mohou (např. *Jiřina Anouk*, *Petr Long*). Jsou povoleny i případy, kdy sourozenci mají druhé jméno stejné (např. *Jan Josef* a *Petr Josef*). „Z funkčního hlediska je totiž možné považovat za identifikačně dostatečné lišení sourozenců prvním jménem (M. Knappová, 2008, s. 125).“

Podle zmíněného zákona a jeho novely č. 165/2004 Sb. nesmí být dítě pojmenováno jmény zdrobněnými, domáckými a zkomolenými, názvy církevních svátků ani jmény obecnými, dále nesmí mít stejné jméno jako jeho sourozenec, nesmí nést jméno opačného pohlaví apod. (M. Knappová, 2008, s. 122). Zákon však nevylučuje zápis jména cizojazyčného. Může se jednat jak o cizí ekvivalent jména v českém prostředí běžně užívaného (např. *George* – česky *Jiří*), tak o jméno, které se u nás nevyskytuje v žádné době (např. *Nazareno* – z italštiny; M. Knappová, 2010, s. 44).

Zákon povoluje také zapsání tzv. jmen zdvojených (např. *Anna-Marie*). Taková jména ovšem nelze tvořit libovolně, musí pro ně existovat vzor v cizích jazycích. Je to proto, že u nás tradice zdvojených jmen neexistuje. Lze tedy zapsat jen taková zdvojená jména, která se objevují jinde ve světě (M. Knappová, 2008, s. 126).

Rodné jméno s příjmením slouží k individualizaci jedince, jejich prostřednictvím se člověk odlišuje od ostatních. Většinou se užívají v pořadí rodné jméno – příjmení; v administrativní sféře je tomu z praktických důvodů obvykle naopak. Z těchto dvou členů má příjmení větší identifikační funkci; rodné jméno je jeho doplněním. Ovšem v rodinném prostředí, kde je příjmení všem známé a je obvykle společné všem členům rodiny, přebírá jeho funkci rodné jméno – přičemž se „vždy předpokládá potenciální přítomnost *P* [příjmení]“ (J. Petr, 1976, s. 96). Rodné jméno lze však použít na oficiálnější úrovni i bez příjmení, a to ve spojení se zdvořilostními tituly (pan *Vladislav*, paní *Jarmila*, slečna *Anna*; S. Pastyřík, 2003, s. 33).

Pokud jde o srovnání rodného jména a příjmení, lze zde podle J. Petra (1976, s. 98) najít určitý rozdíl. Pro utváření příjmení byla v našem prostředí zdrojem kromě apelativ též rodná jména. V jazyce tudíž existuje široký repertoár příjmení. Rodných jmen je mnohem menší počet, což lze ověřit i tím, že běžný uživatel jazyka zná téměř všechna rodná jména obvyklá ve společnosti, v níž žije, ovšem u příjmení tato znalost není zdaleka tak velká (J. Petr, 1976, s. 98).

Rodné jméno je na rozdíl od příjmení s daným jedincem navždy spjato (změna je možná, avšak dochází k ní pouze výjimečně). Kromě toho, že slouží k identifikaci, stává se jméno také symbolem člověka, „*lze mu přiznat i hodnotu existenciální*“ (M. Knappová, 1989, s. 6). I přesto, že jedinec, kterého označuje, se během svého života vyvíjí a podstatným způsobem se mění jeho vzhled a chování, rodné jméno je hodnota stálá, těmto změnám nepodléhající.

Rodné jméno člověka identifikuje, označuje, neslouží však k jeho charakterizaci. Jeho užití je arbitrární (M. Knappová, 1989, s. 6). Nelze usouvztažňovat původní apelativní význam jména s jeho nositelem (J. Petr, 1976, s. 99).

Knappová uvádí, že „*abychom ‚porozuměli‘ konkrétnímu RJ [rodnému jménu] ve vztahu k pojmenovávanému objektu, musíme se seznámit s jeho nositelem*“ (M. Knappová, 1989, s. 6). Rodné jméno však není zproštěno jakýchkoliv informací – podle něho je v naprosté většině případů poznatelné pohlaví nositele, podle případného užití hypokoristické podoby lze odhadovat, zda se jedná o dítě či o dospělého člověka nebo jaký vztah k nositeli je tvarem rodného jména vyjadřován. Někdy lze též na základě rodného jména určit národnost.

Jméno ovšem nemá pouze identifikační funkci. Když je člověk osloven jménem, znamená to, že je uznán jako lidská bytost. Jméno je tudíž „*jedním z prvních příkazů zdvořilosti*“ (J. Sokol, 2002, s. 152). V koncentračních táborech byla jména vězňů nahrazována čísly, tzn. jejich lidství bylo popřeno (J. Sokol, 2002, s. 153).

Původně vznikala rodná jména z apelativ, měla člověka jednoznačně popsat, někam ho zařadit; inspirace byla čerpána z vlastností nebo typických (ať už reálných nebo často i domnělých) rysů daného jedince. Pojmenovávalo se přímo nebo nepřímo – na základě přirovnání ke zvířatům, rostlinám, přírodním jevům apod. (M. Knappová, 1989, s. 21).

Tyto původní významy však bývají ve většině případů již zcela zastřeny. Přesto existuje relativně velký počet jedinců, pro které je důležité, co jméno jejich potomka původně jako apelativum znamenalo.

Podle údajů Knappové z roku 1989 tvoří repertoár užívaných jmen v české společnosti z 30–35 % jména původu českého, příp. slovanského, 65–70 % jmen je pak původu neslovanského (M. Knappová, 1989, s. 21 a 25). Lze předpokládat, že v současné době se díky masivním zahraničním vlivům poměr jména slovanská – jména neslovanská ještě více změnil ve prospěch jmen neslovanských.

Běžní uživatelé českého jazyka si však k pojmu české, popř. slovanské jméno přiřazují i mnoho jmen původu neslovanského. Taková jména jsou v národní tradici natolik zakořeněna, že je společnost přijala za vlastní a jsou i tak vnímána (např. *Anna, Marie, Jan* a další).

Rodných jmen existuje velké množství, lze u nich zaznamenat různé měnící se módní vlny; dříve například mohla vypovídat i o společenském postavení nositele apod.

Podle Knappové existují v rámci repertoáru rodných jmen dvě skupiny. První složku tvoří jména tradiční, stálá, příliš se v čase neproměňující. Druhá složka obsahuje taková jména, která stojí v systému jmen na periferii, podléhají různým tendencím, jsou přejímána z cizích jazyků apod. (M. Knappová, 1992, s. 65).

Pokud jde o postavení rodných (stejně jako ostatních osobních i šířeji všech vlastních) jmen v českém jazykovém systému, „*antroponymy jsou pouze substantiva, popř. slova užívaná ve funkci substantiv (...). Vyplývá z toho, že jazyková výstavba a užití antroponym jsou v češtině podmíněny substantivním systémem českého jazyka, konkretizovaným v jednotlivých jazykových rovinách*“ (M. Knappová, 1980, s. 225).

Knappová dále uvádí, že kategorie životnosti, která se u rodných jmen i příjmení uplatňuje, se odvozuje od přirozeného rodu jedinců. Jako vodítko pro rozlišení mezi rodem ženským a mužským slouží tvary rodných jmen v nominativu.

Pro ženská jména je v češtině nejtypičtější zakončení *-a* (*Kateřina, Veronika*), objevuje se také zakončení na *-e* (*Natálie, Marie*). Zřídka se vyskytne zakončení na konsonant (*Ester, Rút, Dagmar*). Takto zakončená cizí jména, jež u nás zdomácní, buď zůstávají nesklonná, nebo se začnou skloňovat podle vzoru žena a poté obvykle přiberou pro český jazykový systém běžnější koncovku *-a* (*Dagmar* i *Dagmara, Karin* i *Karina*; M. Knappová, 1980, s. 225).

U jmen mužských naopak zakončení na konsonant převažuje, ojediněle se objevuje zakončení na *-o* (*Oto, Ivo*), *-e* (*Arne*) a *-a* (*Nikola*; M. Knappová, 1980, s. 225).

Velký počet ženských jmen vznikl přechýlením ze jmen mužských pomocí sufixů *-a* (*Jan – Jana, Martin – Martina*) a *-ka* (*Jindřich – Jindřiška, Štěpán – Štěpánka*; M. Knappová, 1989, s. 30–31). Opačný proces, tedy vznik mužského jména ze ženského odtržením koncovky (hypoteticky *Adéla – *Adél*), není doložen (M. Knappová, 1989, s. 31).

Naposled zmíněný sufix *-ka* má poněkud specifitější postavení. Jedná se o polyfunkční sufix, který u rodných jmen slouží k přechylování a k tvorbě hypokoristik. U některých cizích ženských jmen byl využit k jejich začlenění do češtiny (např. *Eliška*,

Anežka). Jako jeden ze základních sufixů, kterými se tvoří hypokoristika, i u oficiálních podob jmen navozuje dojem určité jemnosti a domáckosti, především mezi běžnými uživateli jazyka (J. Lesák, 2009, s. 424: „*Eliška je taky fajn, ale nějak mi prostě nesedí na dospěléou ženskou, na dítěti to zní hezky, ale takovej ten střední věk mi prostě nejde do pusy...*“). Stejný pocit může vyvolávat u mužských jmen např. zakončení *-ek* (*František*).

Trendem se v anglosaských zemích stávají jména obourodá (*Sydney, Taylor, Tracy*; M. Knappová, 2008, s. 125). Je však možné se s nimi setkat i u nás (*Nikola, René*). V českém prostředí se obourodost hojně vyskytuje u hypokoristik – *Pěťa, Miša, Pája*; M. Knappová, 1980, s. 226).

Nositelem rodného jména je jedinec, k němuž má jeho okolí obvykle nějaký citový vztah, který se pohybuje na škále kladný – záporný. To se odráží přirozeně i v rovině jazykové. Proto existuje množství hypokoristik, tj. domácích neoficiálních podob rodných jmen, která se snaží tento vztah nějakým způsobem zachytit.

Hypokoristika lze tedy definovat jako řečový akt, „*který je dominantně ovlivněn mimojazykovou skutečností, neboť poukazuje na spojení jména s objektem a zároveň na vztah mluvčího k oslovované osobě. Zahrnuje v sobě i mimolingvistické informace rázu sociálního. Jazyková informace o hypokoristických jménech je úzce spojena se sociálním prostředím a situačním kontextem*“ (S. Pastyřík, 2003, s. 8).

V češtině existuje velké množství hypokoristik, která je možné utvořit od oficiální podoby jména. Od některých jmen existuje i několik desítek neoficiálních obměn – srov. *Jan – Jenda, Jeník, Janek, Jěňa, Jeníček, Honza, Honzík, Honzíček* aj. (M. Knappová, 1995, s. 87). Některá konkrétní hypokoristika mohou být utvořena od různých rodných jmen (srov. *Ráďa – Radek, Radka, Radana, Radoslav, Radomír, Radovan, Radko, Radim*; S. Pastyřík, 2003, s. 95).

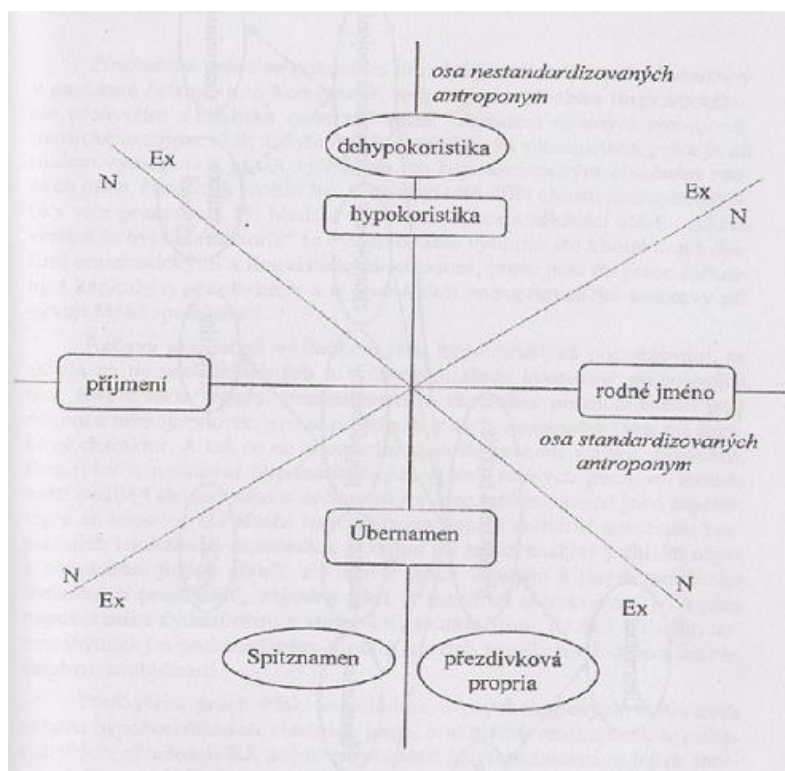
Hypokoristické varianty lze navzájem srovnávat z hlediska teritoriálního (*Anča – Anče; Jarek – Jarka – Jarda*), generačních rozdílů (*Jakoubek – Kuba*) nebo z hlediska frekvenčního (S. Pastyřík, 2003, s. 23).

Hypokoristika se mezi sebou liší také svým stylistickým zabarvením. Výběr některé z variant daného jména je závislý na komunikační situaci nebo na komunikačním záměru mluvčího. Oslovením může být signalizováno například varování, odmítnutí, údiv, prosba atd. (M. Knappová, 1995, s. 87). Kromě toho volbu daného hypokoristického sufixu ovlivňují různá sociální prostředí, ve kterých se daný jedinec pohybuje. Knappová zmiňuje používání sufixů *-an, -as* mezi studenty (*Mart'an, Mart'as*; M. Knappová, 1989, s. 57).

Hypokoristika mohou sloužit k rozlišení mezi osobami téhož jména – například mezi matkou a dcerou (*Hana* – *Hanička*). Často se v těchto případech daná podoba jména natolik vžije a začne být tak nerozlučně spjata se svým nositelem, že si ji s sebou nese celý život. Okolí tuto podobu téměř přestane považovat za hypokoristickou a začne ji vnímat jako bezpříznakovou variantu jména, kterou lze označit daného nositele.

Ve funkci hypokoristika se může objevit také oficiální podoba jména. V takové situaci může být oficiální jméno vnímáno v poloze meliorativní, ale též v poloze pejorativní (S. Pastyřík, 2003, s. 9). Oslovením dítěte oficiální podobou jména lze upozornit např. na nepřijatelnost chování, vážnost situace apod.

Expresivní podoby se na neoficiální úrovni často vytvářejí nejen z rodných jmen, ale též z příjmení (např. v běžné komunikaci *Horňas*, *Horňajs* = *Horníček*, v literatuře – *Strouhalka*, *Lízalka* /bratři Mrštíkové/; S. Pastyřík, 2003, s. 69). Skutečnost, že i neoficiální podoby odvozené z příjmení lze zařadit do kategorie hypokoristik, ilustruje Pastyříkovo schéma (viz obrázek 1) zobrazené pomocí dvou protínajících se os (1. rodné jméno – příjmení, 2. hypokoristikon – přezdívká). Protnutím těchto os vzniknou čtyři kvadranty, přičemž do levého horního kvadrantu patří právě zmíněná hypokoristika odvozená z příjmení (S. Pastyřík, 2003, s. 123).

Obrázek 1: Podoby rodného jména a příjmení

Příklad: *Kateřina Hácová* (převzato ze S. Pastyřík, 2003, s. 85)

horní pravý kvadrant = *Katka* (hypokoristikum)

horní levý kvadrant = *Háček* (hypokoristikum)

dolní levý kvadrant = *Hacienda* (přezdívka)

dolní pravý kvadrant = *Kartridž* (přezdívka)

Stejně jako oficiální podoby rodných jmen i hypokoristika lze rozdělit na relativně stálá a proměnlivá, u nichž se frekvence užívání v čase mění.

Sufixy, které označuje Knappová za stále používané, jsou *-ek*, *-ka*, oproti tomu například sufix *-eš* (*Daniel – Daneš*) není v současné době příliš frekventovaný. Na rozdíl od dob dřívějších se dnes velmi často používají sufixy *-ča* a *-da* (M. Knappová, 2010, s. 65).

Typickými sufixy hypokoristik jsou: u maskulin *-ík* (*Petrík*), *-ek* (*Jakoubek*), u feminin *-ka* (*Lucka*), *-ička* (*Anička*), *-unka* (*Barunka*), *-uška* (*Maruška*) apod. Mezi „obourodé“ sufixy patří *-da* (*Jenda, Žanda*) a *-ča* (*Pepča, Janča*).

Někdy se v domácím prostředí vžije pro dítě přezdívka, která plně nahradí funkci hypokoristika. Často se jedná o motivovanost na základě zvukové podobnosti se jménem (např. *Viktorie – Viki* s příjmením začínajícím hláskou *c* je svým okolím oslovována přezdívkou *Ciki*) nebo na základě charakteristiky osoby z hlediska jejích typických vlastností, povolání, původu apod. (S. Pastyřík, 2003, s. 83).

V některých případech může být obtížné rozhodnout, která podoba je ještě hypokoristikem a která už přezdívkou. Obvykle se udává, že za přezdívkou se považuje to, co je inspirováno nějakým apelativem nebo kulturním kontextem, např. *Lucie – Lucifer; Daniela – Drákulka; Petr – pan Petřina*).

Některá hypokoristika postupně procházejí procesem „zoficiálnění“ – stávají se oficiálními rodnými jmény. Tento jev není typický pouze pro češtinu, ale vyskytuje se ve všech evropských jazycích (srov. zoficiálnění jména *Tim* z *Timothy*, *Nick* z *Nicolas*, *Mia* z *Maria*; M. Knappová, 2008, s. 123). Existují ovšem i taková do češtiny přejatá jména, která byla původně hypokoristická, avšak do pozice oficiálního jména se dostala již v zahraničí (např. *Lina, Lola, Lota, Vilma*; M. Knappová, 2012, s. 164).

V článku „O proměnlivosti repertoáru rodných jmen“ (M. Knappová, 1992) je uveden příklad zoficiálnění hypokoristik ze staročeského období od základu *Mil-* (*Milan, Miloš, Milota, Milíč, Milena, Miluše* aj.). Proces přehodnocování hypokoristik na jména oficiální se nezastavil, probíhá dodnes (M. Knappová, 1992, s. 68).

Aby se jméno mohlo stát oficiálním, a tedy ho bylo možné použít pro zápis do matriky, je nutnou podmínkou „*ztráta citového příznaku*“ (Knappová, 1992, s. 69). Důležitá je frekventovanost daných hypokoristik a jejich užívání v neveřejném styku namísto základní podoby. Tento proces je také ovlivněn jejich výskytem ve funkci uměleckých jmen (*Nad'a Urbánková, Max Švabinský*).

Po prozkoumání těchto faktorů (např. pomocí sociolingvistického průzkumu nebo na přímou žádost některého z uživatelů jazyka) dochází k lingvistickému zhodnocení daného tvaru (M. Knappová, 1989, s. 45).

Přijetí hypokoristika do oficiálního systému českých rodných jmen je podporováno jeho případným výskytem v cizích jazycích (především ve slovanských) nebo v historii. Například přijetí jména *Johanka* podpořil fakt, že se tento tvar objevuje už ve staré češtině (M. Knappová, 2010, s. 46). Knappová uvádí několik jmen, která procesem „zoficiálnění“ prošla v poslední době (*Bára, Magda, Táňa, Přemek, Vítek*; M. Knappová, 2010, s. 46). Mezi jména, která se v současnosti stala dalšími kandidáty na osamostatnění, patří podle Knappové především *Jarek* (pravděpodobně v souvislosti s oblibou písničkáře Jaromíra Nohavici), *Ondráš* (sufix *-áš*, který je u oficiálních podob jmen častý – srov. *Tomáš, Jonáš*) a *Amálka* (patrně pod vlivem pohádkové víly Amálky; M. Knappová, 2012, s. 163–167).

K přehodnocování hypokoristika na základní podobu jména dochází obvykle ze dvou důvodů:

1. Základní podoba jména je příliš dlouhá, což je nevýhodné z hlediska praktického užití – především ve spojení s příjmením (vedle jména *Magdaléna* se zoficiálňuje *Magda*, vedle *Tat'any Táňa*).

2. Základní podoba jména působí příliš archaicky (např. k *Terezii* se přitváří jméno *Tereza*).

Neprobíhá ovšem pouze proces přehodnocování z hypokoristik na jména oficiální. Někdy je přitvořena nová oficiální podoba daného jména z toho důvodu, že jeho původní tvar byl považován za hypokoristikum. Např. jména *Vendulka* a *Jindřiška* jsou kvůli sufixu *-ka* pocit'ována jako hypokoristika, a v důsledku toho vzniká tendence považovat zkrácené tvary *Vendula* a *Jindra* za základní (M. Knappová, 1989, s. 45).

Jak už bylo řečeno výše, rodná jména nemají lexikální význam; lze u nich hovořit pouze o takzvaném prvotním významu, což je „*význam slova předtím, než začalo fungovat*“.

jako proprium“ (J. Lesák, 2009, s. 420). I přes absenci významu však vyprázdněná nejsou, mají schopnost vzbuzovat určité konotace.

Specifickými vlastnostmi konotací je to, že nejsou pro všechny uživatele jazyka totožné. Určité jméno může v různých lidech vzbuzovat jiné, někdy i zcela opačné pocity (J. Lesák, 2009, s. 420), což je dáno velkým množstvím nejrůznějších jazykových a mimojazykových faktorů – skladem hlásek, délkou jména; věkem, pohlavím, zkušenostmi apod.

Je zajímavé, že to, jak určité jméno člověk vnímá, může být (a většinou také je) zcela iracionální, často daný jedinec vůbec nedokáže zdůvodnit, proč jedno jméno označí za velmi pěkné a jiné naopak vnímá spíše negativně.

Rodná jména mohou být hodnocena i v souvislosti s asociacemi, které se při jejich vyslovení člověku vybaví. J. Lesák uvádí několik příkladů asociací na základě zvukové podobnosti (*Eliška* – liška; *Lenka* – plenka, podkolenka; *Jirka* – sirka; *Sašenka* – sušenka; *Barbora* – brambora). Především mezi dětmi je zvyk vymýšlet k jménům rýmy velice rozšířený. Proto se někteří rodiče vyhýbají jménům, u nichž jsou podobné rýmy nasnadě. Například F. Oberpfalcer v článku z roku 1931 uvádí, že se na rodná jména skládají rýmováčky často („*Antoníne, kočka dříme, Tonda sedí na komíně*“; „*Pepice – vopice*“ apod.; F. Oberpfalcer, 1931, s. 202). Další hodnocení mohou vycházet z určitého společenského kontextu (*Julie* – žízala, *Kašpar* – šašek).

Podle J. Lesáka mohou zcela odlišné konotace vyvolávat podoby jednoho rodného jména. Například u oficiálního jména *Anna* je varianta *Anička* hodnocena jako hezká, naopak variantu *Anča* vnímá mnoho lidí jako ošklivou (J. Lesák, 2009, s. 420).

3 Faktory, jež ovlivňují výběr jména pro potomka

Jméno se stalo, jak už vyplývá z předchozího, nejdůležitějším označením každého člověka. Při pojmenování dítěte je pozornost soustředěna na volbu, „*a proto získávají prestižní hodnotu jevy, které kvalifikují akt výběru, nikoli tvoření jména: jméno bylo vybráno ‚dobře‘, ‚vhodně‘, ‚podle poslední módy‘, ‚záměrně‘, ‚záměrně s národním aspektem‘ apod.*“ (R. Šrámek, 1999, s. 21). Výběr jména tedy ovlivňuje velké množství faktorů, jimiž se zabývají především dvě subdisciplíny onomastiky – socioonomastika a psychoonomastika (R. Šrámek, 1999, s. 21). M. Knappová dělí tyto faktory na jazykové a mimojazykové. V této kapitole se na ně zaměřím pro přehlednost zvlášť, i přesto je však zřejmé, že spolu úzce souvisejí.

3.1 Faktory jazykové

Mezi faktory jazykové patří především národní charakter jména, jazyková forma jména a původ jména.

Mnoho rodičů vyžaduje pro své dítě jméno, které by mělo takzvaně „český charakter“. Pod tento pojem však obvykle – kromě jmen českého původu – zařazují i jména původu hebrejského (*Eva, Jan*), latinského (*Pavel, Klára*) nebo germánského (*Karel, Oldřich*). Podstatný tedy většinou není původ jména, ale jeho obvyklost a zakotvenost v českém národě (M. Knappová, 2010, s. 28).

Jazyková forma jména hraje při volbě jména důležitou roli.

Významným faktorem je délka jména. Knappová uvádí, že největší oblibě se těší jména kratší, většinou dvouslabičná nebo tříslabičná. Důvodem je jejich jednoduchá výslovnost, dále je není tak snadné zkomolit (M. Knappová, 1989, s. 126) a ve spojení s delším příjmením se jeví praktičtějšími (M. Knappová, 2010, s. 29). Podle Josefa Lesáka (2009, s. 418) zde však zároveň působí také protichůdná tendence, kdy rodiče volí pro dítě dvě jména.

Pokud jde o zvukovou stránku jazyka, výběr jména ovlivňují především následující dva faktory.

Prvním z nich je estetický dojem z konkrétního jména. Určité hlásky (například *r, g* nebo sykavky) „zabarví“ jméno tak, že působí tvrdým nebo nelibozvučným dojmem. Jiné hlásky oproti tomu mají schopnost jméno zjemnit (například *b, l, m*). Jako příklad něžných

libozvučných jmen dává Knappová dívčí jména *Lenka, Blanka, Milena* (M. Knappová, 1989, s. 126).

Tyto fonémy jsou pravděpodobně důvodem, proč jména typu *Milan, Miloš* nebo *Miloslav* některým uživatelům jazyka připadají pro muže příliš jemná, až nepatřičná (J. Lesák, 2009, s. 423: „*Strašný jméno pro chlapa mi přijde Mila, Miloslav, ale to je možná tím, že mám tetu Miloslavu, tak mi to přijde moc zženštělý*“). Podobně mohou na někoho působit mužská jména jako *Simon, Denis a Marcel*, jelikož jejich ženské protějšky (*Simona, Denisa a Marcela*) jsou mnohem frekventovanější.

Důležitým kritériem výběru jména je, aby se jméno dobře vyslovovalo, aby nečinilo svému nositeli problémy. Jak uvádí J. Lesák, rodiče jsou často obezřetní ke jménům obsahujícím sykavky, hlásky *r* a *ř* nebo obtížně vyslovitelné souhláskové skupiny (J. Lesák, 2009, s. 419); výběr může ovlivnit též řečová vada jednoho z rodičů (např. při rotacismu jsou často eliminována jména s hláskou *r*).

Mnozí rodiče také přemýšlejí nad tím, jaké lze ze jména vytvořit domácí podoby. Požadavky se ovšem různí.

Někteří vyžadují, aby jméno už ve své základní podobě bylo pocíťováno „domácky“ a nemusely se k němu přitvářet další varianty (např. *František, Eliška*; viz s. 11). Jiné rodiče naopak malé množství obvyklých hypokoristik odrazuje (J. Lesák, 2009, s. 420: „*Skoromanžela nadchlo jméno Sebastian. Není to špatný jméno, ale nějak mě nenapadají zdrobněliny*.“).

M. Knappová všechny tyto požadavky formuluje souhrnně do věty, kterou rodiče odůvodňují svoji volbu jména pro dítě velmi často – „*aby se jméno prostě líbilo*“ (M. Knappová, 2010, s. 29). Samozřejmě nelze objektivně jména roztrždit na ta, která jsou libozvučná a která nejsou, která působí příjemným dojmem a která bychom svému dítěti nikdy nedali. Postoj ke jménům je ryze subjektivní (M. Knappová, 2010, s. 29) a nemusí být ani trvalý (může se přetvářet pod vlivem nově nabytých zkušeností, módních vln, zahraničních trendů apod.).

S tím souvisí i faktor, který už byl zmíněn výše – rodiče často hodnotí především kombinaci jména a příjmení, jejich „souznění“. Této problematice se věnoval už článek z roku 1947, publikovaný v časopise *Naše řeč*, jehož autorem je F. Pátek. Pátek má jisté výhrady k takovým rodným jménům, která vycházejí ze stejného základu jako příjmení – např. *Jan Honza, Josef Josífko*; jako zajímavost uvádí jméno *Felix Šťastný* (lat. *felix* – šťastný; F. Pátek, 1947, s. 118).

Čas od času se lze setkat i se jménem, které je totožné s příjmením (například *Zdeněk Zdeněk*, *Pavel Pavel*). Takováto spojení působí úsměvně a mohou být příčinou mnohých nedorozumění.

Za nevhodné považuje Pátek rovněž kombinace takových jmen a příjmení, v nichž se koncentruje příliš mnoho stejných nebo podobných konsonantů – například *Stanislav Sezima* (s-s-s-z), *Jindřich Řeřicha* (ř-ř-ř), *Žofie Žižlavská* (ž-ž-ž-s). Nedoporučuje též, aby jméno a příjmení začínalo stejnou hláskou (*Anna Adamcová*, *Bohuslav Bilek* apod.; F. Pátek, 1947, s. 118–119). Je zřejmé, že zmíněné aspekty nelze pojímat objektivně, různí uživatelé jazyka je vnímají a přistupují k nim jinak.

Problematické mohou být kombinace, v nichž jméno končí na hlásku, kterou začíná příjmení, protože se tak hranice mezi slovy stane nezřetelnou (*Jan Novák*, *Tomáš Šípek*), nebo kombinace, v nichž je obtížné rozeznat, co z dvojice je jméno a co příjmení (*Petr Václav*). Kuriózní jsou případy, kdy jméno a příjmení dohromady působí jako „věta“ (*Tomáš Fuk*) nebo kdy se spolu rýmují (*Petr Svecr*, *Pavel Havel*).

Důležité je podívat se na celek – jméno a příjmení – i ze sémantického hlediska; pro srovnání – směšné konotace může vyvolávat kupříkladu *Lev Zajíček* (M. Knappová, 1989, s. 126). Dalším příkladem může být český herec, který se jmenuje *Vilém Udatný*. *Vilém* je považován za typické jméno pro šlechtice a panovníky, příjmení *Udatný* se k němu tedy docela dobře hodí, avšak možná právě proto toto spojení vzbuzuje úsměvné konotace, mnoho lidí si totiž v jeho kontextu vybaví nějakého neohroženého vládce.

V současné době je možné zaznamenat časté kombinování typicky českého příjmení s cizím jménem; některé kombinace nás mohou až překvapit. Například u jména *Sofie Vomáčková* (které uvádí ve svém článku i Lesák /2006, s. 419/) je na první pohled zřejmé, že mezi jménem *Sofie* a příjmením *Vomáčková* vzniká velký kontrast. Ten je způsobený vztahem prvotního významu jména *Sofie* (z řeckého slova „sofia“, což znamená moudrost), který je abstraktní, označuje vysoce ceněnou vlastnost, a významu příjmení, jež obsahuje konkrétní, ve srovnání se jménem naprosto přízemní entitu, jejíž obyčejnost je ještě umocněná protetickým v.

Zdrojem nedorozumění a nepochopení se může stát taková kombinace jména a příjmení, kterou už v minulosti nesla nějaká významná osobnost (*Bedřich Smetana*, *Václav Havel*).

Pro mnohé rodiče je též důležité, aby se jména jejich dětí hodila k sobě navzájem. Podobnost mezi jmény se může projevit na rovině fonetické – všechna jména mají stejnou počáteční hlásku (jako příklad zde poslouží jména skutečných sourozenců, jež začínají na

hlásku *b* – *Bronislava, Barbora, Benedikt, Bernadeta*) nebo naopak mohou podobně končit (například je mi známý případ čtyř bratrů, kteří se jmenují *Jonáš, Tobiáš, Eliáš, Jeremiáš*), jména mohou jít za sebou také postupně podle abecedy (*Anna, Barbora, Cyril*), mohou být všechna dvouslabičná (*David, Martin, Pavel*) nebo se mohou spolu rýmovat (*Jana, Dana, Anna*) apod.

Ještě specifitější bývají motivace volby jmen pro dvojčata. Převládajícími tendencemi u nich se zabývala M. Knappová (1989, s. 142). Její výzkum byl realizován již v letech 1981–83. Zjistila, že zde platí totéž jako u jmen sourozenců obecně. Ovšem z šetření vyplynulo, že u potomků – dvojčat (tím spíše, pokud se jedná o dvojčata jednovaječná) se rodiče na volbu kombinace jmen zaměřili více.

Nejvíce se u dvojčat uplatňuje stejná délka (*Hana – Jana*), stejná zakončení (*Tomáš – Lukáš*), stejné počáteční hlásky (*Kateřina – Kristýna*), jména stejného původu (*Jaroslav – Miroslav*), jména spjatá historicky a kulturně (*Adam – Eva*). Nepříliš často se lze setkat se jmény odvozenými od stejného základu (*Jan – Jana; Pavla – Pavlína*; M. Knappová, 1989, s. 142).

Protože v současné době nebyl realizován žádný výzkum zaměřený na aktuální trendy ve jménech pro dvojčata, ze kterého by bylo možné čerpat, provedla jsem krátkou analýzu různých internetových diskuzí týkajících se postojů k danému tématu.¹

Zjistila jsem, že jedince zapojené do diskuze je možné rozdělit na dvě skupiny – na ty, kteří preferují u dvojčat podobnost jmen, a na ty, kteří ji nedoporučují.

První skupina považuje podobná jména u dvojčat za hezká a originální. Jako příklady pěkných dvojic jmen uvádějí následující kombinace: *Daniela – Gabriela, Tobiáš – Matyáš, Oliver – Olívie, Roland – Ronald, Karel – Karla, Sabrina – Sabina, Iva – Ivana, Dora – Zora*.

Členové druhé skupiny podobnost více či méně razantně odmítají. Domnívají se, že taková jména se navzájem pletou a bývají zdrojem častých nedorozumění. Upozorňují i na psychologický efekt takové volby. Podobná jména totiž především u jednovaječných dvojčat mohou nepříznivě působit na utváření jejich vlastní identity. Kromě toho tím nositelé

¹ <http://www.emimino.cz/diskuse/jaka-jmena-pro-dvojcata-43849/> (cit. 2012-11-20)
<http://www.modrykonik.cz/diskuse/ke-smazani/jmena-pro-dvojcata/> (cit. 2012-11-20)
<http://www.bonella.cz/diskuze/Volba-jmena/tehotenstvi-tyden-po-tydnu-ii.html?strana=8> (cit. 2012-11-20)
http://www.rodina.cz/scripts/diskuse/novep_tree.asp?all=yes&id=14763392&typ=0 (cit. 2012-11-20)

takových jmen na sebe mohou zbytečně upoutávat pozornost, která pro ně jistě není vždy příjemná.

Jako příklady pěkných kombinací jmen jsou touto skupinou uváděna buď jména od sebe naprosto odlišná, která spolu mohou či nemusejí souviset (*Emma – Sára, Natálie – Samuel, Filip – Jakub, Hugo – Pavlína*), nebo jména, která spolu souvisejí historicky a kulturně (*Adam – Eva, Petr – Pavel, Bella – Sebastián*).

Někteří chtějí, aby dvojčata měla blízká data svátků. Z tohoto hlediska uvádějí kombinace jako *Jiří* (24. 4.) a *Vojtěch* (23. 4.); *Eliška* (5. 10.) a *Justýna* (7. 10.).

Při kombinování jmen mohou být rodiče ještě mnohem vynalézavější. G. Janů uvádí případ, kdy dvojčata matky *Magdaleny* dostala jména *Magda* a *Lenka*, jejichž spojením vznikne jméno *Magdalenka* (G. Janů, 1997–1998, s. 164).

3.2 Faktory mimojazykové

Při výběru jmen pro dítě hrají velkou roli také faktory mimojazykové.

Knappová zmiňuje, že působí spíše u jmen ženských než mužských (M. Knappová, 1989, s. 127). S podobnou tezí přichází Gerritzen, která říká, že mnohem více ženských než mužských jmen má internacionální charakter. Vysvětluje to tím, že při výběru mužských jmen bývají rodiče všeobecně konzervativnější (D. Gerritzen, 2006, s. 180). Je zajímavé se nad touto skutečností zamyslet. Proč je u velké většiny populace tendence být inovativní a odvážnější při volbě ženských jmen než při volbě jmen mužských?

V praktické části své práce se zaměřuji mimo jiné na to, zda uvedené rozdíly v pojmenování mužů a žen způsobuje stále ještě rodinná tradice – zda jsou mužům jako pokračovatelům rodu častěji než ženám předávána jména z generace na generaci.

Při volbě jména se ukazuje i to, jaký mají rodiče „vztah k současným pojmenovávacím podmínkám, odrážejícím sociální, ideové, kulturní, (mezi)národní aj. poměry v dané společnosti“ (M. Knappová, 1989, s. 127). Přichází v úvahu mnoho motivů, daných věkem, vzděláním, původem, místem bydliště, sociálním postavením rodičů, jejich soukromým životem, ale také aktuální situací ve společnosti (M. Knappová, 1989, s. 127). Některý motiv nakonec převáží a ostatní se začnou jevit jako méně podstatné.

Do této kategorie mimojazykových faktorů patří v první řadě tradice v rodinách, v nichž je zvykem dávat jméno po „blízkém příbuzném“ (M. Knappová, 1989, s. 129) – nejčastěji po rodičích nebo prarodičích. Někde se tak děje po mnoho generací a nikdo nemá

zájem tento zvyk porušit. Lze ho zaznamenat především v „*harmonicky žijících rodinách s dobrým vztahem k předkům*“ a na venkově častěji než ve městě (M. Knappová, 2008, s. 127).

V některých rodinách je zvykem, že dítě dostane jméno odvozené ze jména např. některého z prarodičů (babička *Marie* – vnučka *Mariana*, otec *Radoslav* a syn *Radek* apod.) Můžeme se také setkat s tím, že rodiče dávají svým dětem jména „křížem“ (otec *Petr* – dcera *Petra*, matka *Jana* – syn *Jan* apod.; M. Knappová, 2008, s. 129).

Knappová poznamenává, že ve šlechtických rodech bylo běžné pojmenovat prvního syna po dědovi, druhého po kmotrovi a třetího po otci. Někdy bylo dítěti dáno jméno po vzdálenějším příbuzném, který byl vážený, něčeho dosáhl nebo který zajišťoval rodinu finančně (M. Knappová, 2010, s. 27).

V současnosti se stále častěji od těchto rodinných tradic upouští. J. Lesák zkoumal tento jev v internetových diskuzích a zjistil, že se často projevuje spíše opačná tendence: „(...) *nastávající matky odmítají dávat jména po rodičích, nejčastěji s odůvodněním, že je nutná změna, že pak dochází ke zmatkům, nastávajícím matkám také vadí oslovení typu stará Lenka, mladá Lenka* (J. Lesák, 2009, s. 419).“

Výběr jména v minulosti velmi silně ovlivňovaly náboženské motivy – častá byla jména inspirovaná významnými světcí, patronem kostela (Knappová zmiňuje, že „*např. v místě, kde byl kostel zasvěcen svatému Jakubovi, se vyskytovalo větší množství Jakubů než jinde*“; M. Knappová, 2010, s. 33) apod. Jména se také dávala po křestních kmotrech. Dnes však tyto zvyklosti tak velkou roli nehrají. Podle Knappové lze však v současnosti zaznamenat velký vzestup starozákonních jmen (*Ester, Rebeka, Samuel*; M. Knappová, 2010, s. 33).

Jak a do jaké míry ovlivňovaly a ovlivňují náboženské motivace výběr jmen pro děti na Orlickoústecku, jsem zjišťovala ve svém průzkumu.

Je možné, že se liší oblíbenost jmen také mezi lidmi s různým vyznáním. Lze tedy vyslovit například hypotézu, že katolíci preferují jména z jiných okruhů než evangelíci. Může to být dáno odlišným přístupem ke svatým a k Panně Marii – katolíky jsou uznávány, evangelíky nikoliv. Tento předpoklad se však v práci nepodařilo ověřit vzhledem k omezenému množství respondentů s evangelickým vyznáním.

Faktorem, který se v některých rodinách bere v potaz, je přání starších sourozenců. Ti mohou být při výběru motivováni například jménem oblíbené panenky, dětskou postavičkou z televize či z literatury, jménem některého z kamarádů nebo kamarádek

a podobně (starší sourozenec bývá také často tvůrce nové hypokoristické podoby jména; M. Knappová, 2010, s. 27).

Nezanedbatelná je také aktuální rozšířenost a obliba určitého jména. Někteří rodiče se nechají inspirovat svým okolím, přáteli, známými; snadno se stane, že se tak ve třídě vyskytne například pět nositelů téhož jména. Na tyto módní vlny však často reaguje „antimóda“ (M. Knappová, 1989, s. 129), kdy se rodiče záměrně vyhýbají jménům podléhajícím dobové oblibě. Pokoušejí se tedy vymyslet pro svého potomka takové jméno, jež je něčím neobvyklé, netradiční, jež takzvaně „nikdo nemá“. Někteří tímto způsobem chtějí svému dítěti zajistit v podobě neobvyklého jména jedinečnost; snaží se mu dodat pocit výjimečnosti. Dítěti takové jméno může připravit problémy v podobě různých narážek a úsměšků apod. „*Někdy tato konfliktní situace vede rodiče k žádosti o změnu jména jejich dítěte. U nositelů podobných jmen takové konfliktní situace vyvolávají projevy sebeobrany a agresivity. Je zajímavé, že se právě mezi mladými delikventy často objevují provinilci s neobvyklými jmény*“ (M. Knappová, 1989, s. 131).“ Nebylo by bez zajímavosti provést u těchto lidí podrobnější sociolingvistický výzkum.

Někteří lidé naopak záměrně volí pro své dítě běžné jméno, protože jsou sami nositeli jména nezvyklého a nechťejí, aby podobné negativní zkušenosti, které s ním mají, zažilo i jejich dítě (G. Janů uvádí případ ze svého výzkumu, kdy rodiče dali dítěti jméno *Jan* z toho důvodu, že otec dítěte se jmenoval *Křišťan*, a proto si pro dítě přáli nějaké běžné jméno; G. Janů, 1997–1998, s. 163).

Originální jméno si ovšem svoji jedinečnost nemusí uchovat příliš dlouho. Jméno v určité době neobvyklé se může stát za pár let hitem a naopak. Jako příklad takového procesu uvádí Knappová jméno *Anežka*, jež bylo svého času považováno za zastaralé, avšak v současné době zažívá poměrně velký vzestup (M. Knappová, 2010, s. 32).

Lesák zmiňuje, že výběr ovlivňují i „*individuální zkušenosti s nositeli daného jména*“. Člověk si může vytvořit, aniž by si toho byl vědom, kladný či záporný vztah k určitému jménu přes osobu s tímž jménem („*Barborka se mu taky líbí, ale já znám jednu takovou hroznou Barboru, a proto tohle jméno nechci dát našemu dítěti*.“; J. Lesák, 2009, s. 420).

Nemusí se však jednat pouze o přímou zkušenost s daným jménem, ale také o zkušenost zprostředkovanou – dalšími lidmi, literaturou; zcela jistě hraje roli kulturní prostředí, v němž se člověk pohybuje.

Tak například hypokoristikum *Honza* může být spojeno s pohádkovým hloupým *Honzou*. Existují jména, která prošla relativizací, příp. dehypokorizací a v lidové tradici byla

přiřazena lidem s nižší inteligencí, specifickým způsobem chování atd. – např. *matěj, janek* (srov. ty jsi janek, jankovitý kuň), *pepík* (srov. pražští pepíci), *káča* apod. (F. Oberpfalcer, 1939, s. 203). Podle Pastyříka může dojít až k druhové generalizaci (*Vašek* = Čech, *Michl* = Němec, *Ivan* = Rus; S. Pastyřík, 2003, s. 24). Tyto konotace mohou rodiče od volby daného jména odradit.

Rodiče může ovlivnit také to, že se určitá jména nebo jejich domácké podoby začaly hojně dávat domácím zvířatům – např. *Bára, Ben* pro psy; *Ferda, Pepík* pro papoušky apod.

Některá jména se celospolečensky téměř přestávají používat vlivem velmi silné negativní konotace, kterou vyvolávají – např. *Adolf*. Takových jmen však není příliš velký počet.

Pro mnohé rodiče je důležité, aby zvolili takové jméno, které je vhodné nejen pro dítě, ale i pro dospělého člověka – z tohoto hlediska se někomu jeví jako problematická jména, jejichž zakončení připomíná hypokoristické formanty (*Eliška, Jindřiška, Oldřiška*; M. Knappová, 2010, s. 46).

Podle šetření M. Knappové bylo zjištěno, že se při výběru jména uplatňuje i dosažené vzdělání rodičů.

To není výdobytek současné doby, společenské postavení hraje roli při volbě jmen už odedávna – dříve více než v současnosti. V 16. století byla jména typu *Ferdinand, Ladislav, Karel* oblíbená u panovníků, u panstva *Vilém, Fridrich* (M. Knappová, 2010, s. 51). Z těchto jmen je dodnes cítit jistá majestátnost. Také měšťané a lidé z vesnic měli svá typická jména, která je okamžitě přiřadila k příslušné sociální vrstvě.

Podle současných výzkumů rodiče se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním dávají přednost jménům například z české historie, z literatury (*Eliška, Johana*) nebo nepříliš nápadným jménům cizím (*Alice, Rút*; M. Knappová, 2010, s. 32).

U rodičů se základním či nedokončením středoškolským vzděláním se lze setkat jednak se jmény považovanými za „česká“ (*Jiří, Tomáš, Kateřina, Lucie*), jednak se jmény, která znějí exoticky, čímž na sebe upoutávají pozornost. Ve výběru naposled zmíněných jmen se projevuje vliv postav z různých, především zahraničních filmů, seriálů nebo telenovel. Knappová vysvětluje tendenci této skupiny lidí dávat jména, která jsou v našem českém prostředí neobvyklá (ať už svým cizím nádechem nebo třeba komplikovaným pravopisem), z psychologického hlediska: „(...) tato rodičovská skupina si své eventuální komplexy pramenící z nízké úrovně vzdělání a z ní vyplývajícího společenského postavení kompenzuje právě volbou jména neobvyklého, které ostatní společenské vrstvy nemají; výrazně se tento jev

uplatňuje u svobodných matek patřících do této skupiny (M. Knappová, 1989, s. 97).“ V souvislosti s výše řečeným se objevují jména jako například *Kevin, Esmeralda, Samantha, Sean, Diego* a podobně (M. Knappová, 2010, s. 32).

Existuje však také taková skupina, kterou tvoří jména naprosto bezpříznaková, oblíbená rodiči bez rozdílu dosaženého vzdělání. Mezi ně patří například *Marie, Anna, Josef* či *David* (M. Knappová, 2010, s. 32).

Dalším současným trendem je pojmenovávání podle známých osobností (sportovců, herců, zpěváků apod.) nebo podle jmen jejich dětí. Například Lesák zmiňuje vzestup oblíbenosti jména *Dominik* po vítězství českých hokejistů na OH v Naganu (J. Lesák, 2009, s. 419), Knappová zachytila vzestup jména *Aneta* (podle vítězky první řady Superstar Anety Langerové) a zmiňuje se také o zvýšeném zájmu o jméno *Natálie* (podle dcery spisovatelky Haliny Pawlowské; M. Knappová, 2010, s. 37); je možné, že v tomto případě hraje roli i jméno zpěvačky Natálie Kocábové.

Mnoho celebrit v dnešní době dává svým potomkům jména velmi extravagantní. Při výběru jmen jsou odvážnější než mnozí jiní rodiče, pro které bývají vzorem. Do značné míry tedy ovlivňují módní trendy v oblasti jmen.

U českých populárních osobností najdeme jména jako *Noemi Petra Muka, Claudie Kateřiny Kristelové* nebo *Bibiana Barbary Nesvadbové*. V uměleckých kruzích byl také zaznamenán trend znovuobjevování jmen vnímaných jako zastaralá (srov. *Kordula Veroniky Žilkové, Haštal a Kašpar Petra Hapky*; M. Knappová, 2008, s. 127).

Především u této skupiny lidí lze zaznamenat trend pojmenovávat dítě dvěma jmény např. *Bruno Fidelius Ani Geislerové*, dvojčata *Mia Rosa* a *Jan Etien Ester Geislerové* nebo dcery Karla Gotta *Charlotta Ella* a *Nella Sofie*.

Pokud jde o zvyk dávat dítěti hned po narození dvě jména, je podle Hájkové (2004, s. 10) tato tendence opět na vzestupu. V dřívějších dobách se dvě jména používala běžně – především z důvodů náboženských (patron, jehož jméno člověk nosil, mu měl zajistit trvalou ochranu), ale i společenských – k rozlišení dvou jedinců se stejným jménem a příjmením (Šmilauerův příklad – *Josef Bečka* a *Josef Václav Bečka*). Dnes se náboženská motivace pro druhé jméno také objevuje – dítě ho může dostat při křtu nebo si časem zvolí jméno biřmovací (E. Hájková, 2004, s. 10).

V anglosaském světě se dvě jména dítěti dávají běžně. Hájková si klade otázku, zda k nám tato tendence výrazněji pronikne, a v případě, že ano, jak bude vnímána: jako nový trend ze zahraničí nebo jako něco, co už u nás bylo a nyní se to začalo znovu praktikovat (E. Hájková, 2004, s. 10).

Co se týče mimojazykových vlivů k pojmenování sourozenců, někteří rodiče dbají nejen na formální podobnost jmen svých dětí, ale volí jména z určitého okruhu, „*z jistého blíže ohraničeného repertoáru*“ (M. Knappová, 1989, s. 130). Může se jednat o biblická jména (*Anna, Eva, Daniel*), jména podle světců (*Vojtěch, Anežka, Barbora*), jména původu slovanského (*Jarmila, Věra*), jména inspirovaná literárními postavami – především kladnými (Shakespeare – *Viola, Olivie*; Božena Němcová – *Barunka*², *Adélka*³) aj. (M. Knappová, 1989, s. 130). Někteří rodiče mohou použít pro své děti taková jména, jež spolu spojuje určitý kulturní kontext – např. *Hynek, Vilém, Jarmila; Petr a Lucie; Jan a Marie*, kterým se říká domácími podobami *Jeníček a Mařenka*.

Mezi další spíše okrajové motivy patří podle Knappové vyjádření zkušenosti z cest (*Jadranka*), vztahu ke své profesi, zálibám (*Edgar* – syn učitele angličtiny) nebo vyjádření nějakého citového vztahu (jméno *Vojtěch* jako vzpomínka na den, ve kterém se rodiče dítěte poznali; M. Knappová, 2010, s. 35).

Dříve existovaly velké rozdíly mezi jmény obyvatel měst a vesnic. Tyto rozdíly se však především vlivem médií a různým pohybům obyvatelstva (ať už v rámci českého jazykového území nebo i mimo něj) postupně stírají. I přesto však stále probíhá pohyb z centra na periferii. Nová jména ze zahraničí se tedy nejdříve vyskytnou ve velkých městech, odkud se postupně dostávají do menších měst a vesnic (M. Knappová, 2010, s. 39). To potvrzuje i E. Hájková. Udává, že ve velkých městech se objevují především jména původu neslovanského (E. Hájková, 2004, s. 8).

Existuje ještě jeden faktor, který se v současnosti uplatňuje v naší zemi méně, avšak přesto se s ním setkat můžeme. Velmi příznačný byl v dobách národního útlu (např. za druhé světové války), kdy rodiče volbou jmen pro své děti vyjadřovali své vlastenecké smýšlení (*Václav, Ludmila*). V opozici k tomu stojí samozřejmě snaha vybrat dítěti jméno záměrně cizí, čímž se rodiče mohou pokoušet signalizovat určitou pokrokovost (M. Knappová, 1989, s. 127).

Tento aspekt vyjádření sounáležitosti se svou vlastí se objevuje i v jiných zemích. Například v Norsku je na základě výzkumu z let 1929–1949 doloženo, že se zde vyskytuje velice vysoký počet národních jmen (mnohem více než v sousedním Švédsku), což pravděpodobně souvisí se skutečností, že Norsko je na rozdíl od Švédska poměrně mladým národem a i prostřednictvím jmen se snaží podpořit svoji identitu (D. Gerritzen, 2006, s. 177).

² Rodiče však musejí zvolit buď jméno *Barbora*, nebo osamostatněnou podobu *Bára*, jelikož domácí podobou *Barunka* se dosud neosamostatnila.

³ Ani *Adélka* není oficiální podobou jména, tou je pouze jméno *Adéla*.

S rozvojem společnosti, techniky, médií a vlivem téměř neomezených možností cestování postupně dochází k efektu globalizace. Lidé z různých částí světa jsou ovlivňováni z týchž zdrojů: *„American movies and television series, the same pop music and pop musicians, the same sports heroes, etc. Young people all over the World buy their food at McDonald's, wear similar clothes, and adore the same celebrity idols. So one might say that younger generations are influenced by the same sources and develop a similar taste. Considering the fact that this is a relatively young trend, we can only expect it to grow in importance* (D. Gerritzen, 2006, s. 178).“

V současné době nelze opomenout ani vliv médií. Gerritzen ve svém článku prezentuje výzkum Vandebosche, který tento faktor sledoval. Bylo zjištěno, že televize ovlivňuje 18 % rodičů. Když se zohlední také vliv románů, novin, filmu, hudby, sportu a rozhlasu, počet se zvýší na 34 %. Není to způsobeno ani tak tím, že média prezentují ve velké míře jména slavných osobností, ale jsou spíše velkým a neomezeným zdrojem inspirace (D. Gerritzen, 2006, s. 182).

Díky fenoménu současnosti – internetu se vnímáme jako občané celého světa (D. Gerritzen, 2006, s. 183). Stejně jako se stírají hranice mezi státy, i jména se mísí, internacionalizují se. Mnozí rodiče při výběru jmen v dnešní době tedy berou v úvahu to, že se jejich děti v budoucnu mohou účastnit práce v různých mezinárodních společnostech a na mezinárodních projektech nebo že mohou odejít do zahraničí.

Autorka uvádí, že vzrůstá počet lidí, kteří vyhledávají jméno pro své potomky na internetu v nejrůznějších databázích. Tím se může stát, že se do povědomí lidí dostanou jména netradiční a exotická (D. Gerritzen, 2006, s. 183).

Tyto procesy zanechávají stopy přirozeně i v oblasti rodných jmen na českém území. Jména se šíří po světě odnepaměti, některá v našem národě zakořenila do té míry, že nejsou širokou veřejností vnímána jako cizí (to je dáno také tím, že u většiny z nich došlo k přizpůsobení českému pravopisu a k zařazení do českého deklinačního systému).

Pro úplnost doplňuji možnost pojmenovávat dítě podle různých „věšteckých“ publikací. Mezi ně patří např. „Numerologie jmen XXI. století“ (Malgorzata Brzoza). Lesák (2009) se zmiňuje o knize C. Karolinss „Jméno je váš osud“, v níž jsou ke každému jménu přiřazeny charakterové vlastnosti a předurčený osud jeho nositelů. V českém prostředí vzniklo podobné dílo s názvem „Jméno jako osud“, jehož autorkou je Jarmila Mandžuková. Podle Lesáka (2009, s. 420): *„Michaela je i naše vytoužené jméno, pokud to tedy bude holčička! A bohužel mám špatnou zprávu... protože podle té knížky [C. Karolinss], tohle jméno vůbec nedoporučují!!! Prý bude mít v životě málo štěstí, bude ji trápit zdraví, bude*

nevyrovnaná... už si nepamatuji všechno, ale závěrečná věta zní, pokud nemusíte, tak jméno Michaela vůbec nedávejte, je spoustu jiných jmen. Tak jsem z toho pěkně rozladěná!“

V současné době mají tyto publikace jistě svůj okruh čtenářů, já jsem se však s jejich vlivem na výběr jména ve vzorku rodičů na Orlickoústecku nesetkala (což pravděpodobně souvisí se složením tohoto vzorku, v němž je velký počet lidí s náboženským vyznáním, pro které jsou důležité jiné motivace – viz s. 70–77; svoji roli může sehrát též vysoké procento respondentů s vysokoškolským vzděláním).

4 Vymezení vzorku populace

V tomto průzkumu se zaměřuji na dvě skupiny rodičovské populace. První z nich tvoří rodiče, kterým se děti narodily v letech 1960–1975, druhou pak rodiče s dětmi narozenými v letech 2000–2012.

První skupinu budu dále označovat [1] a druhou [2].

Vymezením těchto období jsem se snažila zajistit co největší možnou časovou vzdálenost mezi oběma skupinami, která s sebou nese rozdíl ve společenském uspořádání, hodnotové orientaci, přístupu k životu apod.

Skupina [2] zde reprezentuje část populace, která je mnohem více než kdy dříve ze všech stran ovlivňována sdělovacími prostředky, technikou, rychle se měnícími módními vlnami. Nezanedbatelné jsou také vlivy ze zahraničí.

Skupinu [1] naopak charakterizuje spíše tradiční pojetí rodiny, silnější pocit sounáležitosti a vztah k rodnému prostředí. Předpokládala jsem, že tuto skupinu ve volbě jmen zcela jistě ovlivnil život v jiném společenském kontextu související s omezeným přísunem informací a menším počtem kontaktů s okolním světem.

Vycházela jsem také z myšlenky, že u skupiny [1] převládá silná tendence po konformnosti, po snaze nevyčnívat. Naopak skupina [2] v souvislosti s výraznou změnou hodnot zřetelněji směřuje k originalitě a potřebě „vybočit z davu“.

Mým cílem je porovnat tyto skupiny z hlediska motivací, které hrály roli při pojmenování dětí, a z hlediska užívaných jmen a jejich domáckých podob. Kromě toho v práci sleduji odlišnosti v přístupu rodičů k ženským a k mužským jménům a také se věnuji specifikům v pojmenování dětí osob s náboženským vyznáním.

5 Vymezení výzkumného prostoru

Sběr dat (formou dotazníku) jsem prováděla v okrese Ústí nad Orlicí.

Podle internetového zdroje ⁴ je v orlickoústeckém okrese 115 obcí, z toho pouze 10 měst (1 000 – 16 000 obyvatel) a 2 městyse, takže se jedná převážně o venkovské prostředí.

Tato oblast je charakteristická větší mírou religiozity. Podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 ⁵ se na Orlickoústecku z celkového počtu 139 373 občanů k nějakému náboženskému společenství hlásí 19 782 občanů, což je nadprůměrné v porovnání s ostatními okresy v Čechách.

V této oblasti žiji a znám zde mnohé potencionální respondenty, což mi výrazně ulehčilo sběr dat.

Přesné počty dotazovaných z jednotlivých míst jsou zaneseny v tabulce 1 (obce v tabulce jsou řazeny podle abecedního pořádku).

obec	[1]	[2]
Bystřec	1	2
Brandýs nad Orlicí	0	1
České Heřmanice	0	1
Česká Třebová	0	1
Dlouhoňovice	0	1
Dolní Dobrouč	10	7
Dolní Čermná	4	0
Choceň	0	8
Jablonné nad Orlicí	13	1
Klášterec nad Orlicí	0	1
Kunvald	0	2
Lanškroun	2	0
Lanšperk	2	0
Letohrad	19	40
Libchavy	0	1
Líšnice	0	1

⁴ http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_usti_nad_orlici (cit. 2013-02-22)

⁵ <http://vdb.czso.cz/sldbvo/> (cit. 2013-02-22)

obec	[1]	[2]
Lukavice	1	1
Mistrovice	11	3
Nekoř	2	4
Písečná	0	1
Sudslava	1	1
Šedivec	11	7
Těchonín	0	1
Ústí nad Orlicí	13	11
Velká Skrovnice	0	1
Verměřovice	1	0
Výprachtice	0	1
Vysoké Mýto	0	2
Žamberk	3	8
Žampach	0	1
Obec na Orlickoústecku ⁶	2	5

Tabulka 1: Počet respondentů v jednotlivých obcích

⁶ Někteří respondenti nekonkretizovali své místo bydliště

6 Sběr dat

6.1 Dotazník

Ke sběru dat jsem použila dotazník. Jevil se mi jako nejvhodnější nástroj, jelikož je díky němu možné získat data od poměrně velkého vzorku zkoumané populace.

Někteří starší respondenti ze skupiny [1] však měli problém vyplnit dotazník bez cizí pomoci, bylo tedy nutné od nich získat informace metodou řízeného rozhovoru vedeného podle otázek z dotazníku.

Dotazník byl vytvořen na základě mého předcházejícího výzkumu (A. Náhlíková, 2011) realizovaného na podzim roku 2011 v Letohradě a v přilehlých vesnicích a menších městech. Zaměřila jsem se v něm na generaci současných rodičů, tj. rodičů s dětmi narozenými v letech 2000–2011. Pomocí něj jsem zaznamenala některé tendence uplatňující se při pojmenovávání dětí, což jsem dále zohlednila při vytváření dotazníku pro tuto práci.

Tento dotazník se skládá ze dvou oddílů, které dohromady tvoří 23 otázek. 18 otázek v prvním oddíle se týká jmen dětí respondentů a motivací k jejich výběru (poslední dvě otázky jsou určeny pouze respondentům ze skupiny [1]). Druhý oddíl se věnuje sociálnímu zařazení daného respondenta – zjišťuje místo bydliště, pohlaví, věk, dosažené vzdělání a náboženské vyznání.

V prvním oddíle dotazování ve většině případů volili z několika možností, přičemž bylo obvykle možné zaškrtnout i více odpovědí.

U každé otázky byl vymezen prostor k vlastnímu komentáři.

Přehled otázek je uveden v příloze, s. 98.

6.2 Rozšiřování dotazníků

Dotazníky jsem sbírala od října roku 2012 do února roku 2013.

Důležitým zdrojem pro mě byli moji známí. Ti jednak sami vyplnili dotazníky, jednak mi zprostředkovali kontakt se svými přáteli, a tak mi pomohli získat další respondenty.

Bylo ovšem nutné, aby byl sestaven širší vzorek respondentů, který by lépe odrážel složení populace rodičů na Orlickoústecku. Proto jsem se nemohla omezit pouze na své známé a přátele svých známých, ale musela jsem najít ještě další zdroje.

V případě skupiny [2] bylo získávání dat relativně snadné. Obrátila jsem se na různé instituce či zájmové skupiny pracující s dětmi. Domnívala jsem se, že by rodiče těchto dětí mohli mít o danou problematiku zájem, a k vyplnění dotazníku by tedy mohli přistoupit zodpovědně. To se ve většině případů potvrdilo.

Zaměřila jsem se především na následující instituce a zájmové skupiny:

- základní umělecká škola v Letohradě
- první ročníky osmiletého gymnázia v Letohradě
- skautské středisko v Letohradě
- textilní firma v Letohradě
- mateřské centrum v Letohradě
- mateřské centrum v Chocni

U skupiny [1] byl sběr dat obtížnější, jelikož organizací a zájmových skupin, v nichž se tito lidé scházejí, je mnohem méně než u skupiny [2]. Dotazníky jsem tedy sbírala především přes své známé; dále na dvou setkáních seniorů v Letohradě a v Jablonném nad Orlicí.

Vzhledem k tomu, že jedním z cílů tohoto výzkumu bylo porovnat odpovědi respondentů s náboženským vyznáním a bez vyznání, jsem se zaměřila i na sběr dat v Římskokatolické církvi a v Českobratrské církvi evangelické.

Z nasbíraných dotazníků jsem nejprve vyřadila dotazníky těch respondentů, jejichž děti se narodily mimo stanovená časová rozmezí (1960–1975 a 2000–2012), a také těch, jejichž místo bydliště bylo jinde než v okrese Ústí nad Orlicí.

Celkem jsem nakonec získala data z 210 dotazníků – 96 dotazníků od skupiny [1] a 114 dotazníků od skupiny [2].

Jelikož se počty respondentů z jednotlivých skupin mírně liší, většinu číselných zjištění pro možnost porovnání udávám také v procentech.

7 Charakteristika sledovaného vzorku respondentů

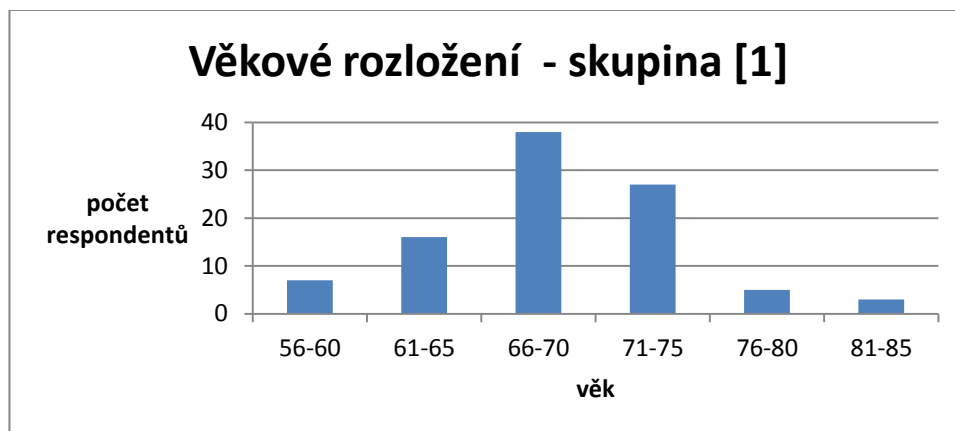
Tento vzorek respondentů lze na základě dat získaných z dotazníků charakterizovat z hlediska pohlaví, věku, vzdělání a náboženského vyznání (místům bydliště se věnuji v kapitole Vymezení výzkumného prostoru, viz s. 29–30).

7.1 Pohlaví

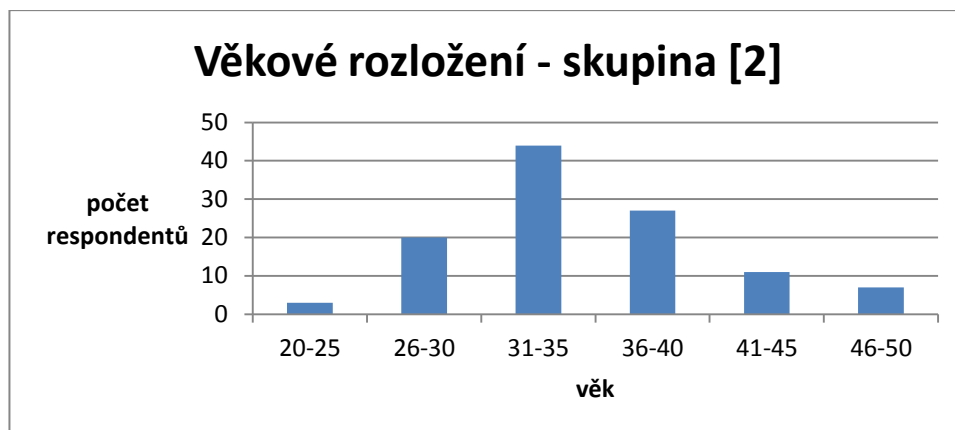
V rámci skupiny [1] se výzkumu zúčastnilo 80 žen a 16 mužů a v rámci skupiny [2] 105 žen a 9 mužů.

7.2 Věk

Věkový průměr činil u skupiny [1] 69 let a u skupiny [2] 34 let (u této skupiny dva respondenti svůj věk neuvedli). Věkové rozložení skupiny [1] je vyneseno v grafu 1 a věkové rozložení skupiny [2] v grafu 2.

Graf 1: Věkové rozložení ve skupině [1]

Graf 2: Věkové rozložení ve skupině [2]

7.3 Náboženské vyznání

Z dat uvedených v tabulce 2 vyplývá, že celkový podíl respondentů s vyznáním je velmi vysoký. Je to způsobeno jednak poměrně velkou mírou religiozity v prostředí, v němž byl výzkum prováděn (viz s. 29), jednak složením tohoto konkrétního vzorku (dotazníky byly sbírány částečně i ve dvou církevních společenstvích – viz s. 32).

vyznání	[1]	[2]
římskokatolické	81	55
evangelické	2	4
jiné	1	4
žádné	10	42
nechci odpovídat	2	9

Tabulka 2: Náboženská charakteristika skupiny [1] a skupiny [2]

7.4 Vzdělání

Tabulka 3 uvádí dosažené vzdělání respondentů z obou skupin.

	[1]	[2]
základní	26	0
středoškolské	33	20
středoškolské s maturitou	33	42
vysokoškolské	4	50
neuvedeno	0	2

Tabulka 3: Dosažené vzdělání respondentů ze skupiny [1] a [2]

Vzorek respondentů není z tohoto hlediska dostatečně reprezentativní a nelze z něj vysledovat vliv vzdělání na motivace k pojmenování dětí. Proto je zde vlivu vzdělání věnována pozornost pouze okrajově (viz 11. otázka, s. 80 – 81).

8 Vyhodnocení dat týkajících se výběru jmen pro děti

Každou otázkou se zde ve většině případů zabývám zvlášť, avšak některé otázky, jež na sebe navazují, vyhodnocuji dohromady.

1. Jak se jmenují Vaše děti?

Respondenti ze skupiny [1] uvedli pro 254 potomků celkem 84 různých jmen. Od skupiny [2] byla získána data o 221 dětech se 100 jmény.

Zde si lze všimnout, že ve skupině [2] byl zaznamenán větší počet jmen než u skupiny [1] i přesto, že respondenti z této skupiny uvedli o 33 potomků méně. Není to nic překvapivého, když vezmeme v úvahu společenskou situaci v době, kdy měli děti respondenti ze skupiny [1]. Lidé příliš necestovali, přísun informací prostřednictvím médií byl také mnohem omezenější než dnes. Měli též menší počet známých ve srovnání se současností (tím spíše na malých městech a vesnicích), jelikož bydleli a pracovali většinou na jednom místě. Tyto faktory tak způsobily, že okruh jmen, z něhož respondenti vybírali, byl mnohem užší než dnes. V současné době se k nám dostávají stále nová jména ze zahraničí; roli hraje také vliv médií a sociálních sítí. Lidé více cestují, odcházejí za studiem a za prací do velkých měst a podobně.

V tabulce 4 jsou zaznamenána mužská jména uvedená respondenty ze skupiny [1] a [2] a v tabulce 5 ženská jména. Jména jsou řazena podle frekvence jejich výskytu v dotaznících; pro přehlednost jsou mužská a ženská jména z obou skupin zpracována v samostatných tabulkách.

Skupina [1] + [2] – mužská jména:

[1]		[2]	
Pavel	11	Tomáš	9
Petr	10	Jakub	8
Jiří	9	Jan	7
Karel	9	Vojtěch	7
Martin	8	Ondřej	6
Jan	7	Adam	5
Tomáš	7	František	5
Miloš	6	Daniel	4
Miroslav	6	Matouš	4
Josef	5	Vít	4
Ladislav	5	David	3
Milan	5	Martin	3
Václav	5	Matěj	3
František	3	Matyáš	3
Jaroslav	3	Michal	3
Libor	3	Štěpán	3
Marek	3	Václav	3
Michal	3	Antonín	2
Roman	3	Denis	2
Stanislav	3	Filip	2
David	2	Josef	2
Luboš	2	Kryštof	2
Lukáš	2	Marek	2
Radim	2	Petr	2
Rudolf	2	Samuel	2
Viktor	2	Šimon	2
Zdeněk	2	Dan	1
Aleš	1	Filip František	1
Jakub	1	Jáchym	1
Leoš	1	Jiří	1
Radek	1	Kristián	1
Radomír Jan	1	Mikuláš	1

[1]		[2]	
Rostislav	1	Milan	1
Slavomír	1	Patrik	1
Pavel			
Vilém	1	Pavel	1
Vít	1	Pavel	1
		Václav	
Vladislav	1	Prokop	1
		Radim	1
		Saša	1
		Viktor	1
		Vítek	1

Tabulka 4: Skupina [1] + [2] – mužská jména

Skupina [1] + [2] – ženská jména:

[1]		[2]	
Hana	10	Veronika	6
Jana	10	Anežka	5
Marie	8	Adéla	4
Eva	7	Aneta	4
Ludmila	6	Anna	4
Jitka	5	Kateřina	4
Marta	5	Kristýna	4
Lenka	4	Zuzana	4
Martina	4	Daniela	3
Věra	4	Lucie	3
Helena	3	Marie	3
Iva	3	Natálie	3
Monika	3	Tereza	3
Renata	3	Eliška	2
Zdeňka	3	Josefina	2
Blanka	2	Kamila	2
Dana	2	Klára	2
Marcela	2	Magdaléna	2

[1]		[2]	
Pavla	2	Martina	2
Petra	2	Michaela	2
Zdenka	2	Nikola	2
Alena	1	Petra	2
Anna	1	Vendula	2
Blažena	1	Věra	2
Božena	1	Viktorie	2
Dagmar	1	Agnes	1
Daniela	1	Alena	1
Elen	1	Alexandra	1
Irena	1	Alžběta	1
Ilona	1	Amálie	1
Jarmila	1	Andrea	1
Jiřina	1	Barbora	1
Kamila	1	Cecilie	1
Kateřina	1	Dana	1
Lada	1	Ester	1
Magdalena	1	Hana	1
Markéta	1	Iveta	1
Miroslava	1	Johanka	1
Naděžda	1	Jitka	1
Olga	1	Karolína	1
Pavčina	1	Laura	1
Růžena	1	Linda	1
Soňa	1	Lea	1
Sylvie	1	Ludmila	1
Štěpánka	1	Magda	1
Veronika	1	Magdalena	1
Vladimíra	1	Marika	1
Marie			
		Markéta	1
		Melanie	1
		Miriam	1
		Nela	1
		Oline	1

[1]		[2]	
		Ráchel	1
		Renata	1
		Rozálie	1
		Sára	1
		Šárka	1
		Táňa	1
		Žaneta	1

Tabulka 5: Skupina [1] + [2] – ženská jména

V obou skupinách se liší počet použitých jmen mužských a ženských, a to velmi výrazně. Srovnání poskytují dvě následující tabulky:

Skupina [1]:

	chlapci	dívky
počet dětí	138	116
počet jmen	37	47
počet dětí na jedno jméno	3,7	2,5

Tabulka 6: Srovnání počtu osob a jmen u skupiny [1]

Skupina [2]:

	chlapci	dívky
počet dětí	113	108
počet jmen	41	59
počet dětí na jedno jméno	2,8	1,8

Tabulka 7: Srovnání počtu osob a jmen u skupiny [2]

V obou skupinách výrazně převažuje počet různých ženských jmen i přesto, že dívek je ve vzorku méně než chlapců.

Tento jev je ve větším měřítku potvrzen též daty získanými od MUDr. Jiřiny Slezákové, která působí jako lékařka na Letohradsku. Z vlastního zájmu pečlivě zaznamenává

všechna jména novorozenců dětí, jež se vyskytla v posledních letech, včetně jejich četnosti (viz příloha s. 99–101). Ve vzorku 1567 dětí narozených v Letohradě a okolí v období listopad 2001 – říjen 2011 připadlo na jedno jméno 8,3 chlapců a 5,8 dívek.

Jak u mužských, tak u ženských jmen je zřetelná zvyšující se tendence k pestrosti v pojmenování. U skupiny [1] připadá jedno jméno v průměru na 3,7 chlapců, u skupiny [2] jen na 2,8 chlapců. U ženských jmen dochází k podobnému posunu, ovšem s tím rozdílem, že ve skupině [1] je výchozí hodnota nižší než u mužských jmen; u skupiny [2] ještě dále klesá (tedy z 2,5 na 1,8 dívek na jedno jméno).

Při podrobnějším zkoumání bylo zjištěno, že 17 mužských jmen se vyskytuje zároveň ve skupinách [1] i [2]. Tato jména nosí 84 osob ze skupiny [1] a 57 osob ze skupiny [2], což u skupiny [1] činí 61 % a u skupiny [2] 50 % všech výskytů jmen.

V obou skupinách se vyskytuje také 17 jmen ženských, jejichž nositeli je 52 osob ze skupiny [1] a 36 osob ze skupiny [2], což je 45 % všech výskytů jmen u skupiny [1] a 33 % výskytů jmen u skupiny [2].

Tato data jsou pro přehlednost shrnuta v následující tabulce:

	mužská jména		ženská jména	
	[1]	[2]	[1]	[2]
celkový počet výskytů jmen	138	113	116	108
výskyt 17 jmen společných oběma skupinám	84	57	52	36
počet nositelů 17 společných oběma skupinám %	61 %	50 %	45 %	33 %

Tabulka 8: Znázornění výpočtu výskytu jmen společných skupině [1] a [2]

U mužských i u ženských jmen je mezi skupinou [1] a [2] zaznamenán podobný pokles v četnosti užívání společných jmen (v případě mužských jmen činí 11 procentních

bodů, v případě ženských jmen 12 procentních bodů), který také naznačuje určitou tendenci k větší rozmanitosti při pojmenovávání jak chlapců, tak dívek.

Jména společná skupině [1] a [2] lze v tomto smyslu označit za „tradiční“, protože se objevují v obou skupinách, přičemž výskyt těchto „tradičních jmen“ u mužů i u žen v čase klesá. U mužů však tato jména nosí více než polovina všech osob, zatímco u žen je to pouze o málo více než 1/3. To potvrzuje poněkud konzervativnější přístup při pojmenovávání chlapců ve srovnání s dívkami.

Následuje výčet zmiňovaných 17 mužských jmen a 17 ženských jmen společných oběma skupinám (i s počtem výskytů v jednotlivých skupinách).

Mužská jména:

	[1]	[2]
David	2	3
František	3	5
Jakub	1	8
Jan	7	7
Jiří	9	1
Josef	5	2
Marek	3	2
Martin	8	3
Michal	3	3
Milan	5	1
Pavel	11	2
Petr	10	2
Radim	2	1
Tomáš	7	9
Václav	5	3
Viktor	2	1
Vít	1	4

Tabulka 9: Mužská jména společná skupinám [1] a [2]

Ženská jména:

	[1]	[2]
Alena	1	1
Anna	1	4
Dana	2	1
Daniela	1	3
Hana	10	1
Jitka	5	1
Kamila	1	2
Kateřina	1	4
Ludmila	6	1
Magdalena	1	1
Marie	8	3
Markéta	1	1
Martina	4	2
Petra	2	2
Renata	3	1
Věra	4	2
Veronika	1	6

Tabulka 10: Ženská jména společná skupinám [1] a [2]

Tabulky 9 a 10 ukazují, jak se změnila četnost jednotlivých jmen v závislosti na působení módních vln a dalších faktorů. Např. jméno *Jiří*, které se objevilo u skupiny [1] 9×, bylo použito u skupiny [2] pouze jednou, se stejným procesem se setkáváme např. u jména *Hana* (10 výskytů vs. 1 výskyt). Opačně je tomu např. u jmen *Jakub* (1 výskyt vs. 8 výskytů) nebo *Veronika* (1 výskyt vs. 6 výskytů). Na druhé straně z početněji zastoupených jmen si popularitu v obou skupinách udržela jména *Jan* (v obou skupinách 7 výskytů) a *Tomáš* (ve skupině [1] 7 výskytů, ve skupině [2] 9 výskytů). U dívek se neobjevilo žádné jméno s vysokou četností v obou skupinách zároveň.

Mezi mužskými a ženskými jmény byl zaznamenán velký rozdíl týkající se frekvence jmen.

Dvě třetiny chlapců z obou skupin byly pojmenovány zhruba jednou třetinou všech mužských jmen, tzn. zbylé dvě třetiny tvoří jména s malým počtem výskytů (u skupiny [1] 1–3 a u skupiny [2] 1–2 výskyty).

Této jedné třetině odpovídá ve skupině [1] 13 jmen, která se ve vzorku vyskytla 5×–11×, a u skupiny [2] 17 jmen (se 3–9 výskyty). Mezi těmito jmény je u skupiny [2] možné si povšimnout mírného trendu ke zvětšování pestrosti jmen.

Jinak je tomu u ženských jmen, kde se ve skupině [1] pro pojmenování dvou třetin dívek podobně jako u chlapců „spotřebovala“ jedna třetina jmen (= 15 jmen /3–10 výskytů/), avšak ve skupině [2] již 41 % jmen (= 24 jmen); přičemž sem jsou zařazena i jména se dvěma výskyty.

Jednoznačně je tak potvrzen posun k větší pestrosti jmen.

Za nejčastější jména lze považovat ta, jež se ve vzorku vyskytla pětkrát a vícekrát.

Mezi nejčastější mužská jména ve skupině [1] tak patří: *Pavel, Petr, Jiří, Karel, Martin, Jan, Tomáš, Miloš, Miroslav, Josef, Ladislav, Milan a Václav* (tedy 13 jmen); ve skupině [2]: *Tomáš, Jakub, Jan, Vojtěch, Ondřej, Adam, František* (tedy 7 jmen).

Mezi nejčastější ženská jména ve skupině [1] se tak řadí: *Hana, Jana, Marie, Eva, Ludmila, Jitka, Marta* (tedy 7 jmen) a ve skupině [2] pouze dvě jména: *Veronika a Anežka*.

I tento pohled potvrzuje tendenci k užívání většího množství jmen (a tedy i většího počtu jmen s nižším výskytem). Je nutné si ovšem povšimnout, že ve skupině [1] a [2] se mezi nejčastějšími mužskými jmény dvě jména opakují, a to *Tomáš* a *Jan*, což ukazuje na pomalejší „přestavbu“ repertoáru mužských jmen v porovnání se ženskými.

Na základě provedených výpočtů byly vypořádány tři tendence:

1. K výběru jmen pro chlapce přistupovali dotazovaní poněkud konzervativněji; mužská jména se častěji opakovala.
2. U ženských jmen je obecně patrná větší rozmanitost ve srovnání s mužskými.
3. V čase je příklon k větší pestrosti pozorován jak u ženských jmen, tak u mužských; ovšem u ženských výrazněji než u mužských.

Podle Miloslavy Knappové podléhají ženská jména více než mužská mimojazykovým vlivům (M. Knappová, 1989, s. 127), což se projevuje v repertoáru užívaných jmen.

Mužská jména jsou ve srovnání s ženskými pravděpodobně odolnější vůči tlakům módních vln, novým trendům ze zahraničí apod.

Dalším faktorem může být rozdílné postavení žen a mužů ve společnosti. Rodiče se snaží více u žen než u mužů, aby se jejich dcery líbily a zaujaly, nebojí se tedy se jmény experimentovat. U chlapců není tato snaha pravděpodobně tak výrazná.

2. *Kdy (v jakém roce) se Vaše děti narodily?*

Tato otázka měla za úkol ověřit, zda rok narození dítěte daného respondenta spadá do stanovených období 1960–1975 a 2000–2012. Jak už bylo zmíněno výše, v případě, že tento požadavek splněn nebyl, jsem vyřadila daný dotazník.

3. *Mezi jakými jmény jste se rozhodovali, když jste vybírali jméno svým dětem?*

Odpovědi dotazovaných skupiny [1] a [2] se podstatně lišily.

Respondenti ze skupiny [1] ve 27 případech uvedli, že se mezi žádnými jmény nerozhodovali, že bylo od samého počátku jasné, jak své děti pojmenují. Většinou se jednalo o výběr jména podle rodičů, prarodičů, ale i podle přítele, „nejmilejší spolužačky“ apod. Nebo se respondentům dané jméno „prostě líbilo“ a nad žádným jiným ani nepřemýšleli.

17 respondentů z této skupiny vůbec neodpovědělo a 4 napsali, že nevědí. Zbýlých 48 respondentů vybíralo většinou ze dvou jmen, výjimečně ze tří.

Ve skupině [2] byla situace jiná, pouze 5 respondentů se vyjádřilo v tom smyslu, že dané jméno pro dítě představovalo jasnou volbu bez jakýchkoliv jiných variant. Většina však uváděla jmen více, někteří až pět jmen. Na otázku neodpověděli 3 dotazovaní.

Jistě je nutné zohlednit, že pro respondenty ze skupiny [1] je toto téma mnohem méně aktuální než pro respondenty ze skupiny [2], a že si tedy nemusejí přesně pamatovat, nad jakými jmény tenkrát přemýšleli. Avšak přesto je zde naznačen poněkud odlišný přístup k výběru jména pro dítě – např. u skupiny [1] větší vliv tradice, pojmenování „po někom“ apod. (více viz následující otázka).

4. U každého dítěte zaškrtněte, co všechno pro Vás bylo při výběru jména důležité.

U této otázky měli respondenti na výběr z devíti možností (rodinná tradice, současné trendy, původní význam jména, aby se „hodilo“ k příjmení, originalita, obvyklost v naší zemi, datum svátku, délka, aby se „hodilo“ pro dospělého), desátá možnost byla vyhrazena pro zaznamenání vlastní motivace.

Nabídku možností jsem sestavovala na základě předcházejícího výzkumu, který mi přinesl rámcovou představu o tom, co většina respondentů při výběru jména pro své dítě zohledňuje.

Respondenti mohli zaškrtnout více odpovědí.

Výsledky u skupiny [1] jsou zaznamenány v tabulce 11 a výsledky u skupiny [2] v tabulce 12. V každé tabulce jsou zvlášť zpracována mužská a ženská jména. U jednotlivých položek jsou uvedeny hodnoty vyjadřující, pro kolik procent z počtu chlapců, resp. dívek byla daná odpověď označena. Hodnoty převyšující 20 % jsou vyznačeny tučně.

Skupina [1]:

	mužská jména		ženská jména	
	počet odpovědí u jednotlivých možností	% z počtu chlapců	počet odpovědí u jednotlivých možností	% z počtu dívek
a. rodinná tradice	54	39 %	48	41 %
b. současné trendy	18	13 %	11	9 %
c. původní význam jména	10	7 %	8	7 %
d. aby se „hodilo“ k příjmení	23	17 %	18	16 %
e. originalita	5	4 %	2	2 %
f. obvyklost v naší zemi	16	12 %	8	7 %
g. datum svátku	5	4 %	8	7 %
h. délka	4	3 %	12	10 %
i. aby se „hodilo“ pro dospělého	20	15 %	14	12 %
j. jiné	26	19 %	22	19 %

Tabulka 11: Skupina [1] – zpracování odpovědí na 4. otázku

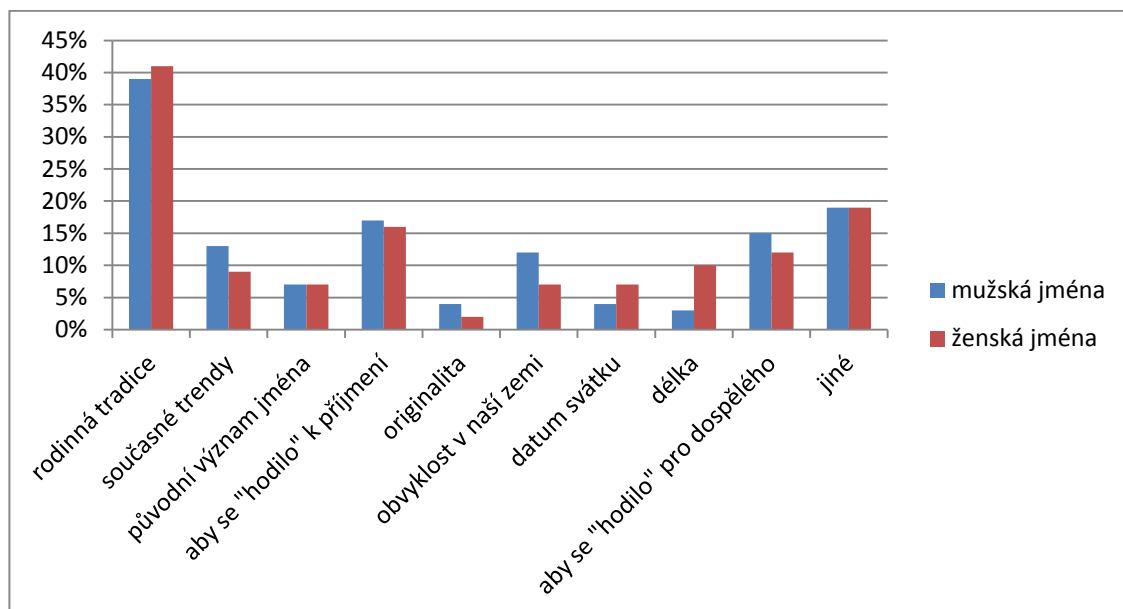
Skupina [2]:

	mužská jména		ženská jména	
	počet odpovědí u jednotlivých možností	% z počtu chlapců	počet odpovědí u jednotlivých možností	% z počtu dívek
a. rodinná tradice	21	19 %	10	9 %
b. současné trendy	7	6 %	6	6 %
c. původní význam jména	23	20 %	34	31 %
d. aby se „hodilo“ k příjmení	55	49 %	49	45 %
e. originalita	21	19 %	42	39 %
f. obvyklost v naší zemi	24	21 %	13	12 %
g. datum svátku	25	22 %	19	18 %
h. délka	11	10 %	17	16 %
i. aby se „hodilo“ pro dospělého	42	37 %	42	39 %
j. jiné	41	36 %	49	45 %

Tabulka 12: Skupina [2] – zpracování odpovědí na 4. otázku

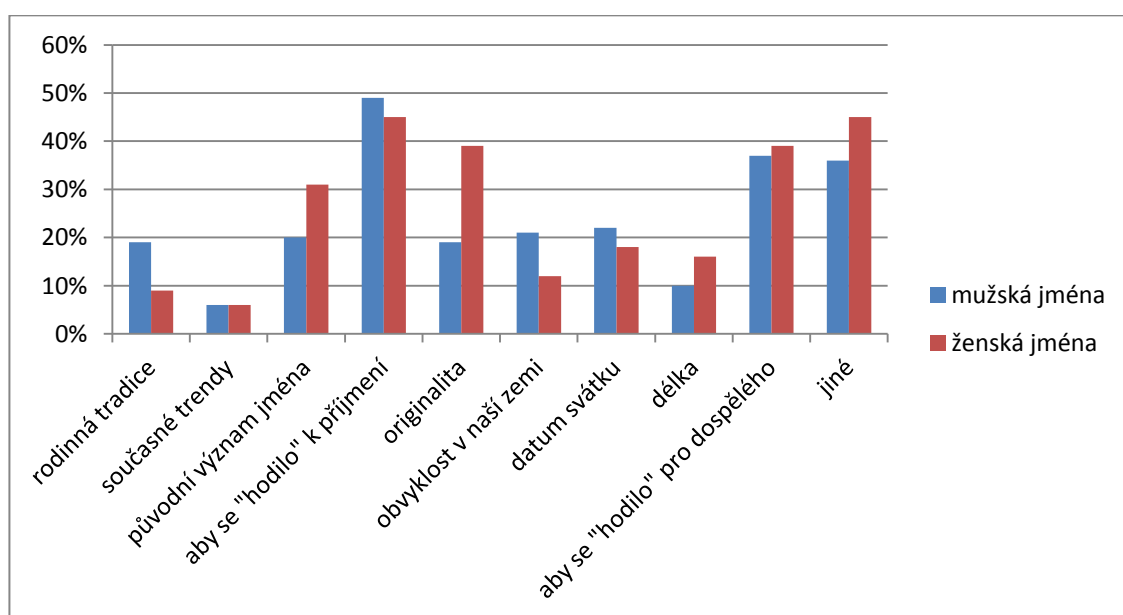
Pro názornost jsou data z tabulek 11 a 12 zpracována pomocí sloupcových grafů.

Skupina [1] – srovnání odpovědí u chlapců a dívek:

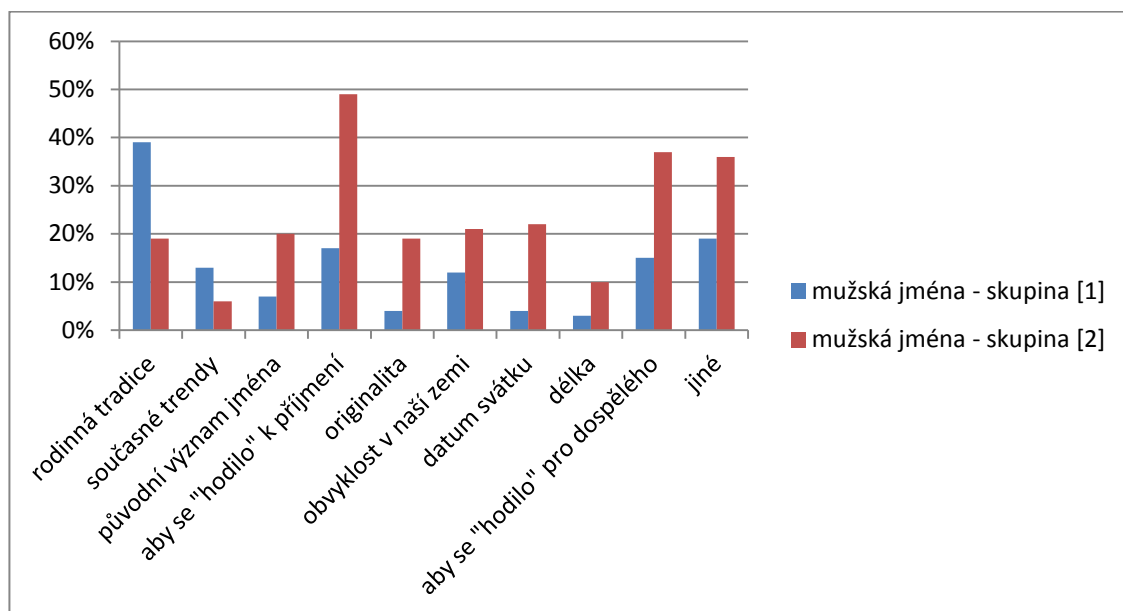
Graf 3: Skupina [1] – chlapci + dívky: zpracování odpovědí na 4. otázku

Skupina [2] – srovnání odpovědí u chlapců a dívek:

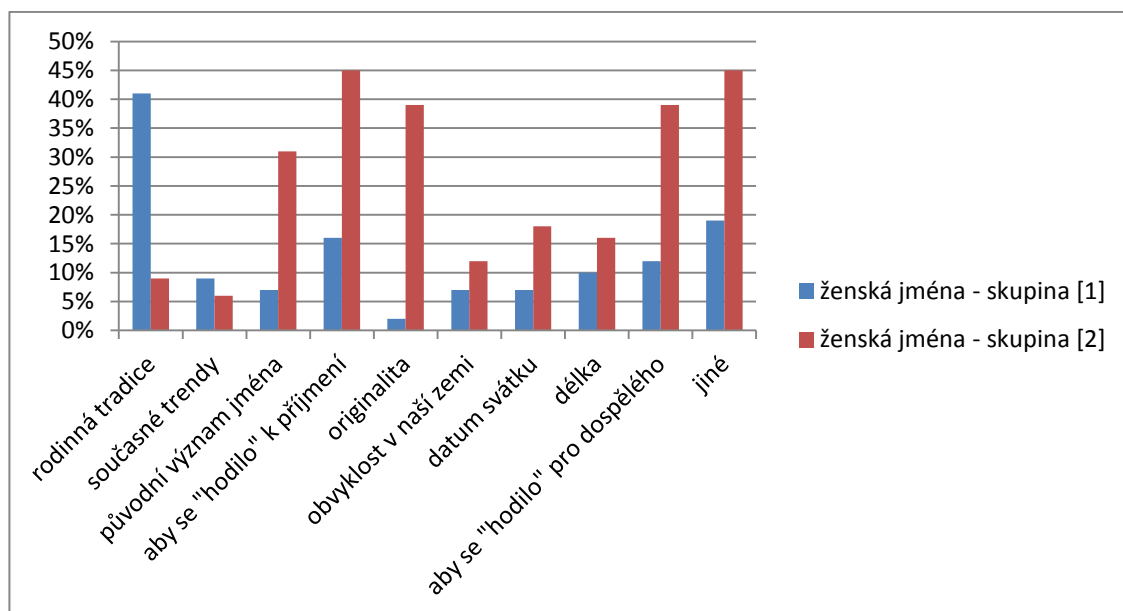
Graf 4: Skupina [2] – chlapci + dívky: zpracování odpovědí na 4. otázku

Srovnání motivací u chlapců mezi skupinami [1] a [2]:

Graf 5: Srovnání motivací mezi skupinami [1] a [2] – mužská jména

Srovnání motivací u dívek mezi skupinami [1] a [2]:

Graf 6: Srovnání motivací mezi skupinami [1] a [2] – ženská jména

I přesto, že respondenti mohli zaškrtnout více odpovědí, skupina [1] této možnosti využívala mnohem méně než skupina [2], což je zachyceno v tabulce 13.

	[1]		[2]	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky
počet dětí	138	116	113	108
počet odpovědí	181	151	270	281
průměrný počet odpovědí na dítě	1,3	1,3	2,4	2,6

Tabulka 13: Znázornění průměrného počtu odpovědí u skupiny [1] + [2]

Je otázkou, co zapříčiňuje tak odlišný počet odpovědí mezi skupinami [1] a [2]. Roli zde mohou hrát přinejmenším tři důvody. Zaprvé: vzhledem k tomu, že respondenti ze skupiny [1] volili jména pro své děti před 38 a více lety, toto téma už pro ně v současnosti není aktuální, nemusejí si tedy na rozdíl od skupiny [2] pamatovat všechny faktory, které při výběru zohledňovali. Zadruhé: podle počtu odpovědí je patrné, že u skupiny [1] byla nejpodstatnější rodinná tradice, ostatní motivační podněty byly tudíž upozaděny. Zatřetí: respondenti ze skupiny [1] nezvažovali při výběru takový počet různých hledisek jako respondenti ze skupiny [2], jelikož to pro ně nebylo tak podstatné, což mi bylo potvrzeno i několika respondenty v rozhovoru s nimi.

Je zřejmé, že ve skupině [1] naprosto převážila tradice v rodině; ostatní motivační podněty dosahují v porovnání s ní minimálních hodnot. U skupiny [2] jsou hodnoty mnohem vyrovnanější.

Některé motivační podněty vykazují zajímavé výsledky, proto se jim věnuji jednotlivě:

Rodinná tradice

Tradice v rodině se v dotaznících skupiny [1] objevila u 39 % chlapců a u 41 % dívek. Respondenti ze skupiny [2] ji uvedli u 19 % chlapců a 9 % dívek.

Rodinná tradice se tedy ve skupině [1] uplatňuje stejně u chlapců i u dívek. Jiná je situace ve skupině [2]. Nejenže rodinná tradice jako motivační podnět k pojmenování ztrácí velmi výrazně na důležitosti, ale navíc se objevuje velký rozdíl v jejím vlivu na výběr mužských a ženských jmen – u dívek je pokles významnosti rodinné tradice mnohem dramatičtější – ze 41 % na 9 % (u chlapců z 39 % na 19 %).

Originalita × obvyklost

Opačně než u rodinné tradice je tomu u požadavku na originalitu. Ve skupině [1] se objevuje sporadicky – u 4 % chlapců a ve 2 % dívek. Ve skupině [2] lze v porovnání se skupinou [1] zaznamenat velký vzestup důležitosti originality – u mužských jmen ze 4 % na 19 %, u ženských jmen je změna ještě mnohem výraznější – z 2 % na 39 %.

Požadavek na obvyklost jména přirozeně vykazuje protikladnou tendenci, která se v obou skupinách silněji projevuje u mužských jmen (skupina [1]: 12 % u mužských jmen a 7 % u ženských; skupina [2]: 21 % u mužských jmen a 12 % u ženských).

Tyto výsledky jen potvrzují tendenci zmiňovanou již u 1. otázky – k výběru ženských jmen se přistupuje (dnes častěji než v minulosti) jinak než k výběru jmen mužských. Zatímco u mužských jmen je preferována především tradice, obvyklost, při výběru ženských jmen hraje větší roli originalita jména; pravděpodobně se zde výrazněji uplatňuje snaha „ozvláštnit“ jménem danou osobu.

Za originální považovali respondenti např. tato jména:

Skupina [1] – mužská jména: *Marek, Petr, Slavomír, Tomáš, Viktor*

Skupina [1] – ženská jména: *Elen, Jiřina, Lenka, Martina*

Skupina [2] – mužská jména: *Antonín, David, Denis, Josef, Kryštof, Matěj, Matouš, Matyáš, Prokop, Samuel, Šimon, Tomáš, Václav, Viktor, Vít, Vitek*

Skupina [2] – ženská jména: *Agnes, Alexandra, Alžběta, Andrea, Aneta, Cecilie, Daniela, Ester, Hana, Jitka, Johanka, Josefina, Karolína, Laura, Linda, Magdaléna, Marika, Melánie, Miriam, Ráchel, Rozálie, Sára, Tereza, Viktorie, Zuzana*

Podle odpovědí je zřejmé, že je pojem originalita relativní a že se k němu dá přistupovat různě.

Za originální jsou považována jména, jež jsou nezvyklá v prostředí, kde se respondenti pohybují. Proto sem byla často řazena i jména, která jsou jinak podle statistik frekventovaná (*Tomáš*⁷), nebo jména, jež u nás mají dlouhou tradici – *Alžběta* nebo *Václav*

⁷ Dle Českého statistického úřadu se jméno *Tomáš* vyskytlo na 3. místě v žebříčku nejčastějších jmen chlapců narozených v roce 2010; viz http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nejcastejsi_jmena_deti_v_roce_2010 (cit. 2013-2-25)

(který byl u skupiny [2] jedním respondentem považován za jméno originální a u skupiny [1] se vyskytl 5×).

Někteří respondenti vyžadovali originalitu jména, ale v „únosné míře“ – „Originalitu, aby to nebyl další Vojta nebo Matěj i obvyklost, proto nakonec zvítězil Prokop nad Bonifácem, protože ten tolik obvyklý v Čechách není, přestože je to české jméno.“

Původní význam jména

Poměrně velký nárůst ve skupině [2] zaznamenala ve srovnání se skupinou [1] položka „původní význam jména“ (ze 7 % na 20 % u mužských jmen a ze 7 % na 31 % u ženských jmen). Tuto tendenci je možné interpretovat tak, že respondenti ze skupiny [2] o jméně pro svého potomka přemýšlejí více do hloubky, nezvažují pouze jeho formální aspekty. A jelikož u skupiny [1] nad všemi ostatními motivačními podněty jednoznačně vítězí rodinná tradice, dochází k tomu, že původní význam jména (ale i většina ostatních aspektů) v této skupině nehraje příliš velkou roli.

Ve skupině [2] je původní význam jména podstatnější u ženských než u mužských jmen, což opět ukazuje na tendenci věnovat při výběru jmen větší pozornost jménům ženským než mužským.

K tomuto motivačnímu podnětu více viz 9. otázka, s. 72.

Aby se „hodilo“ k příjmení

Podobného, avšak ještě výraznějšího posunu si lze všimnout u motivačního podnětu „aby se „hodilo“ k příjmení“ (u mužských jmen se počet výskytů u této položky ze 17 % ve skupině [1] zvyšuje na 49 % ve skupině [2]; podobně u ženských jmen – z 16 % se zde počet výskytů zvedá na 45 %). Tento trend je možné vysvětlit stejně jako v případě původního významu jména.

Bylo by možné se domnívat, že toto kritérium bude důležitější u chlapců než u dívek, jelikož se nepředpokládá, že u nich dojde během života ke změně příjmení. Při podrobnějším zkoumání odpovědí z dotazníků se tato tendence nepotvrdila, což by se dalo vysvětlit tím, že ne všichni rodiče při narození dcery uvažují o případné změně příjmení.

Vztahem jména a příjmení se podrobněji zabývá 5. otázka, s. 60–62.

Délka

U 3 % chlapců a 10 % dívek ze skupiny [1] a u 10 % chlapců a 16 % dívek ze skupiny [2] byla za důležitou označena délka jména. Respondenti ji zohledňovali u následujících jmen:

Skupina [1] – mužská jména: *Karel, Miloš, Tomáš* (2×)

Skupina [1] – ženská jména: *Eva* (2×), *Hana, Jana, Jitka, Marie, Martina, Soňa*

Skupina [2] – mužská jména: *Adam, Denis, František, Jakub* (2×), *Matyáš, Ondřej, Tomáš* (2×), *Václav, Vít, Vojtěch*

Skupina [2] – ženská jména: *Agnes, Alena, Aneta* (2×), *Anežka* (2×), *Anna* (2×), *Eliška, Josefína, Laura, Lea, Lucie* (2×), *Magda, Magdaléna, Markéta, Zuzana*

K této položce respondenti přistupovali různě. Obvykle ji označili, protože jejich výběr byl motivován přáním, aby zvolené jméno nebylo příliš dlouhé – převážná většina výše uvedených jmen je totiž dvouslabičná a tříslabičná.

Požadavek na krátkost však jistě neplatí u jmen *Josefína* a *Magdaléna*, která byla uvedena jedním respondentem. Zde je možné se pouze domnívat, zda měl tento respondent na mysli výběr delšího jména kvůli spojení s krátkým příjmením, zda zohledňoval délku domáckých podob nebo zda délkou myslel požadavek na stejný počet slabik u obou jmen.

Podle Knappové jsou v současnosti preferována jména kratší, „uživatelná k přímému oslovování, která se snadno vyslovují a nelze je komolit“, což souvisí s všeobecnou snahou o úspornost vyjádření (M. Knappová, 1989, s. 126)

Pokusila jsem se zjistit, zda je možné nalézt rozdíl v délce jmen dětí respondentů ze skupiny [1] a [2].

Spočítala jsem tedy průměrnou délku jména (ve slabikách) v obou skupinách (viz tabulka 14), přičemž jsem předpokládala, že u skupiny [1] bude průměrná délka ženských i mužských jmen větší než u skupiny [2]. Tento předpoklad se v daném vzorku lidí nepotvrdil.

Pomocí t-testu bylo zjištěno, že výsledek u chlapců není statisticky významný ($p = 0,51$), naopak u ženských jmen je výsledek vysoce statisticky významný ($p = 0,0001$), ovšem v opačném smyslu, než jsem očekávala – delší jména se více vyskytují u dívek ve skupině [2]. Svoji úlohu zde pravděpodobně sehrála originalita (jež je jakožto motivační podnět u dívek ve skupině [2] relativně vysoká – viz výše, s. 53). Kratší jména jsou obvyklejší, proto lidé požadující originalitu sahají po jménech delších, nezvyklejších.

Průměrná délka jména v slabikách:

	[1]	[2]
mužská jména	2,12	2,05
ženská jména	2,43	3,02

Tabulka 14: Skupina [1] + [2] – průměrná délka jména

Jiné

U 19 % chlapců a 19 % dívek ze skupiny [1] a u 36 % chlapců a u 45 % dívek ze skupiny [2] hrály při výběru jejich jména roli ještě další motivační podněty (viz tabulka 15 – skupina [1] a tabulka 16 – skupina [2]). Některé z nich se výrazně přibližují výše uvedeným motivacím, respektují však, že se je respondenti rozhodli vydělit zvlášť.

Motivací, které zde zmínili respondenti ze skupiny [1], je výrazně méně než motivací vyskytujících se u skupiny [2] a týkají se především líbivosti a pojmenování „po někom“ (po světci, příteli apod.). Ve skupině [2] se tyto motivace objevují také, přidávají se k nim však ještě motivace „praktičtějšího charakteru“ – jako je četnost výskytu daného jména v blízkém okolí, jméno bez hlásek *r* a *ř*, mezinárodnost jména atd.

Skupina [1]:

motivační podněty	počet odpovědí – mužská jména	počet odpovědí – ženská jména
A. jméno se líbilo	7	5
B. jméno podle světců	5	0
C. shoda s partnerem	1	1
D. jednoduchost	1	1
E. jméno s omezeným množstvím domáckých podob	1	1
F. náhodný výběr	1	0
G. jméno po příteli	1	0
H. jméno po porodníkovi	1	0
I. jméno podle data narození	1	0
J. rozhodnutí otce – „ <i>bude po matce</i> “	0	1
nekonkretizováno	5	9

Tabulka 15: Motivační podněty uvedené respondenty ze skupiny [1]

Skupina [2]:

motivační podněty	počet odpovědí – mužská jména	počet odpovědí – ženská jména
a. jméno se líbilo	9	8
b. libozvučnost jména	7	5
c. jméno s omezeným množstvím domáckých podob	5	7
d. variabilita (možnost vytvoření většího množství domácích podob)	5	2
e. tradiční české jméno	4	1
f. délka jména	3	0
g. mezinárodnost jména	2	5
h. jméno podle světce, patrona	2	5
i. shoda obou rodičů	2	2

motivační podněty	počet odpovědí – mužská jména	počet odpovědí – ženská jména
j. jména podle Přemyslovců	2	1
k. aby jméno neobsahovalo <i>r</i> a <i>ř</i> (např. „ <i>kvůli manželově lehké vadě řeči</i> “)	1	2
l. četnost výskytu v blízkém okolí	1	1
m. jak bude jméno vypadat na náhrobku	1	1
n. datum seznámení	1	0
o. jednoduchost	1	0
p. jméno, které nemá žádný člen rodiny	1	0
q. nejoblíbenější jméno matky	1	0
r. nejoblíbenější jméno otce	1	0
s. nositel jména jako pozitivní vzor	1	0
t. svátek na manželovy narozeniny	1	0
u. snadná výslovnost	0	2
v. aby se jméno hodilo ke jménům ostatních členů rodiny	0	1
w. jméno po babičce	0	1
x. jméno podle holčičky z dovolené	0	1
y. jednoduchost	1	0
nekonkretizováno	9	10

Tabulka 16: Motivační podněty uvedené respondenty ze skupiny [2]

Některé body z tabulek 15 a 16 vyžadují doplnění, proto je okomentuji zvlášť.

Velká písmena označují odpovědi respondentů ze skupiny [1], malá odpovědi respondentů ze skupiny [2].

A. + a. „Jméno se líbilo“

Nejvíce respondentů v obou skupinách (z těch, kteří zvolili odpověď „jiné“) uvádělo požadavek, aby se jim jméno líbilo, což většinou už blíže nespecifikovali. „Líbivost“ jména ovlivňují nejrůznější jazykové i mimojazykové faktory, jež jsou do značné míry subjektivní a lidé si je často ani neuvědomují.

b. Libozvučnost jména

„Líbivost“ souvisí s libozvučností⁸ jména, která byla zdůrazněna u 12 dětí respondentů ze skupiny [2]; ze skupiny [1] ji neuvedl nikdo. Lze se pouze domnívat, co jí dotazovaní mínili.

Mezi jména splňující požadavek libozvučnosti byla respondenty řazena následující jména: *Antonín, Dan, František, Ondřej, Samuel, Štěpán, Václav; Adéla, Anežka, Daniela (2×), Laura, Natálie (2×), Vendula*.

Podle Knappové je libozvučnost jména podporována „určitým skladem hlásek“, absencí „sykavek, hrčivých hlásek a obtížněji vyslovitelných hláskových skupin“ (M. Knappová, 1989, s. 126; také viz praktická část, s. 16–17).

Postoj k libozvučnosti je jistě do značné míry subjektivní (např. výše uvedené jméno *Ondřej* může být vnímáno i jako nelibozvučné, protože je v něm obsažena hláska ř). Je však zajímavé, že se ve jménech, která respondenti označili za libozvučná, často vyskytuje *n* (v 11 případech z 15) a dále také *l* (v 9 případech z 15).

Tento vzorek jmen je příliš malý na to, aby z něj bylo možné vyvodit nějaké závěry, ale přesto zde určitá tendence naznačena je.

E. + c. Jméno s omezeným množstvím domáckých podob

Dva dotazovaní ze skupiny [1] a dvanáct dotazovaných ze skupiny [2] zmínilo, že vybírali taková jména, k nimž nebylo nutné vytvářet domácké podoby. Chtěli například, „aby se dětem dalo běžně říkat tou podobou jejich jména, jakou mají v rodném listu (proto *Magda* a ne *Magdaléna*, nebo např. všichni „slavové“). Jeden dotazovaný uvedl, že by nedal svému dítěti jméno *Marie*, protože ženě s takovým jménem se říká *Maruška* a oficiální podoba *Marie* se nepoužívá téměř vůbec.

⁸ Ve většině případů ji však respondenti zaměňovali s termínem „zvukomalebnost“, který by však měl být používán výhradně v souvislosti s onomatopoickými jevy.

d. Variabilita

U sedmi dětí ze skupiny [2] respondenti hledali jména s větším množstvím domácích podob od něj vytvořitelných, z nichž by bylo možné vybírat v závislosti na konkrétní situaci – „*aby šly použít různé varianty zdvořilých, ale taky když zlobí, tak říct důrazně jméno. Sousedí říkají klukovi Alešku, ať ho volají, nebo zlobí. To jsem nechtěla...*“

g. Mezinárodnost jména

Respondenti ze skupiny [2] uvedli 2× u chlapců a 5× u dívek požadavek na mezinárodnost jména. Ze skupiny [1] tak neučinil nikdo, což lze jistě chápat jako odraz rozdílu ve společenské situaci dříve a nyní.

Za „mezinárodní“ byla označena tato jména: *David, Denis; Cecilie, Josefína, Kristýna, Magdaléna a Ráchel*.

V jednom případě bylo u požadavku mezinárodnosti jména uvedeno, že rodiče při výběru brali v úvahu své různé mateřské jazyky, tudíž hledali takové jméno, jež by se nacházelo v obou těchto jazycích v nezměněné podobě.

K tomuto podnětu více viz 11. otázka, s. 80–81.

Některé zde zmíněné motivace byly velmi specifické („*svátek na manželovy narozeniny*“, „*jméno po holčičce z dovolené*“), některé byly až kuriózní – „*jak bude jméno vypadat na náhrobku*“.

5. Jestliže jste u předchozí otázky zatrhli/a možnost „aby se ‚hodilo‘ k příjmení“, napište prosím, v čem podle Vás vhodnost jména ve vztahu k příjmení spočívá.

Tuto otázku jsem do dotazníku zařadila na základě odpovědí respondentů z předcházejícího výzkumu. Ti velmi často uváděli, že pro ně bylo při výběru podstatné zohlednění vhodnosti jména ve vztahu k příjmení (také viz 4. otázka, s. 54). Ve většině případů však svoji odpověď dále nespecifikovali. Proto zde byl vymezen prostor ke komentáři této motivace.

Odpovědi respondentů z obou skupin zaznamenává tabulka 17. Jelikož s ohledem na příjmení nebyly nalezeny žádné výrazné rozdíly mezi důvody k výběru mužských

a důvody k výběru ženských jmen a jelikož mnozí respondenti tyto důvody uváděli dohromady pro všechna jména svých dětí, odpovídají data v tabulce počtu respondentů, již zodpověděli tuto otázku, nikoli počtu dětí.

motivační podněty	počet odpovědí	
	[1]	[2]
délka	10	12
libozvučnost	2	18
„měkkost“/„tvrdost“ jména a příjmení	2	4
jméno i příjmení obsahují <i>r</i>	1	1
krátké příjmení – delší jméno	1	0
různé počáteční hlásky	1	0
výslovnost ve spojení s příjmením	1	0
různé hlásky na konci jména a na začátku příjmení	0	11
snadná výslovnost	0	8
české jméno – české příjmení	0	6
š v křestním jménu – „ <i>ušišlané</i> “	0	3
stejně počáteční hlásky	0	2
stejný monogram s otcem	0	1
jednoduchost	0	1
jednoduchá výslovnost v zahraničí	0	1
české jméno – cizí příjmení	0	1

Tabulka 17: Skupina [1] + skupina [2] – počet jednotlivých odpovědí na 5. otázku

Pro respondenty ze skupiny [2] bylo mnohem důležitější než pro respondenty ze skupiny [1], aby se jméno „hodilo“ k příjmení.

Jednotlivé motivace uvedené v tabulce 17 dále komentuji pro obě skupiny zároveň.

Za zmínku stojí požadavek libozvučnosti jména ve spojení s příjmením.

Respondenti ho uváděli poměrně často. Měli však většinou problém vyjádřit, co tím myslí. Požadovali „zvučnost“, „určitou harmonii jména“, „aby to ladilo sluchově“, „aby to bylo zvučné, sluchu lahodící“, „aby to hezky znělo“, „aby to neznělo násilně, zvláště, tvrdě“ apod. Jedna dotazovaná libozvučnost shrnula slovy „musí to prostě znít jako v básničce“.

Dotazovaní si pomáhali různými příklady, na kterých demonstrovali, jaké kombinace jména a příjmení na ně působí libozvučně („Martin Kubát – to zní“) a jaká je naopak „tahají za uši“ („Berit Stehnová“).

Často také mluvili o „tvrdosti/měkkosti“ jména a „tvrdosti/měkkosti“ příjmení.

Někteří hledali k „tvrdému“ příjmení „měkké“ jméno, jiní k „tvrdému“ příjmení „tvrdé“ jméno atd. Vnímání „tvrdosti“/„měkkosti“ jména nebo příjmení závisí jistě do značné míry na subjektivním vnímání – za tvrdá byla označena jména *Adam, Tereza*, za měkká *Matouš, Vojtěch, Vít, Eliška, Nela*.

Z příkladů, které respondenti uváděli, vyplývá, že tvrdost příjmení podle nich podmiňuje přítomnost hlásek *r* a *ř* (*Řehák, Sysr, Rýznar* ad.).

Někteří respondenti požadovali stejné počáteční hlásky jména a příjmení, jiní různé, lišily se i požadavky na délku/krátkost. Byly zaznamenány také případy, kdy se jméno volilo s ohledem na otcův/matčín monogram. Někteří vybírali taková jména, která by obsahovala hlásky nacházející se v příjmení, jiní je naopak odmítali („příjmení obsahuje *r* a *š*, jména s takovými hláskami jsme z křestního jména vyloučili“, „naše příjmení je od *š* a zavrhlí jsme jména *Lukáš, Tomáš, Štěpán*, která by se nám líbila oběma“).

Co se týče českého/cizího charakteru jména a příjmení, respondenti jednoznačně vyžadovali k českému příjmení české jméno (*Václav Kubelka*), cizí jméno k českému příjmení používali k ilustrování něčeho komického, bizarního („asi by znělo poněkud bizarně *Kevin Stejskal*“, „řídíme se tím, aby se hodilo české jméno k českému příjmení nebo zahraniční jméno k zahraničnímu příjmení, např. se nám nelíbí pojmenování *Jessica Nováková*“). Jeden dotazovaný uvedl, že záměrně vybírali k cizímu příjmení české jméno.

6. Napište prosím, který z důvodů uvedených ve 4. otázce hrál při výběru jména nejdůležitější úlohu.

Vzhledem k tomu, že ve 4. otázce bylo možné zaškrtnout více odpovědí, chtěla jsem zjistit, který z důvodů byl pro respondenty nejdůležitější.

Odpovědi respondentů ze skupiny [1] i [2] jsou zaznamenány v tabulce 18.

Dotazování ve většině případů uváděli motivační podněty pro všechny děti dohromady, ne ke každému jménu zvlášť, čemuž odpovídají i hodnoty v tabulce.

Podle některých respondentů nebylo možné rozhodnout, který motivační podnět byl pro ně nejdůležitější – proto buď neuvedli žádný, nebo jich naopak uvedli více.

motivační podněty	počet odpovědí	
	[1]	[2]
rodinná tradice – „chtěli jsme dát něco ze sebe“	31	8
líbivost	14	22
aby se hodilo k příjmení	4	14
tradice	4	9
původní význam jména	4	8
délka	4	1
aby se hodilo pro dospělého	3	7
obvyklost	3	0
jméno podle data narození	3	0
dohoda obou rodičů	2	3
jména po patronech	2	3
současné trendy	2	3
jméno po příteli, známém	2	0
jednoduchost	1	1
jméno podobné jménu matky	1	0
původní význam	1	0
aby se nedalo používat různých variant	1	0
nemožnost vytvoření nadávek	1	0
lásky k tatínkovi	1	0

motivační podnět	počet odpovědí	
	[1]	[2]
náhoda	1	0
křestní jména končící -mír/míra	1	0
neobvyklost, originalita	0	15
dostatečná vzdálenost mezi svátkem a datem narození	0	7
variabilita (možnost přizpůsobení věku dítěte)	0	5
podle staršího sourozence	0	1
počáteční hlásky jména shodná s rodiči	0	1
jednoduchá výslovnost	0	1
k tvrdému příjmení – měkké jméno	0	1
nejoblíbenější jméno matky	0	1
nejoblíbenější jméno otce	0	1
jasné rozlišení děvče × chlapec	0	1
mezinárodní jméno	0	1
<i>„aby se dětem dalo běžně říkat tou podobou jejich jména, jakou mají v rodném listu, a nemuselo se nic zkracovat, komolit atd.“</i>	0	1
jméno nemá žádný člen rodiny	0	1
datum seznámení rodičů	0	1
sen před narozením holčičky	0	1

Tabulka 18: Skupina [1] – počet jednotlivých odpovědí na 6. otázku

Z tabulky vyplývá, že pro respondenty ze skupiny [1] byla jednoznačně nejdůležitější tradice v rodině, na druhém místě stojí líbivost. Ostatní motivační podněty byly označeny malým počtem dotazovaných. Důležitost líbivosti a tradice v rodině pro pojmenování dětí ve skupině [1] potvrzuje i výzkum Knappové z roku 1977 (viz M. Knappová, 1989, s. 135).

U skupiny [2] jsou odpovědi mnohem rozmanitější, mírně převažuje originalita, líbivost a „aby se ‚hodilo‘ k příjmení“.

Za zmínku stojí fakt, že zatímco 15 respondentů ze skupiny [2] označilo jako podnět, který při výběru jména rozhodl, originalitu, u skupiny [1] ji neuvedl nikdo.

Zajímavá (a dnes nezvyklá) je motivace podle data narození, již označili za nejdůležitější 3 respondenti ze skupiny [1]. Uváděli, že si dítě jméno „přineslo s sebou na svět“. „Rozhodlo narození 27. 9., tedy den před svátkem Václav, řekli jsme si, že to jméno přinesl na svět.“

Ve skupině [2] se takováto motivace nevyskytla vůbec, naopak rodiče dbali o co největší vzdálenost mezi narozeninami a svátkem. Jedna dotazovaná uvedla, že velmi přihlíželi k tomu, „aby mezi narozeninami a svátkem byl alespoň 3 měsíce rozdíl, aby dítě mělo dvě oslavy (dát dítěti jméno z toho dne, kdy se narodí nebo jen s malým odstupem, považuju za pomstu dítěti, jsou z toho tak absurdní situace, že Eva narozená 26. 12. neměla nikdy ‚svoji‘ oslavu, vždycky se to ‚spláchlo‘ dohromady s Vánocemi a jako dítě to nesla dost úkorně – zejména s přihlédnutím k tomu, že bratr měl Vánoce, narozeniny a svátek).“ Podle jiného respondenta „nemá mít dítě dřív svátek než narozeniny“.

7. Pojmenovali jste Vaše dítě po někom konkrétním?

+

8. Jestliže jste na 7. otázku odpověděl/a „ano“, zaškrtněte po kom.

Cílem těchto dvou otázek bylo zjistit, zda respondenti o výběru jmen přemýšlejí hlouběji, zda je k volbě jména vede například i úcta k nějaké osobnosti z historie i z dnešní doby nebo je pro ně důležité pokračovat v rodinné tradici. Podle mého předpokladu na 7. otázku kladně odpovídali častěji respondenti ze skupiny [1], ovšem ani ve skupině [2] nebyl počet kladných odpovědí zanedbatelný – viz tabulka 19. V této tabulce se počet odpovědí rovná počtu respondentů z jednotlivých skupin.

Počty odpovědí na 8. otázku zaznamenává tabulka 20 pro skupinu [1] a tabulka 21 pro skupinu [2].

	[1]		[2]	
	počet odpovědí	% z počtu respondentů skupiny [1]	počet odpovědí	% z počtu respondentů skupiny [2]
ano	62	65 %	35	31 %
ne	34	35 %	79	69 %

Tabulka 19: Skupina [1] + [2] – počty jednotlivých odpovědí na 7. otázku

Skupina [1]:

	mužská jména			ženská jména		
motivační podněty	počet odpovědí – mužská jména	% z počtu chlapců pojím. „po někom“	% z celk. počtu chlapců z této skupiny	počet odpovědí – ženská jména	% z počtu dívek pojím. „po někom“	% z celk. počtu dívek z této skupiny
a. po nějaké slavné osobnosti, z dějin nebo ze současnosti	16	19 %	12 %	3	4 %	4 %
b. po nějaké fiktivní postavě (z filmu, z literatury apod.)	1	1 %	1 %	2	3 %	2 %
c. po rodičích	43	51 %	31 %	33	49 %	28 %
d. po prarodičích	10	12 %	7 %	6	9 %	5 %
e. po některém jiném blízkém člověku	11	13 %	8 %	8	12 %	7 %
f. jiné	3	4 %	2 %	5	7 %	6 %

Tabulka 20: Skupina [1] – počty jednotlivých odpovědí na 8. otázku

Skupina [2]:

	mužská jména			ženská jména		
motivační podněty	počet odpovědí – mužská jména	% z počtu chlapců poj. po někom	% z celk. počtu chlapců z této skupiny	počet odpovědi – ženská jména	% z počtu dívek poj. po někom	% z celk. počtu dívek z této skupiny
a. po nějaké slavné osobnosti, z dějin nebo ze současnosti	10	29 %	9 %	7	27 %	6 %
b. po nějaké fiktivní postavě (z filmu, z literatury apod.)	1	3 %	1 %	1	4 %	1 %
c. po rodičích	12	35 %	11 %	7	27 %	6 %
d. po prarodičích	6	18 %	5 %	4	15 %	4 %
e. po některém jiném blízkém člověku	3	9 %	3 %	4	15 %	4 %
f. jiné	2	6 %	2 %	3	12 %	3 %

Tabulka 21: Skupina [2] – počty jednotlivých odpovědí na 8. otázku

Ve skupině [1] u mužských i u ženských jmen výrazně převažuje pojmenování po rodičích. Ostatní položky jsou mnohem vyrovnanější. U skupiny [2] pojmenování po rodičích získává největší počet procent ze všech odpovědí, avšak celkově důležitost motivačního podnětu ve srovnání se skupinou [1] klesá u chlapců z 31 % na 11 % a u dívek z 28 % na 6 % (srov. v tabulkách 20 a 21 počet % z celkového počtu chlapců a dívek).

Za pozornost u skupiny [1] stojí výsledek položky „po nějaké slavné osobnosti, z dějin nebo ze současnosti“, kde mužská jména získala výrazně více než jména ženská (12 % vs. 4 % z celkového počtu odpovědí).

Dotazovaní vybrali pro děti tato jména slavných osobností:

Skupina [1] – mužská jména: *Jan, Jiří (3×), Karel, Marek (2×), Pavel (3×), Petr, Tomáš (2×), Václav*

Skupina [1] – ženská jména: *Jitka, Monika, Pavlína*

Skupina [2] – mužská jména: *Adam, David, František, Jakub, Jan, Marek, Samuel, Tomáš, Vojtěch*

Skupina [2] – ženská jména: *Anežka, Ester, Kateřina, Magdaléna, Sára, Veronika*

Někteří dotazovaní uváděli konkrétní osobu, podle níž vybírali jméno pro své dítě (např. sv. Václav, Karel IV., Jiří z Poděbrad, papež Pavel VI., sv. Tomáš, Marek evangelista).

Častěji však respondenti nespecifikovali, kterou osobnost mají na mysli. Podle výše zmíněných jmen je však zřejmé, že se jedná především o jména z křesťanských dějin – světce nebo starozákonní a novozákonní postavy.

Náboženské motivaci se podrobněji věnuje následující otázka.

9. *Hrály u Vás při výběru jména roli náboženské důvody?*

	[1]		[2]	
	počet odpovědí	počet odpovědí v %	počet odpovědí	počet odpovědí v %
ano	17	18 %	35	31 %
ne	79	82 %	79	69 %

Tabulka 22: Skupina [1] + [2] – počet odpovědí na 9. otázku

Náboženské důvody se při výběru jména pro dítě v tomto vzorku do jisté míry uplatnily (viz tabulka 22) a obzvlášť ve skupině [2] nebyly zanedbatelné.

Příklady jmen, která rodiče vybrali na základě náboženské motivace:

Skupina [1] – mužská jména: *Jan, Marek, Pavel, Petr, Tomáš, Václav*

Skupina [1] – ženská jména: *Magdalena, Marta, Veronika,*

Skupina [2] – mužská jména: *David, František, Martin, Ondřej, Petr, Samuel, Tomáš, Vojtěch*

Skupina [2] – ženská jména: *Ester, Kateřina, Kristýna, Marie, Sára, Věra*

Jeden respondent ze skupiny [2] u svých dětí uvedl z náboženských důvodů dokonce více jmen (viz níže), ovšem podle současných platných zákonů nelze dát dítěti více než dvě jména (dítě může dostat více jmen při křtu, avšak tato jména není možné používat oficiálně).

V době, kdy vybírali jméno pro dítě respondenti ze skupiny [1], nebylo oficiálně povoleno nosit ani dvě jména. Následující jména byla tedy stejně jako u skupiny [2] volena při příležitosti křtu (což nemusí být případ jmen *Pavel Václav* a *Filip František* /viz níže/, jež lze v současnosti nosit i oficiálně).

Skupina [1]: *Radomír Jan, Slavomír Pavel; Vladimíra Marie*

Skupina [2]: *Filip František, Pavel Václav, Vít Maria Josef Norbert; Miriam Josef Zdislava Ludmila, Zuzana Maria Josef Lucie*

Náboženská motivace ve skupině [2] v porovnání se skupinou [1] výrazně nabyla na síle i přesto, že se k náboženskému vyznání ve skupině [1] přihlásilo průměrně více respondentů než ve skupině [2] – viz tabulka 23 (podrobněji viz tabulka 2, s. 35). Jistě se zde odrážejí rozdíly ve společenské situaci dříve a nyní. V 60. a 70. letech na sebe mnoho lidí nechtělo upozorňovat výběrem jmen příliš zřejmých spjatých s náboženskou historií.

Jedna dotazovaná ze skupiny [1] napsala, že v době, kdy vybírala jméno pro dítě, neuvažovala nad pojmenováním po nějakém světci nebo biblické osobnosti, protože k tomu nebyly podmínky, ale dnes by to už prý jistě zohlednila.

	[1]	%	[2]	%
náboženské vyznání	84	88 %	64	56 %
bez vyznání	11	11 %	42	37 %
nechci odpovídat	1	1 %	8	7 %

Tabulka 23: Odpovědi respondentů skupiny [1] a [2] na otázku týkající se náboženského vyznání

Na otázku, zda při výběru jména hrály roli náboženské důvody, odpovídali kladně především lidé s vyznáním. Mezi lidmi bez vyznání ze skupiny [2] se našli 3 respondenti, kteří náboženské důvody také zohlednili.

Pokusila jsem se zjistit, zda respondenty s vyznáním ovlivnily při výběru jména pro dítě jiné faktory než respondenty bez vyznání. Spočítala jsem četnost výskytu všech motivačních podnětů ze 4. otázky (vyjma možnosti „jiné“) u respondentů s vyznáním a bez vyznání (respondenti, kteří zaškrtnuli „nechci odpovídat“, nebyli zahrnuti).

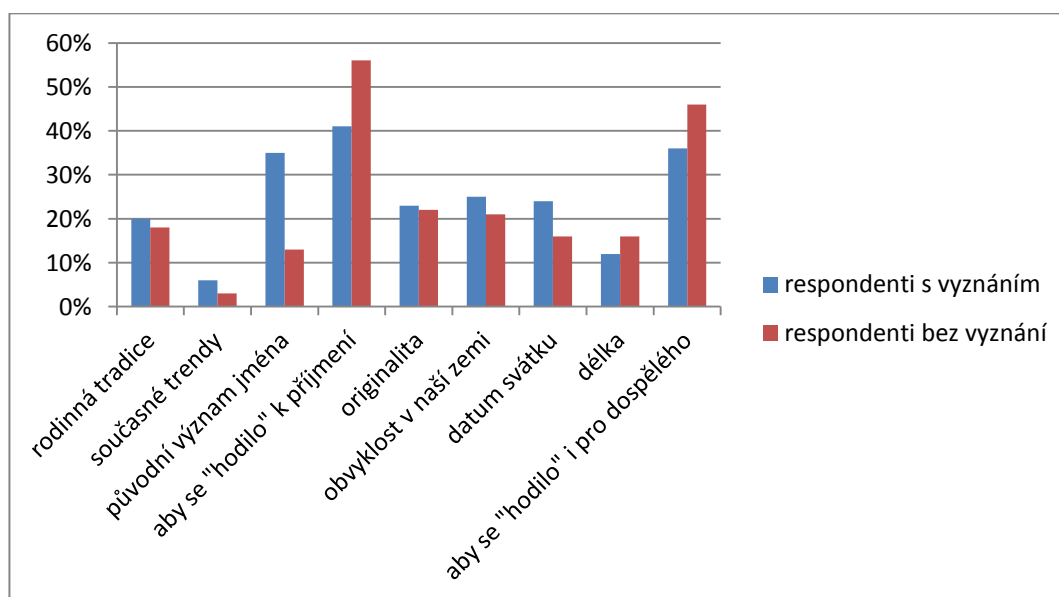
Respondenty s vyznáním a bez vyznání jsem srovnávala pouze v rámci skupiny [2] – viz tabulka 24. U skupiny [1] bylo shromážděno příliš málo dotazníků od osob bez vyznání, takže zde srovnání nemělo smysl. Provedla jsem však alespoň porovnání motivací respondentů s vyznáním ze skupiny [1] s respondenty s vyznáním ze skupiny [2] – viz s. 73.

Hodnoty v tabulce 24 jsou vypočítány z celkového počtu dětí respondentů s nějakým náboženským vyznáním (138 dětí) a z celkového počtu dětí respondentů bez vyznání (68 dětí). Data, jež stojí za pozornost, jsou vyznačena tučně.

	počty odpovědí respondentů s vyznáním	% z počtu děti respondentů s vyznáním	počty odpovědí respondentů bez vyznání	% z počtu dětí respondentů bez vyznání
rodinná tradice	27	20 %	12	18 %
současné trendy	8	6 %	2	3 %
původní význam jména	48	35 %	9	13 %
aby se „hodilo“ k příjmení	57	41 %	38	56 %
originalita	32	23 %	15	22 %
obvyklost v naší zemi	35	25 %	14	21 %
datum svátku	33	24 %	11	16 %
délka	17	12 %	11	16 %
aby se „hodilo“ i pro dospělého	49	36 %	31	46 %

Tabulka 24: Srovnání odpovědí respondentů s vyznáním a bez vyznání ze skupiny [2] na 4. otázku

Pro názornost jsou data z tabulky 24 zpracována ještě v následujícím grafu:

Graf 7: Srovnání motivací u respondentů s vyznáním a bez vyznání

Při porovnávání odpovědí respondentů s vyznáním a bez vyznání u skupiny [2] bylo zjištěno několik zajímavých skutečností.

Největší rozdíl byl zaznamenán u položky původní význam jména. Podle výsledků (35 % u respondentů s vyznáním a 13 % u respondentů bez vyznání) je patrné, že původní význam jména zohledňují častěji respondenti s vyznáním. Je pro ně důležité, aby dítěti bylo dáno do vínku jméno s pozitivním (příp. náboženským) významem.

Respondenti s vyznáním také vícekrát zaškrtnuli motivační podnět datum svátku. Je otázkou proč. Domnívám se, že důvodem by mohlo být přání, aby dítě slavilo svátek podle svého patrona (např. *Anežka* má svátek 2. března, avšak mnoho lidí především z katolických kruhů ho slaví podle křesťanského kalendáře 13. listopadu, na výročí narození svaté Anežky České). Někteří respondenti tedy pravděpodobně zaškrtnuli tuto odpověď proto, že vybírali mezi více daty pro možné slavení svátku.

U respondentů bez vyznání byly častěji než u respondentů s vyznáním zaškrtnuty položky „aby se hodilo i pro dospělého“ a „aby se hodilo k příjmení“.

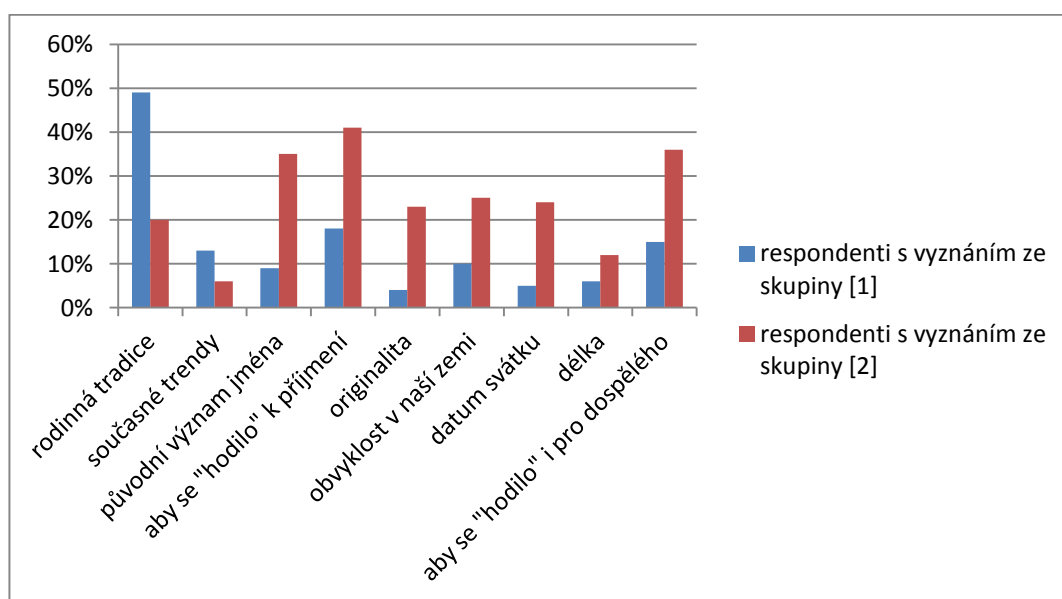
Z výsledků tohoto srovnání vyplývá, že pro respondenty s vyznáním je velmi důležitá určitá duchovní, náboženská motivace. U těch, pro které je tato motivace méně podstatná (tedy většinou u respondentů bez vyznání), je nahrazována motivacemi „estetickými“ – např. „aby se hodilo k příjmení“.

Dále byly srovnávány motivační podněty respondentů s vyznáním ze skupiny [1] s respondenty s vyznáním ze skupiny [2]. Hodnoty v tabulce 25 byly vypočítány z celkového počtu dětí respondentů s vyznáním ze skupiny [1], tj. 202 dětí, a z celkového počtu dětí respondentů s vyznáním ze skupiny [2], tj. 138 dětí; důležité hodnoty jsou vyznačeny tučně.

	počty odpovědí respondentů s vyznáním ze skupiny [1]	% z počtu dětí respondentů s vyznáním ze skupiny [1]	počty odpovědí respondentů s vyznáním ze skupiny [2]	% z počtu dětí respondentů s vyznáním ze skupiny [2]
rodinná tradice	98	49 %	27	20 %
současné trendy	26	13 %	8	6 %
původní význam jména	19	9 %	48	35 %
aby se „hodilo“ k příjmení	36	18 %	57	41 %
originalita	8	4 %	32	23 %
obvyklost v naší zemi	21	10 %	35	25 %
datum svátku	10	5 %	33	24 %
délka	12	6 %	17	12 %
aby se „hodilo“ i pro dospělého	31	15 %	49	36 %

Tabulka 25: Srovnání odpovědí respondentů s vyznáním ze skupiny [1] a [2]

Pro názornost jsou data z tabulky 25 zpracována v následujícím sloupcovém grafu:

Graf 8: Srovnání motivací u respondentů s vyznáním ze skupiny [1] a [2]

Není nikterak překvapivé, že u respondentů s vyznáním ze skupiny [1] jednoznačně dominuje rodinná tradice. Ostatní položky jsou výrazně méně zastoupeny, včetně původního významu jména a data svátku, což jsou motivační podněty, které se objevovaly ve skupině [2] více v odpovědích respondentů s vyznáním než bez vyznání (viz tabulka 24).

Podle tabulky 23 se k náboženskému vyznání hlásí velká většina respondentů ze skupiny [1], což se však v praxi při pojmenovávání dětí projevilo minimálně ve srovnání se skupinou [2], v níž je respondentů s vyznáním méně, ale je u nich patrný vliv náboženského smýšlení.

Dále se v rámci skupiny [2] zaměřuji na srovnání jmen uvedených respondenty s vyznáním se jmény uvedenými respondenty bez vyznání s cílem zjistit případné odlišnosti v rozložení jmen u těchto dvou podskupin.

Mužská jména:

jména dětí respondentů s vyznáním		jména dětí respondentů bez vyznání	
Jan	6	Tomáš	3
Vojtěch	6	Adam	3
František	5	Jakub	3
Ondřej	5	Denis	2
Tomáš	5	Matouš	2
Jakub	4	Matyáš	2
Daniel	3	Antonín	1
Václav	3	Daniel	1
Vít	3	David	1
Adam	2	Filip	1
Marek	2	Milan	1
Matouš	2	Jáchym	1
Michal	2	Jan	1
Samuel	2	Jiří	1
Šimon	2	Kristián	1
Štěpán	2	Kryštof	1
Antonín	1	Matěj	1
Dan	1	Michal	1

jména dětí respondentů s vyznáním		jména dětí respondentů bez vyznání	
David	1	Mikuláš	1
Filip	1	Ondřej	1
Filip František	1	Pavel	1
Josef	1	Petr	1
Kryštof	1	Prokop	1
Martin	1	Radim	1
Matěj	1	Saša	1
Matyáš	1	Štěpán	1
Patrik	1	Vít	1
Pavel Václav	1	Viktor	1
Petr	1		
Vítek	1		

Tabulka 26: Skupina [2] – srovnání jmen dětí respondentů s vyznáním a bez vyznání; mužská jména

Ženská jména:

jména dětí respondentů s vyznáním		jména dětí respondentů bez vyznání	
Veronika	6	Tereza	3
Anežka	5	Aneta	3
Anna	4	Adéla	2
Kateřina	4	Daniela	2
Marie	3	Martina	2
Kristýna	3	Natálie	2
Lucie	3	Zuzana	2
Eliška	2	Alena	1
Josefina	2	Amálie	1
Magdaléna	2	Barbora	1
Michaela	2	Dana	1
Nikola	2	Iveta	1
Věra	2	Kamila	1
Zuzana	2	Klára	1

jména dětí respondentů s vyznáním		jména dětí respondentů bez vyznání	
Adéla	1	Laura	1
Andrea	1	Linda	1
Aneta	1	Nela	1
Agnes	1	Olina	1
Cecílie	1	Renata	1
Daniela	1	Táňa	1
Ester	1	Vendula	1
Hana	1	Viktorie	1
Jitka	1	Žaneta	1
Johanka	1		
Kamila	1		
Karolína	1		
Klára	1		
Lea	1		
Ludmila	1		
Magda	1		
Magdalena	1		
Marika	1		
Markéta	1		
Melánie	1		
Miriam	1		
Natálie	1		
Ráchel	1		
Rozálie	1		
Sára	1		
Šárka	1		
Vendula	1		
Viktorie	1		

Tabulka 27: Skupina [2] – srovnání jmen dětí respondentů s vyznáním a bez vyznání; ženská jména

Jsem si vědoma toho, že počet dětí respondentů s vyznáním a bez vyznání se poměrně výrazně liší, a může tudíž docházet ke zkreslení. Přesto se zde určité tendence objevily.

Pokud vezmeme v úvahu nejčastější jména, tj. jména se třemi a více výskyty u respondentů s vyznáním, zjistíme, že pouze u respondentů s vyznáním se vyskytují:

mužská jména – *František, Václav, Vojtěch* (je možné sem zařadit i jména *Ondřej* a *Jan*, která se u respondentů bez vyznání objevila pouze jedenkrát)

ženská jména – *Anežka, Anna, Kateřina, Kristýna, Lucie, Marie, Veronika*

Je patrné, že jména, která se objevila ve větší míře u respondentů s vyznáním, jsou výrazně spjata s osobnostmi křesťanské historie.

Ještě je nutné zmínit, že vzorek jmen respondentů bez vyznání je pestřejší než vzorek jmen respondentů s vyznáním (viz tabulka 28) – u dívek je rozdíl zanedbatelný (průměrně 1,4 dětí na jedno jméno u respondentů bez vyznání vs. 1,7 dětí na jedno jméno u respondentů s vyznáním), mnohem zajímavější je situace u chlapců. Zde se výsledky liší o poznání více (1,3 dětí na jedno jméno u respondentů bez vyznání vs. 2,3 dětí na jedno jméno u respondentů s vyznáním).

Menší pestrost jmen u respondentů s vyznáním souvisí pravděpodobně s jejich jistým sklonem ke konzervativnosti. Jsou více spojeni s tradicemi a také s určitým užším okruhem jmen „populárních“ světců, příp. biblických osobností. Skutečnost, že to platí více u chlapců než u dívek, lze interpretovat tak, že muži byli vždy vnímáni jako pokračovatelé rodu, jako ti, kteří „to mají někam dotáhnout“. Proto jsou stále v oblibě jména významných světců, jež mají být pro jejich nositele vzorem.

	[2]			
	chlapci		dívky	
	respondentů s vyznáním	respondentů bez vyznání	respondentů s vyznáním	respondentů bez vyznání
počet dětí	68	37	70	32
počet jmen	30	28	42	23
počet dětí na jedno jméno	2,3	1,3	1,7	1,4

Tabulka 28: Skupina [2] – srovnání počtu osob a jmen u respondentů s vyznáním a bez vyznání

10. Napište prosím, jaké domácí podoby jmen jste pro děti používali, když byly malé.

Tato otázka se netýká přímo motivací, ale snaží se odhalit, jak kreativní rodiče při vytváření domácích podob jsou. Vysoký výskyt nejrozličnějších variant utvořených z oficiálního tvaru jména nepřímo ukazuje, že rodiče nad jmény svých potomků přemýšlejí, jsou pro ně důležitá, skrze ně vyjadřují vztah ke svému dítěti. Kromě toho mnozí respondenti v dotaznících uváděli některé požadavky týkající se domácích podob jmen (viz 4. otázka, s. 59–60 a 6. otázka, s. 63–64).

Opět se zde projeví odlišnosti v odpovědích respondentů ze skupiny [1] oproti skupině [2].

Nejviditelnější rozdíl spočíval v počtu uvedených domácích podob jmen. Zatímco v dotaznících skupiny [2] se objevovalo až 10 různých variant jednoho jména, u skupiny [1] to bylo mnohem méně – respondenti nečastěji uváděli pouze jednu domácí podobu. Průměrný počet domácích podob na dítě měl u skupiny [1] hodnotu 2,11 a u skupiny [2] 4,55.

Méně domácích podob uvedených respondenty ze skupiny [1] jistě do určité míry ovlivňuje velká časová prodleva mezi současností a dobou, kdy byly děti těchto respondentů malé.

Z rozhovoru s několika respondenty však vyplynulo, že dlouhý časový odstup nemusí být jediným důvodem. Všichni tito dotázaní shodně vyjádřili názor, že se v současnosti používá k oslovení (nejen) dětí mnohem více různých podob, než tomu bylo dříve. Lze pouze spekulovat, proč tomu tak je. Může hrát roli například skutečnost, že v dnešní hektické době mají rodiče na děti často málo času a snaží se jim to všemožně vynahrazovat (a svůj vztah k nim demonstrovat právě skrze množství domácích podob); k zvýšenému užívání domácích podob jmen mohou přispívat také další faktory, jako je určitá módnost zdvořilých v současné době (a to nejen u jmen).

Domácí podoby uvedené respondenty ze skupiny [1] a [2] se výrazně lišily počtem různých užitých zakončení.

Ve skupině [1] se u mužských jmen objevovala například tato zakončení: *-ek* (Tomáš – Tomášek), *-ík* (Jan – Honzík), *-íček* (Pavel – Pavlíček), *-eček* (Slavomír – Sláveček), *-ásek* (Martin – Martásek), *-oušek* (Václav – Venoušek), *-a* (Vladislav – Vlád'a), *-ča* (Roman – Romča), *-ka* (Jiří – Jirka), *-da* (Zdeněk – Zdenda).

Ve skupině [2] se u mužských jmen kromě zakončení zmíněných ve skupině [1] vyskytlo ještě nespočet dalších jako například: *-ísek* (*Ondřej – Ondřísek*), *-ásek* (*Vít – Vitásek*), *-ánek* (*Antonín – Tonánek*), *-ínek* (*David – Dádínek*), *-ín* (*Antonín – Tonín*), *-ita* (*Jakub – Kubita*), *-our* (*Daniel – Daňour*), *-ouš* (*Filip – Filouš*) ad.

U obou skupin se objevovaly také sufixy připomínající spíše zakončení ženských jmen: ve skupině [1] například *-unka* (*Jiří – Jirunka*), *-uša* (*David – Davuša*); ve skupině [2] například *-enka* (*Saša – Sášenka*), *-inka* (*David – Dádinka*), *-ulka* (*Matěj – Matulka*).

Respondenti ze skupiny [2] uváděli také velké množství specifických domáckých podob, používaných většinou pouze úzkou skupinou lidí pro označení konkrétního jedince (*Ondřej – Ďa*, *František – Frantich*, *František – Išek*, *Tomáš – Tomulín*, *Antonín – Tonislav*, *Jan – Hoja*).

Ve skupině [1] byla u ženských jmen častá následující zakončení: *-ka* (*Věra – Věrka*), *-uška* (*Ludmila – Liduška*), *-enka* (*Miroslava – Mirenka*), *-unka* (*Maruška – Marunka*), *-inka* (*Jana – Janinka*), *-ička* (*Zdenka – Zdenička*), *-ča* (*Eva – Evča*), *-a* (*Helena – Hela*).

Ve skupině [2] se navíc objevilo ještě velké množství dalších zakončení: *-ečka* (*Kristýna – Kristýnečka*), *-anka* (*Michaela – Mišanka*), *-inka* (*Melánie – Melinka*), *-ulka* (*Anna – Andulka*), *-ule* (*Kateřina – Kátule*), *-ulina* (*Adéla – Adulina*), *-ína* (*Ráchel – Ráchelína*), *-inda* (*Rozálie – Rozinda*), *-da* (*Žaneta – Žanda*), *-is* (*Nela – Nelis*). U ženských jmen respondenti zmiňovali mnoho domáckých podob s mužskými sufixy: *-ísek* (*Laura – Laurísek*), *-ásek* (*Karolína – Kájásek*), *-ešek* (*Ester – Estešek*), *-ulínek* (*Viktorie – Vikulínek*), *-ouš* (*Nikola – Nikouš*).

U některých domácích podob, které se v dotaznících vyskytly, je obtížné vysvětlit, jak vznikaly. U dvojice *Patrik – Riček* ještě lze odvodit, že tvar *Riček* byl utvořen od podoby *Patriček*, ovšem například vztah mezi jménem *Tomáš* a podobou *Mid* zůstává zastřen (je možné, že se jedná o přezdívkou se jménem nesouvisející).

V dotaznících respondentů ze skupiny [2] bylo zaznamenáno i několik přezdívek (nebo domáckých podob blízcích se přezdívkám) vytvořených na základě podobnosti se jménem: *David – Dášenska*, *Matouš – Papouš*, *Ondřej – Ďásek*, *Prokop – Kopeček*, *Samuel – Sumík*, *Tomáš – Míček*; *Aneta – Anténka*, *Cecilie – Culíček*, *Daniela – Drákulka*, *Kamila – Kámoška*, *Rozálie – Rozinka*, *Rozinečka*, *Veronika – Beru* (viz také s. 13).

V několika případech byl vznik domáckých podob iniciován staršími sourozenci, kteří si jména různě uzpůsobovali podle svých aktuálních řečových schopností – např. *Daniela – Ňáňa*, *Iveta – Vivi*.

Někteří respondenti uváděli ve funkci domácích podob oficiální jména, přičemž častěji se tak dělo ve skupině [1] – u jmen *František, Jiří, Marek, Mirek, Tomáš, Pavel; Dana, Eva, Ilona, Jana, Marcela, Martina, Soňa*; méně často ve skupině [2] – pouze u jmen *František, Martin, Ondřej, Veronika*.

Všechny domácí podoby, které zmínili respondenti ze skupiny [1] a [2], jsou zpracovány v tabulkách na konci této práce v příloze, s. 102–107).

11. Přemýšleli jste při volbě jména, zda bude vhodné i pro případný život v zahraničí (z hlediska jednoduchosti zápisu a výslovnosti pro cizince)?

Před zahájením dotazníkového šetření jsem se domnívala, že v odpovědích na tuto otázku bude patrný velký rozdíl mezi skupinou [1] a [2]. Pro většinu respondentů ze skupiny [1] v době, kdy vybírali jméno pro děti, neexistovala téměř žádná možnost vycestovat do zahraničí, proto ani neměli motivaci zamýšlet se nad tímto aspektem. Respondenti ze skupiny [2] žijí v odlišných sociokulturních podmínkách, cestovat mohou takřka neomezeně, prostřednictvím internetu a jiných sdělovacích prostředků jsou často konfrontováni se zahraničím a mohou se s cizinci také setkávat.

Podle výsledků v tabulce 29 je zřejmé, že rozdíl v zohledňování internacionálního charakteru jména mezi skupinou [1] a [2] skutečně existuje. Důležitost tohoto faktoru u skupiny [2] ovšem není tak velká, jak jsem očekávala. Zřejmě zde hraje roli venkovské prostředí, v němž tito respondenti žijí, konfrontace se zahraničím tedy nemusí být tak častá.

Bylo by zajímavé provést výzkum, který by srovnal u tohoto motivačního podnětu odpovědi lidí z vesnic a malých měst s lidmi z velkých měst. Předpokládám, že určitý rozdíl by byl zaznamenán i přesto, že v současnosti se rozdíl mezi vesnicemi a městy postupně stírá.

	[1]		[2]	
	počet respondentů	%	počet respondentů	%
ano	1	1 %	23	20 %
ne	95	99 %	91	80 %

Tabulka 29: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 11. otázku

Lze předpokládat, že požadavek na internacionální charakter jména souvisí se vzděláním (čím vyššího vzdělání člověk dosáhne, tím pro něj může být život v zahraničí nebo kontakt s ním reálnější).

Na základě tohoto vzorku nemůže být zmíněná hypotéza zcela potvrzena kvůli nerovnoměrnému rozložení dosaženého vzdělání u skupiny [2]; respondentů se středoškolským vzděláním bylo 20, respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou 42, respondentů s vysokoškolským vzděláním 50, žádný respondent ve skupině [2] neměl pouze základní vzdělání – také viz tabulka 3, s. 36. Jistá tendence je však alespoň naznačena – viz tabulka 30.

	počet respondentů ze skupiny [2], kteří kladně odpověděli na 11. otázku	%
vzdělání středoškolské	2	10 %
vzdělání středoškolské s maturitou	9	21 %
vzdělání vysokoškolské	12	24 %

Tabulka 30: Skupina [2] – kladné odpovědi na 11. otázku ve vztahu k dosaženému vzdělání respondentů

12. Hrál u Vás při pojmenovávání dítěte roli také to, jaké znáte nositele daného jména (např. znám protivnou Šárku, proto bych toto jméno svému dítěti nedal/a, i když by se mi třeba jinak líbilo...)?

	[1]	%	[2]	%
ano	13	14 %	61	54 %
ne	83	86 %	53	46 %

Tabulka 31: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 12. otázku

Větší význam tohoto motivačního podnětu se projevil u skupiny [2], kde byl potvrzen více než polovinou respondentů.

Ve skupině [1] ho respondenti brali v úvahu opravdu jen minimálně. Je to jistě do velké míry způsobeno vlivem rodinné tradice, jež je (jak je uvedeno výše) jako motivační podnět ve skupině [1] nejdůležitější. Dalším důvodem může být působení faktoru, který je nutné zohledňovat i u všech ostatních otázek – odpovědi mohou být poněkud zkresleny dlouhým časovým úsekem dělícím respondenty ze skupiny [1] od doby, kdy vybírali jména pro své děti. A konečně zde může hrát roli menší pestrost jmen v té době – lidé znali více nositelů jednoho jména, proto nebylo tak důležité, jestliže jim jeden z nich byl nesympatický.

13. Jaké jméno byste dítěti nikdy nedal/a? A proč?

Tato otázka byla doplněna do dotazníkového průzkumu později, takže na ni neodpovídali všichni respondenti. Přesto byly pomocí ní zjištěny zajímavé skutečnosti.

Jejím cílem bylo jiným způsobem než u předchozích otázek prověřit, co respondenti považují u jmen za důležité, jaké vlastnosti jmen je přitahují a jaké naopak odmítají.

Respondenti ze skupiny [1] odpovídali většinou velmi stručně. Často neuvedli žádné jméno, případně jméno uvedli, ale bez zdůvodnění. Zdálo se, že byli otázkou zaskočeni. Pravděpodobně většinu z nich nenapadlo přemýšlet nad jmény takto do hloubky (což je způsobeno mimo jiné opět vlivem rodinné tradice).

Zcela jinak tomu bylo u skupiny [2]. Dotazovaní psali často i několik jmen zpravidla s jasným zdůvodněním svého postoje k nim.

U skupiny [1] na tuto otázku odpovídalo 35 respondentů, přičemž 16 z nich napsalo, že je žádné takové jméno nenapadá.

Většina respondentů ze skupiny [1] uváděla jména bez racionálního zdůvodnění – jména, která se „prostě nelíbí“.

Mezi tato jména byla zařazena následující: *Alois, Karel, Teodor; Filoména, Gertruda, Josefína, Klotylda, Lucie, Soňa, Zinajda*.

V odpovědích respondentů z této skupiny se objevilo několik různých důvodů, které podmiňovaly jejich záporný vztah k danému jménu. Byla odmítána například jakákoliv jména ruská, jména cizí, exotická, jména moderní, jména, která se „špatně zdrobňují“, jména

„zdrobnělá“ (jimiž byla pravděpodobně míněna taková jména, jejichž zakončení připomínají hypokoristické sufixy /viz s. 23/, např. *Eliška, Jindřiška*), jména seriálových a filmových postav (*Vinnetou, Sandokan*), jména znějící hrubě, k nimž lze vytvořit „posměšné rýmováčky“ (*Gizela, Johana, Rebeka*). Jedna respondentka uvedla jméno *Klotylda* kvůli „špatnému vztahu s tetičkou“, jež byla nositelkou tohoto jména (k tomu více viz 12. otázka, s. 81–82).

U skupiny [2] na tuto otázku odpovídalo 42 dotazovaných, přičemž 3 z nich uvedli, že je žádné takové jméno nenapadá.

Důvody, jež respondenti zmiňovali, lze rozdělit do několika skupin podle různých kritérií – 1. jméno se „prostě nelíbí“, 2. rozšířenost jména u nás, jeho původ, tradice, 3. formální charakter jména, 4. nositelé daného jména.

1. Jméno se „prostě nelíbí“

Mezi ně řadili respondenti ze skupiny [2] tato jména: *Ctirad, Čestmír, Kazimír, Luboš, Věnceslav, Vladimír, Angelina, Apolena, Božena, Drahomíra, Filoména, Gizela, Liliana, Lucie, Růžena, Sabina, Soňa, Vilma, Zdena*.

2. Rozšířenost jména u nás, jeho původ, tradice

Nejpočetnější zastoupení mezi neoblíbenými jmény měla jména cizí, jména, která „nejsou česká“, „jsou moc moderní, extravagantní“, „nehodí se k nám“. Respondenti zde zmiňovali následující jména: *Albert, Bruno, Denis, Hugo, Konrád, Marián, Patrik, Radek, Ilona, Iveta, Ivona, Natálie, Sandra, Vanessa*.

Jiní respondenti naopak odmítali jména „moc typicky česká“, „starosvětská“, jako např. *Antonín, František, Josef, Anna, Filoména, Marie, Václava*.

3. Formální charakter jména

Za „příliš hrubá“ byla označena tato jména: *Ignác, Hana, Hilda*; pro „nehezke“ domácí podoby *Josef (Pepa), Marie (Máňa, Mánička)*; pro náročnou výslovnost *Robert, Lydie*; pro náročnou výslovnost v zahraničí *Řehoř*; pro „nemožnost“ vytvoření domácích podob *Xenie*; pro velice snadno vytvořitelnou nadávku *Rút* („*Rút – Rúto – krúto*“); pro obourodost jméno *René*.

4. nositelé daného jména

Často se v odpovědích respondentů vyskytovala jména seriálových nebo filmových postav jako *Esmeralda, Arabela, Homer, Vinnetou*. Dále respondenti zmiňovali jména, k jejichž nositelům mají špatný vztah (*Tadeáš, Dominik, Daniel*; k tomu více viz 12. otázka, s. 81–82), jména blízkých příbuzných – rodičů, dětí sourozenců (*Helena, Rudolf*,

Alena) a jména příliš frekventovaná v jejich okolí (*Jakub, Štěpán*). Několik respondentů zmínilo jméno *Adolf* se zřejmou konotací k Adolfu Hitlerovi.

Lze si povšimnout, že respondenti zde z druhé strany potvrzují důležitost motivačních podnětů z otázek 4 a 6.

Počet uváděných ženských a mužských jmen v obou skupinách dohromady se liší jen minimálně (respondenti zmínili 45 jmen ženských a 36 jmen mužských).

14. Kdo všechno se podílel na výběru jména pro dítě? (např. prarodiče, starší sourozenci dítěte apod.)

Někteří respondenti uváděli více osob, které se podílely na výběru jména pro dítě, proto celkový počet odpovědí respondentů ze skupiny [1] a celkový počet odpovědí respondentů ze skupiny [2] v tabulce 32 neodpovídá celkovému počtu respondentů v jednotlivých skupinách. Hodnoty, jež si zaslouží pozornost, jsou v tabulce vyznačeny tučně.

	[1]		[2]	
	počet odpovědí	%	počet odpovědí	%
pouze rodiče	74	74 %	85	75 %
podíleli se starší sourozenci	9	9 %	19	17 %
podíleli se prarodiče	12	12 %	5	4 %
podíleli se přátelé a blízcí příbuzní	0	0 %	3	3 %
podíleli se zdravotní sestry a porodník	1	1 %	0	0 %
bez odpovědi	4	4 %	2	2 %

Tabulka 32: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 14. otázku

Na tuto otázku odpovídali respondenti ze skupiny [1] a [2] velmi podobně, z odpovědí respondentů z obou skupin jednoznačně vyplynulo, že jména pro děti vybírají nejčastěji pouze rodiče. Avšak přesto lze postřehnout dva rozdíly.

Ve skupině [2] se na výběru jména pro dítě častěji podíleli starší sourozenci (uvedeno 17 % respondenty, zatímco u skupiny [1] pouze 9 % respondenty). Způsob zapojení staršího sourozence při výběru jména popsal jeden dotazovaný: „*U Danielky bylo konečné rozhodnutí na Matýskovi – neuměl r, takže Klára a Karolína nešly, a rozhodla jeho slova Náša (Dáša) a taky nám nejvíc připadalo hodící se k ostatním členům rodiny.*“

U skupiny [1] byl zaznamenán při pojmenovávání dětí větší vliv prarodičů než u skupiny [2] – 12 % vs. 4 %, který lze přisuzovat modelu několikagenerační rodiny žijící dohromady, jenž byl dříve častější než dnes.

15. V případě, že máte více dětí, přemýšleli jste při volbě jejich jmen i nad tím, zda se k sobě hodí navzájem?

+

16. Jestliže jste na 15. otázku odpověděl/a „ano“, můžete svou odpověď blíže specifikovat?

I zde byly nalezeny podstatné rozdíly v odpovědích skupiny [1] a [2] – viz tabulka 33⁹.

	[1]	% z počtu respondentů s dvěma a více dětmi	[2]	% z počtu respondentů s dvěma a více dětmi
ano	11	12 %	30	35 %
ne	81	88 %	56	66 %

Tabulka 33: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 15. otázku

⁹ 4 respondenti ve skupině [1] a 28 respondentů ve skupině [2] měli pouze jedno dítě. Ti tedy v tabulce zahrnutí nejsou.

Výrazně více respondentů ze skupiny [2] ve srovnání se skupinou [1] zohlednilo při výběru jména pro dítě jména sourozenců.

Stejně jako v předchozích otázkách i zde výsledek u skupiny [1] jistě ovlivňuje tradice v rodině, jež je u této skupiny nejdůležitějším motivačním podnětem, proto zde hledání „vhodných“ jmen pro sourozence nemá takové uplatnění jako u skupiny [2].

Nemálo respondentů ze skupiny [2] na 15. otázku sice odpovědělo kladně, avšak svoji odpověď už v 16. otázce nespecifikovalo. Příkládám to zcela pochopitelným obtížím spojeným se zdůvodňováním kombinací „k sobě se hodících“ jmen, které jsou často založené na subjektivním, těžko vysvětlitelném pocitu. Někteří dotazovaní si však s kombinováním jmen pro své potomky opravdu vyhráli.

V tabulce 34 je zaznamenáno, jaké strategie respondenti při kombinování jmen volili (hodnoty v tabulce odpovídají počtu odpovědí respondentů pro všechny děti dohromady, přičemž někteří dotazovaní uvedli více důvodů volby daných jmen sourozenců).

	[1]	[2]
slavní nositelé těchto jmen (jsoucí spolu v nějakém vztahu)	2	7
jména obvyklá v naší zemi	1	5
délka, stejný počet slabik	1	4
jména líbivá + snadná výslovnost	1	3
stejně počáteční hlásky/slabiky	0	4
původ	0	2
jména, která se nepletou	0	2
neobvyklost jmen	0	2
jména znějící v základním tvaru „zdrobněle“	0	1
různé počáteční hlásky	0	1
stejně sekvence hlásek	0	1
současné trendy	0	1
jména s počátečními hláskami jdoucími v abecedě za sebou	0	1
svátek ve stejný den	0	1

Tabulka 34: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 16. otázku

Na základě těchto odpovědí respondenti uváděli následující jména svých dětí (jména skupin sourozenců jsou od sebe oddělena středníkem; v některých případech se stalo, že např. ze tří jmen potomků se k sobě nějakým způsobem podle respondentů „hodila“ jen dvě apod.):

1. jména obvyklá v naší zemi

Skupina [1]: *Petr, Josef, Viktor*

Skupina [2]: *Anežka, Tomáš, Magda; Vojtěch, Veronika, Anežka, Antonín; Lucie, Markéta; Tomáš, Martin*

2. délka jména/stejný počet slabik

Skupina [1]: *Jitka, Hana*

Skupina [2]: *Ondřej, Matouš; Josefína, Magdalena; Matěj, Vítek*

3. slavní nositelé těchto jmen (jsoucí spolu v nějakém vztahu)

Skupina [1]: *Pavel, Tomáš, Petr, Marek* („všichni patří do řady apoštolů“); *Magdalena, Marta* („biblické sestry“)

Skupina [2]: *Ondřej, Matouš, Kristýna; Samuel, David, Ester; Jan, Magdaléna; Tomáš, Marek, Adam; Vojtěch, Veronika, Anežka, Antonín; Štěpán, Matouš, Ondřej; Anna, Jan, Václav*

U tohoto bodu tedy respondenti volili především jména starozákonních a novožákonních postav, jména světců nebo osobností z české historie. Někteří uváděli, že vybírali jména osobností, které žily ve stejné době.

4. jména líbivá + snadná výslovnost

Tyto faktory vycházejí spíše ze subjektivního pocitu respondentů, podle něhož k sobě některá jména „sedí“ a jiná méně („muselo to znít tak nějak hezky, přirozeně“).

Skupina [1]: *Veronika, Kamila*

Skupina [2]: *Karolína, Viktor*

5. původ

Skupina [2]: *Josefína, Magdalena; Táňa, Saša*

6. jména znějící v základním tvaru „zdrobněle“ (tedy jména mající zakončení podobná zakončením hypokoristickým)

Skupina [2]: *Anežka, František*

7. různé počáteční hlásky (se zdůvodněním „aby se to nepletlo“)

Skupina [2]: *Zuzana, Adéla, Vít, Klára*

8. stejná počáteční hlásky/slabiky

Skupina [2]: *Alžběta, Alexandra; Kamila, Kristýna; Adam, Adéla; David, Denis*

9. jména, která by se nepletla

Respondenti uváděli, že se vyhýbali jménům, jež by se např. ve vokativu lišila jenom jednou hláskou (*Víťo – Jíťo, Eli – Neli*).

Skupina [2]: *Vít, Eliška, Vojtěch*

10. stejná sekvence hlásek ve jménech

Skupina [2]: *Daniel, Rozálie* (zde skupina hlásek *ie*)

Na poslední dvě otázky odpovídali pouze respondenti ze skupiny [1]. Jejich cílem bylo zjistit, zda tito respondenti nějakým způsobem reflektují rozdíl v přístupu k pojmenovávání dětí dříve a nyní.

17. Jestliže se Vám děti narodily mezi lety 1960–1975, připadá Vám, že je velký rozdíl mezi jmény, která se dávají dnes a která byla běžná v době, kdy jste čekali děti?

	počet odpovědí	%
ano	61	64 %
ne	35	36 %

Tabulka 35: Skupina [1] – zpracování odpovědí na 17. otázku

Více než polovina respondentů ze skupiny [1] tedy uvedla, že jistý posun zaznamenala. Jejich odpovědi jsou shrnuty u následující otázky.

18. Jestliže jste na 17. otázku odpověděl/a „ano“, můžete prosím napsat, v čem vidíte rozdíl?

U této otázky bylo uvedeno několik návodných odpovědí jako vliv zahraničí, větší vliv jmen celebrit apod., respondenti se jich ovšem nemuseli držet.

	počet odpovědí	% z počtu respondentů, kteří na 17. otázku odpověděli kladně
vliv zahraničí	29	48 %
celebrity	13	21 %
porušení rodinné tradice	7	11 %
biblická jména, jména svatých	6	10 %
staročeská jména	3	5 %
seriáloví, pohádkoví hrdinové	3	5 %
módní trendy	2	3 %
originalita	2	3 %
vliv masmédií	1	2 %
zkomolená cizí jména	1	2 %
nová jména	1	2 %
dávají se jména, aniž by lidé znali jejich význam	1	2 %

Tabulka 36: Skupina [1] – zpracování odpovědí na 18. otázku

Nejvíce respondenti ze skupiny [1] vnímají působení zahraničí.

Je zajímavé, že podle 13 respondentů hraje dnes velkou roli při pojmenovávání dětí jména celebrit, případně jejich potomků. Ovšem když se podíváme na odpovědi respondentů ze skupiny [2] (viz 4. otázka, s. 47–60), pojmenování po celebritách nezmínil nikdo. Je možné, že respondenti tento vliv jednoduše nevnímají i přesto, že existuje, příp. se k němu nepřiznali.

Několik dotazovaných si všímá skutečnosti, že jsou v současnosti stále více ožívována jména „staročeská“; čímž patrně myslí jména, jež se dlouhou dobu nepoužívala, takže pro mnohé získala určitý nádech starobylosti. Jeden respondent to nazývá „*vracením se do minulosti*“ a připojuje příklady takových jmen (*Eliška, Tadeáš, Veronika, Vojtěch*). Kromě

toho jsou podle respondentů na vzestupu i jména související s náboženskou motivací (což jen dokládá výsledky z 9. otázky na s. 68–77).

Jeden respondent si všiml, že se v současnosti objevují jména, která se dříve vůbec nedávala, avšak týká se to podle něho především ženských jmen (viz větší pestrost ženských jmen ve vzorku v porovnání s mužskými, s. 37–46). Jako příklad zmiňuje jména *Nela*, *Nikola*, *Klaudie*, *Aneta*, *Adriana*; z mužských jmen pouze *Matěj* a *Roman*.

9 Závěrečné shrnutí

Na základě tohoto výzkumu realizovaného v okrese Ústí nad Orlicí byly zjištěny některé zásadní rozdíly jednak mezi skupinami [1] a [2] a jednak v přístupu rodičů k výběru mužských a ženských jmen.

První odlišnosti se projevily již v četnosti a frekvenci jednotlivých jmen dětí. Ač byl počet dětí respondentů ve skupině [2] výrazně nižší než počet dětí ve skupině [1], s počtem jmen tomu bylo právě naopak; zároveň byl v obou skupinách zaznamenán menší počet mužských jmen ve srovnání s ženskými.

Na základě podrobnější analýzy počtu a frekvence jednotlivých jmen (srovnáním jmen společných oběma skupinám, srovnáním počtu jmen využitých k pojmenování chlapců a dívek v obou skupinách a odlišnostmi v nejčastějších jménech) bylo zjištěno, že mužská jména se ve vzorku opakují více než jména ženská, u nichž byla naopak zaznamenána větší rozmanitost. V čase je příklon k větší pestrosti pozorován jak u ženských, tak u mužských jmen; ovšem u ženských výrazněji než u mužských.

Rozdíl v počtu různých jmen mezi skupinami lze jistě přikládat odlišné společenské situaci včetně vlivů ze zahraničí, působení médií, okruhu známých lidí (a jmen). Rozdíl mezi mužskými a ženskými jmény ve zvyšující se pestrosti jmen souvisí také s rodinnou tradicí, již dnes více podléhají mužská jména, a také s módními vlnami, kterými jsou naopak více ovlivňována jména ženská.

Z dat získaných dotazníkovým šetřením byl zjištěn rozdíl mezi skupinami v celkovém přístupu k výběru jména pro dítě. Souhrnně lze říci, že respondenti ze skupiny [1] nepřikládali důležitost tolika různým aspektům, které by se měly odrazit ve výběru jména pro dítě. Volili mezi menším počtem jmen, než který průměrně udávali respondenti ze skupiny [2], často počítali od počátku pouze s jedním jménem. Co se týče motivací, pro respondenty ze skupiny [1] byla jednoznačně nejpodstatnější rodinná tradice, a to u mužských i u ženských jmen. Ostatní uvedené motivace byly zanedbatelné. U skupiny [2] byly naproti tomu odpovědi respondentů rozptýleny mezi různé motivace.

Ve stručnosti se nyní zaměřím na nejpodstatnější zjištění v souvislosti s motivacemi uvedenými skupinou [1] a [2] a na rozdíly v přístupu k mužským a k ženským jménům.

Co se týče srovnání vlivu rodinné tradice na mužská a ženská jména, u skupiny [1] nebyl zaznamenán žádný rozdíl. U skupiny [2] nejenže rodinná tradice výrazně ztratila na důležitosti, ale navíc se projevil zřetelný rozdíl v jejím působení na mužská a ženská jména

(mužská jména jí podléhají mnohem více než jména ženská). Tento jev je jedním z možných vysvětlení větší stability mužských jmen ve srovnání s ženskými, který se projevil při analýze jmen.

Větší důležitosti nabyl ve skupině [2] ve srovnání se skupinou [1] požadavek na originalitu, opačná tendence byla zaznamenána u požadavku na obvyklost. To dle mého názoru dobře koresponduje s mimojazykovou realitou. V době, kdy pojmenovávali potomky rodiče ze skupiny [1], bylo preferováno spíše „jít s davem“. Dnes naopak rodiče více než kdy jindy podporují dítě v jeho výjimečnosti, chtějí, aby už od počátku zaujalo, což zajišťují „netuctovým“ jménem. V tomto smyslu se někteří z rodičů snaží dát dítěti pokud možno co nejexotičtější jméno, aby prokázali silnou individualitu snahou „zařadit se a nevybočovat“ v rámci dnešní globalizované společnosti. V souvislosti s touto tendencí by bylo zajímavé provést průzkum postojů k originalitě jmen ve velkých městech. Lze vyslovit předpoklad, že obyvatelé velkých měst jsou více ovlivňováni vlivy ze zahraničí. Ve větší míře též vnímají ztíženou možnost se prosadit ve srovnání s lidmi na venkově, což se může ve výběru jména pro dítě projevit.

Zajímavé výsledky se objevily u náboženské motivace, která sehrála větší roli ve skupině [2] i přesto, že ve skupině [1] tvořili respondenti s vyznáním naprostou většinu, což lze chápat jako důsledek tehdejší společenské situace.

Ve skupině [2] se projeví rozdíly mezi motivacemi respondentů s vyznáním ve srovnání s respondenty bez vyznání především u původního významu jména a data svátku. Oba faktory souvisejí s jistým duchovním zaměřením daných respondentů (dítěti může být původní význam jména „hnacím motorem“ k tomu, stát se lepším, tento význam naplnit, a také datum svátku značící spojení s určitým patronem může být pojímáno jako určitý závazek). Zdá se, že respondenti bez vyznání se zabývají spíše formální stránkou jména (viz velký počet odpovědí u požadavků „aby se ‚hodilo‘ k příjmení“ a „aby se ‚hodilo‘ pro dospělého“).

V souvislosti s konkrétními jmény uvedenými respondenty s vyznáním a bez vyznání ze skupiny [2] bylo zjištěno, že některá jména byla ve vzorku použita výhradně respondenty s vyznáním, což nepochybně spočívá ve výrazném sepejetí daných jmen s osobnostmi náboženské historie. U respondentů s vyznáním byla také zjištěna menší pestrost ve jménech, jež pravděpodobně souvisí s užším okruhem „oblíbených“ světců, jejichž jména jsou mezi věřícími dětem opakovaně dávána.

Respondenti ze skupiny [2] se ve srovnání se skupinou [1] jeví jako kreativnější při vytváření domáckých podob jména dítěte – uváděli nejruznější neobvyklé tvary

a přezdívky „ušité na míru“ konkrétnímu jedinci. Respondenti ze skupiny [1] tolik invence nevykázali. Rozdíl mezi skupinami lze částečně vysvětlit velkým časovým odstupem respondentů ze skupiny [1] od doby, kdy byly jejich děti malé, ale především současnou zvýšenou oblibou ve zdrobňování (nejen) rodných jmen.

Není překvapivé, že respondenti ze skupiny [1] při výběru nezohledňovali internacionální charakter jména. Ovšem ani u skupiny [2] se nezdá tento faktor být v centru pozornosti. Stejně jako u originality by bylo zajímavé srovnání s obyvateli velkých měst, u kterých by mohla být tato motivace vnímána jako důležitější.

Mezi těmi, kteří k procesu pojmenování dítěte přizvali ještě další osoby, byly nalezeny rozdíly dané příslušností ke skupině [1] nebo [2]. U respondentů ze skupiny [1] se více než u respondentů ze skupiny [2] na výběru jména podíleli prarodiče dítěte, což může nepřímo souviset s důležitostí rodinné tradice u této skupiny. Respondenti ze skupiny [2] častěji než stanovisko prarodičů zohledňovali stanovisko starších sourozenců.

Pro většinu respondentů ze skupiny [1] nebylo podstatné, zda se jména jejich dětí budou hodit k sobě navzájem, což jistě podmínila rodinná tradice, kvůli níž nebylo nutné tento motivační faktor brát v úvahu. Ve skupině [2] k němu byl brán zřetel nadpoloviční většinou všech respondentů, přičemž u některých kombinací byla souvislost jmen patrná, jiné byly obtížněji vysvětlitelné, založené spíše na subjektivním pocitu rodičů.

Posun ve jménech a motivacích, podle nichž byly děti pojmenovávány, byl reflektován více než polovinou respondentů ze skupiny [1]. Za nejvýraznějšího činitele byl jimi považován vliv ze zahraničí.

Tato práce tedy prokázala, že je v každé době výběr jmen pro děti považován za velmi důležitý akt, přičemž se v závislosti na čase mění nejen repertoár užívaných jmen, ale velmi výrazně se proměňují i přístupy k pojmenování dětí. Ty jsou významně podmíněny společenskou situací v určité době, jež se v nich přímo odráží, a to až do té míry, že se z nich zpětně dají odečíst rysy dané společnosti (otevřenost – uzavřenost, svoboda – nesvoboda, úroveň komunikačních technologií apod.).

10 Použité zdroje

GERRITZEN. Naming Children in a Globalizing World. *Acta onomastica*. 2006, roč. 47, č. 1, s. 177–185. ISSN 1211-4413.

HÁJKOVÁ, Eva, Naděžda KVÍTKOVÁ a Blanka MICHALOVÁ. *Vlastní jméno jako prostředek sociální symboliky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, 47 s. ISBN 80-7290-185-0.

JANŮ, Gabriela. Motivace výběru rodných jmen, zvláště dnešních žáků. *Český jazyk a literatura*. 1997–1998, roč. 48, č. 7–8, s. 161–166. ISSN 0009-0786.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 604 s. ISBN 978-80-7106-484-8.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Amálka a Bobeš, nebo Amálie a Josef? (K přehodnocování hypokoristik v základní podobě). *Acta onomastica*. 2012, roč. 53, č. 1, s. 162–168. ISSN 1211-4413.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat*. 5. doplněné vyd. Praha: Academia, 2010. 783 s. ISBN 978-80-200-1888-5.

KNAPPOVÁ, Miloslava. O proměnlivosti repertoáru rodných jmen. In: KUKLÍK, Jan. *Přednášky z 33. běhu Letní školy slovanských studií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. s. 65–72. ISBN 80-7066-637-4.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Osobní jména v českém jazykovém systému. *Naše řeč*. 1980, roč. 63, č. 5, s. 225–231. ISSN 0027-8203.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Osobní jméno jako fenomén sociolingvistický. *Český jazyk a literatura*. 1996–1997, roč. 47, č. 3–4, s. 52–59. ISSN 0009-0786.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Rodná jména v Česku v 21. století. In: ČORNEJOVÁ, Michaela a KOSEK, Pavel. *Jazyk a jeho proměny: prof. Janě Pleskalové k životnímu jubileu*. 1. vyd. Brno: Host, 2008, s. 121–132. ISBN 978-80-7294-301-2.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Rodná jména v komunikaci. In: HASIL, Jiří. *Přednášky z 37., 38. běhu Letní školy slovanských studií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. s. 87–94. ISBN 80-7110-158-3.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989. 204 s. ISBN 80-200-0167-0.

KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. 1. vydání. Praha: Academia, 1974, 149 s.

LESÁK, Josef. Vybíráme jméno pro dítěátko. Konotace rodných jmen v internetových diskuzích. In: IVANOVÁ, Martina a OLOŠTIAK, Martin. *Varia 18. Zborník abstraktov z 18. kolokvia mladých jazykovedcov*. Prešov: Prešovská univerzita, 2009. s. 112–113. ISBN 978-80-8068-976-6.

NÁHLÍKOVÁ, Anežka. *Motivace k pojmenovávání dětí na Letohradsku*. 2011, 36 s. (seminární práce na FF UK, nepublikováno)

OBERPFALCER, František. Domácí tvary křestních jmen II. *Naše řeč*. 1931, roč. 15, č. 9, s. 199–204. ISSN 0027-8203.

PASTYŘÍK, Svatopluk. *Studie o současných hypokoristických podobách rodných jmen v češtině*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. 140 s. ISBN 80-7041-569-X.

PÁTEK, František. Křestní jména a příjmení. *Naše řeč*. 1947, roč. 31, č. 5–6, s. 118–119. ISSN 0027-8203.

PETR, Jan. K teorii rodného jména. *Slavica Pragensia*. 1976, roč. 19, č. 4–5, s. 95–105. ISSN 0323-0813.

PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2012*. 1. vyd. Brno: Host – vydavatelství, s.r.o. a Masarykova univerzita Brno, 2011. 204 s. ISBN 978-80-210-6056-2 (Masarykova univerzita Brno), ISBN 978-80-7294-834-5 (Host).

SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-422-9.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999. 191 s. ISBN 80-210-2027-X.

11 Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet respondentů v jednotlivých obcích	30
Tabulka 2: Náboženská charakteristika skupiny [1] a skupiny [2]	35
Tabulka 3: Dosažené vzdělání respondentů ze skupiny [1] a [2].....	36
Tabulka 4: Skupina [1] + [2] – mužská jména	39
Tabulka 5: Skupina [1] + [2] – ženská jména	41
Tabulka 6: Srovnání počtu osob a jmen u skupiny [1].....	41
Tabulka 7: Srovnání počtu osob a jmen u skupiny [2].....	41
Tabulka 8: Znázornění výpočtu výskytu jmen společných skupině [1] a [2].....	42
Tabulka 9: Mužská jména společná skupinám [1] a [2].....	43
Tabulka 10: Ženská jména společná skupinám [1] a [2].....	44
Tabulka 11: Skupina [1] – zpracování odpovědí na 4. otázku	48
Tabulka 12: Skupina [2] – zpracování odpovědí na 4. otázku	49
Tabulka 13: Znázornění průměrného počtu odpovědí u skupiny [1] + [2]	52
Tabulka 14: Skupina [1] + [2] – průměrná délka jména	56
Tabulka 15: Motivační podněty uvedené respondenty ze skupiny [1].....	57
Tabulka 16: Motivační podněty uvedené respondenty ze skupiny [2].....	58
Tabulka 17: Skupina [1] + skupina [2] – počet jednotlivých odpovědí na 5. otázku.....	61
Tabulka 18: Skupina [1] – počet jednotlivých odpovědí na 6. otázku	64
Tabulka 19: Skupina [1] + [2] – počty jednotlivých odpovědí na 7. otázku	66
Tabulka 20: Skupina [1] – počty jednotlivých odpovědí na 8. otázku.....	66
Tabulka 21: Skupina [2] – počty jednotlivých odpovědí na 8. otázku.....	67
Tabulka 22: Skupina [1] + [2] – počet odpovědí na 9. otázku	68
Tabulka 23: Odpovědi respondentů skupiny [1] a [2] na otázku týkající se náboženského vyznání	70
Tabulka 24: Srovnání odpovědí respondentů s vyznáním a bez vyznání ze skupiny [2] na 4. otázku.....	71
Tabulka 25: Srovnání odpovědí respondentů s vyznáním ze skupiny [1] a [2]	73
Tabulka 26: Skupina [2] – srovnání jmen dětí respondentů s vyznáním a bez vyznání; mužská jména.....	75
Tabulka 27: Skupina [2] – srovnání jmen dětí respondentů s vyznáním a bez vyznání; ženská jména	76
Tabulka 28: Skupina [2] – srovnání počtu osob a jmen u respondentů s vyznáním a bez vyznání.....	77
Tabulka 29: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 11. otázku	80
Tabulka 30: Skupina [2] – kladné odpovědi na 11. otázku ve vztahu k dosaženému vzdělání respondentů	81
Tabulka 31: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 12. otázku	81
Tabulka 32: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 14. otázku	84
Tabulka 33: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 15. otázku	85
Tabulka 34: Skupina [1] + [2] – zpracování odpovědí na 16. otázku	86
Tabulka 35: Skupina [1] – zpracování odpovědí na 17. otázku	88
Tabulka 36: Skupina [1] – zpracování odpovědí na 18. otázku	89

12 Seznam grafů

Graf 1: Věkové rozložení ve skupině [1]	34
Graf 2: Věkové rozložení ve skupině [2]	35
Graf 3: Skupina [1] – chlapci + dívky: zpracování odpovědí na 4. otázku	50
Graf 4: Skupina [2] – chlapci + dívky: zpracování odpovědí na 4. otázku	50
Graf 5: Srovnání motivací mezi skupinami [1] a [2] – mužská jména	51
Graf 6: Srovnání motivací mezi skupinami [1] a [2] – ženská jména	51
Graf 7: Srovnání motivací u respondentů s vyznáním a bez vyznání	71
Graf 8: Srovnání motivací u respondentů s vyznáním ze skupiny [1] a [2]	73

13 Seznam obrázků

Obrázek 1: Podoby rodného jména a příjmení	12
--	----

14 Přílohy

14.1 Seznam otázek zaměřených na motivace, jež byly použity v dotazníku

1. Jak se jmenují Vaše děti?
2. Kdy (v jakém roce) se Vaše děti narodily?
3. Mezi jakými jmény jste se rozhodovali, když jste vybírali jméno svým dětem?
4. U každého dítěte zaškrtněte, co všechno pro Vás bylo při výběru jména důležité.
5. Jestliže jste zatrhli/a možnost „aby se ‚hodilo‘ k příjmení“, napište prosím, v čem podle Vás vhodnost jména ve vztahu k příjmení spočívá.
6. Napište prosím, který z důvodů uvedených ve 4. otázce hrál při výběru jména nejdůležitější úlohu.
7. Pojmenovali jste Vaše dítě po někom konkrétním?
8. Jestliže jste na 7. otázku odpověděl/a „ano“, zaškrtněte po kom.
9. Hrály u Vás při výběru jména roli náboženské důvody?
10. Napište prosím, jaké domácí podoby jmen jste pro děti používali, když byly malé.
11. Přemýšleli jste při výběru jména o tom, zda bude vhodné i pro případný život v zahraničí (z hlediska jednoduchosti zápisu a výslovnosti pro cizince)?
12. Hrál u Vás při pojmenovávání dítěte roli také to, jaké znáte nositele daného jména (např. znám protivnou Šárku, proto bych toto jméno svému dítěti nedal/a, i když by se mi třeba jinak líbilo...)?
13. Jaké jméno byste dítěti nikdy nedal/a? A proč?
14. Kdo všechno se podílel na výběru jména pro dítě?
15. V případě, že máte více dětí, přemýšleli jste při volbě jejich jmen i nad tím, zda se k sobě hodí navzájem?
16. Jestliže jste na 15. otázku odpověděl/a „ano“, můžete svou odpověď blíže specifikovat?

Poslední dvě otázky se týkají pouze skupiny [1]:

17. Připadá Vám, že je velký rozdíl mezi jmény, která se dávají dnes a která byla běžná v době, když jste vybírali jména pro své děti?
18. Jestliže jste na 17. otázku odpověděl/a „ano“, můžete prosím napsat, v čem vidíte rozdíl?

14.2 Rodná jména dětí narozených v letech 2001–2011 na Letohradsku

Zpracována byla jména 1 567 dětí – 830 chlapců (100 jmen) a 737 dívek (126 jmen).

Mužská jména:

Jan	62
Jakub	51
Daniel	35
Filip, Lukáš	33
Ondřej, Tomáš	32
Matěj	31
Adam, Dominik	24
David, Martin, Vojtěch	23
Matouš	22
Marek, Petr	20
Štěpán	19
František, Michal	18
Jiří	15
Patrik	14
Josef	12
Jaroslav, Václav	11
Antonín, Kryštof, Tobiáš	10
Radek, Vít	9
Jáchym, Pavel	8
Erik, Miroslav, Šimon	7
Jindřich, Radim	6
Aleš, Richard	5
Kristián, Samuel, Stanislav, Roman, Albert, Max, Mikuláš, Vilém, Zdeněk	4
Denis, Jonáš, Karel, Oldřich, René, Sebastian, Tadeáš	3
Alex, Andrej, Benedikt, Dalibor, Eliáš, Lubomír, Marcel, Matyáš, Milan, Oleg, Prokop, Přemysl, Robin, Viktor	2

Áron, Arnošt, Bartoloměj, Bedřich, Benjamin, Damián, Heřman, Jaromír, Jeremiáš, Kevin, Kvido, Libor, Luboš, Luděk, Marián, Maxmilián, Mike, Miloš, Mathias, Nikola, Nikolas, Oliver, Pravoslav, Radovan, Rostislav, Slavomír, Thomas, Vladislav, Vlastimil, Timon, Waldemar, Zbyněk	1
---	---

Ženská jména:

Tereza	41
Karolína	36
Eliška	34
Nikola (Nicol, Nikol)	33
Lucie	29
Adéla, Kateřina (Katka)	28
Anna	27
Kristýna (Kristina)	25
Veronika	24
Natálie, Nela	23
Barbora (Bára)	22
Aneta, Zuzana	14
Markéta	13
Monika, Vendula	12
Anežka	11
Klára, Marie	10
Daniela, Jana, Simona	9
Amálie, Denisa	8
Michaela, Sára, Šárka	7
Dominika, Ema (Emma), Magdaléna, Martina, Laura	6
Elen (Ellen), Johana, Julie (Juliana), Rozálie	5
Dorota, Ester, Evelína, Gabriela, Kamila, Pavla, Štěpánka, Vanesa (Vanessa), Žaneta	4
Adriana, Ela (Ella), Emilie, Iveta, Hana,	3

Josefína, Marika, Sabina, Sofie (Sofia), Soňa, Stela (Stella)	
Agáta, Alice, Alžběta, Blanka, Dana, Eva, Justýna, Leona, Leontýna, Libuše, Linda, Marcela, Mirka, Nelly, Radka, Růžena, Vanda	2
Alena, Anděla, Andrea, Angelina, Annie, Anna-Marie, Beáta, Berenika, Bibiana, Darja, Diana, Dita, Dora, Dorothy, Emily, Etela, Filoména, Gita, Helena, Iva, Izabela, Inka, Jarmila, Jasmína, Jitka, Jolana, Klaudie, Jesica, Lada, Lea, Lenka, Ludmila, Lisa, Margita, Matylda, Miriam, Renáta, Renée, Romana, Sandra, Silvie, Svatava, Táňa, Tat'ána, Tina, Tea, Valérie, Venuše, Viola, Zdeňka, Žofie	1

14.3 Domácké podoby jmen

14.3.1 Domácké podoby jmen a přezdívky uvedené respondenty ze skupiny [1]

Mužská jména:

Aleš	Alešek
David	Dajda, Davuša
František	František, Fandík, Fanda
Jan	Jenda, Jeník, Honzík
Jaroslav	Jára, Jaroušek
Jiří	Jiří, Jirka, Jiřík, Jiříček, Jirunka, Jura, Jíra
Josef	Pepča, Pepík, Pepa, Pepíček
Karel	Kája, Kájínek
Ladislav	Ládiček, Ladoušek, Ladínek
Leoš	Poldík
Libor	Libor, Libča, Liborek
Luboš	Luba
Lukáš	Luki, Lukášek
Marek	Marek, Mareček, Marulínek
Martin	Mart'a, Martínek, Marti, Mart'ásek
Michal	Miša, Miško
Milan	Míla, Milánek, Miloušek
Miloš	Míla, Milošek
Miroslav	Míra, Mireček, Mírek
Pavel	Pavlíček, Pavlík, Pavel, Pavílek, Pája
Petr	Pét'a, Petříček, Petřínek
Radek	Radeček
Radim	Radimek, Rad'a
Radoslav	Radeček, Rád'a
Roman	Románek, Romča
Rostislav	Rostík
Rudolf	Rudík, Rudík
Slavomír	Sláveček, Slávínek
Stanislav	Staňa

Tomáš	Tomáš, Tom, Tomík, Tomášek, Tomínek
Václav	Váša, Vašík, Vašíček, Venda, Venoušek
Vilém	Viluna
Viktor	Viktorek, Viki
Vladislav	Vlád'a
Zdeněk	Zdenda, Zdeni

Ženská jména:

Anna	Anuša
Blanka	Blanka, Blanička
Blažena	Blaženka
Božena	Bóža
Dana	Dana, Danuška, Danča
Daniela	Danielka
Eva	Eva, Evička, Evča
Hana	Hanka, Hanička, Handa
Helena	Hela, Helenka
Ilona	Ilona
Irena	Irča
Jarmila	Jarmilka
Jiřina	Jiřinka, Jířa
Jitka	Jitka, Jít'a, Jitunka
Kamila	Kamilka
Kateřina	Kačenka
Lada	Laděňka
Lenka	Lenka, Lenička
Ludmila	Liduška, Lída
Magdalena	Madla
Marcela	Marcela, Marcelka
Marie	Maruška, Maru, Marunka, Majka, Maruša
Markéta	Markéta, Majka
Marta	Martinka, Marti
Martina	Martina, Martinka, Marti, Mart'a
Miroslava	Mirenka

Monika	Moni, Monča
Naděžda	Nad'a
Olga	Olinka
Pavčina	Pavčina, Pavlinka
Petra	Petruška, Pet'ka, Pét'a
Renata	Renatka, Renka
Růžena	Růži
Soňa	Soňa, Sonička, Soni
Sylvie	Lili
Štěpánka	Štěpa
Věra	Věruška, Věrka
Veronika	Verunka
Vladimíra	Vladěnka, Jája
Zdenka	Zdeninka, Zdeni, Zdenička, Zdenča
Zdeňka	Zdenička

14.3.2 Domácké podoby jmen a přezdívky uvedené respondenty ze skupiny [2]

Mužská jména:

Adam	Adámek, Ad'a, Adu, Adulka, Adik, Ada, Aduš, Ád'ula, Ád'a, Ádínek
Antonín	Tonda, Toník, Toníček, Tonánek, Tonásek, Tonín, Antonínek, Toňula, Tonislav, Toňulka, Tóna
Daniel	Daník, Dandík, Dand'ulka, Daniček, Dána, Daňour, Daneček, Dany, Danýsek, Dand'ula
David	Davídek, Dádinka, Dadinek, Dášenska, Dáša, Davi, Dáda, Dád'a, Davča
Denis	Denisek
Filip	Filípek, Filda, Filouš, Fídisek, Filda, Filipísek
František	František, Išek, Fanoušek, Frantich, Fanyn, Fanýsek, Francek, Frantík, Fanulka, Fráňa, Fanda, Franta
Jáchym	Jáchymek
Jakub	Jakoubek, Kubík, Kuba, Kubí, Kubíček, Kubita, Kubča, Kubísek, Kubula, Kubas
Jan	Jeníček, Jeník, Jeňa, Jenínek, Jeňulka, Jeňula, Hoja, Honi, Hoza,

	Honzik, Honzík, Honzi
Jiří	Jurásek, Jiříček, Jiřík
Josef	Josífek, Pepíček
Kristián	Kristy, Kiki
Kryštof	Kryštůfek, Štofi
Marek	Mája, Mareček
Martin	Martin, Martínek, Mart'a, Maty, Matýsek, Mat'ulka, Martík, Mart'a
Matěj	Matýsek, Máť'a, Matulka, Matýnek, Matýsek, Máca, Matějda
Matouš	Matoušek, Matu, Mate, Máť'a, Maty, Papouš, Pápa
Matyáš	Matýsek, Maty, Mat'ulka
Michal	Míša, Michálek
Mikuláš	Miky, Mikula, Mikýsek
Milan	Míla
Ondřej	Ondřej, Ondra, Ondřejda, Ond'a, Ondrášek, Ója, Ďásek, Ďa, Ondřísek, Ondi, Ond'ulka, Ondy
Patrik	Patriček, Pát'a, Riček
Pavel	Pája
Petr	Pét'a, Pét'ula
Prokop	Prokůpek, Prokopeček, Kopeček, Kůpek
Radim	Rád'a, Raďas
Samuel	Samiček, Samínek, Sasiček, Samík, Sášenka, Sáša, Samy, Sumík, Samíšek, Sam
Saša	Sašík, Sašulka
Šimon	Šimi, Šimonek, Šimíček, Šimík
Štěpán	Štěpa, Štěpi, Štěpánek
Tomáš	Tomášek, Tomi, Tomík, Tom, Tomíšek, Tomulín, Tomča, Mid, Míček, Tominda
Václav	Venda, Vendelín, Vašík, Veny
Vít	Vítek, Víteček, Vít'a, Vít'ula, Vítu, Vitenka, Vításek
Vítek	Víteček, Vít'a
Vojtěch	Vojta, Vojtíšek, Vojti, Vojtík, Vojtíno

Ženská jména:

Adéla	Adélka, Aduška, Andulka, Adelinka, Adulina, Ad'a
Agnes	Adi, Agi, Ad'ulka
Alena	Alča, Alí, Ala, Alík, Alenka
Alexandra	Alex, Lexie, Lex, Saška, Sašenka
Alžběta	Bětka, Bětuška, Betula, Betynka, Alžbětka, Bety, Betulina, Běty
Amálie	Amálka, Ami
Andrea	Ája, Andrejka
Aneta	Anetka, Any, Anýsek, Anuška, Aný, Áňa, Aní, Anča, Ája, Anténka
Anežka	Aninka, Áňa, Anýzka, Áža, Anežka, Aňulka, Anýsek, Agnes, Ágnes
Anna	Aninka, Anička, Andulka, Ani, Anuška
Barbora	Barunka
Cecilie	Cecilka, Ceculka, Ceculína, Ceculí, Culíček
Dana	Danuška, Danulka, Danda
Daniela	Dádunka, Dáda, Drákulka, Da, Dáninka, Dáňa, Danielka, Danča, Náňa, Daninka, Dandys, Daď'ula, Dany
Eliška	Elinka, Eli
Ester	Esterka, Esty, Estynka, Estešek, Enenek, Enynek
Hana	Hanička, Hand'ulka
Iveta	Ivetka, Ivi, Vivi
Jitka	Jituška, Jitunka
Johanka	Johani
Josefina	Fína, Józina, Pepi, Josi, Josífka
Kamila	Kamča, Kami, Kamálka, Kámoška
Karolína	Karolínka, Kájásek, Karísek
Kateřina	Kateřinka, Kát'a, Kát'ule, Kačenka, Kačka, Katynka
Klára	Klára, Klárka, Klárinka
Kristýna	Kristýnka, Kristýnečka, Týna, Týnka, Týnečka, Týnuška, Týnče, Ínečka, Ínče
Laura	Laurísek, Lauri, Lauridlo
Lea	Leontýnka
Linda	Lily
Lucie	Lucinka, Luci
Ludmila	Lidunka, Liduška, Lída
Magda	Magdička, Madlenka

Magdaléna	Madlénečka, Madlenka, Madluška, Majda, Majdalénka, Madlen, Madinka, Magdalenka
Marie	Maruška, Mařenka, Majdinka
Marika	Mája, Májísek, Marísek
Markéta	Markétka, Marki, Maki
Martina	Martinka, Mart'a, Mart'ulka, Mát'a, Matýsek
Melánie	Melinka, Melda
Michaela	Míša, Mišanka
Miriam	Miriamka
Natálie	Natálka, Nany, Naty, Natalii, Natka, Tálinka, Ťulík,
Nela	Nela, Nelinka, Nelis
Nikola	Nikolka, Nikolína, Niki, Nikča, Nikýsek, Nikouš
Olina	Oli
Petra	Petruška, Peť'a, Peťulka, Peťulinka
Ráchel	Ráchelka, Ráchelí, Ráchelína
Renata	Renatka
Rozálie	Rozárka, Rozinka, Rozinečka, Rozinda
Sára	Sáruší, Sárinka
Šárka	Šárinka
Táňa	Táninka, Táňulka
Tereza	Terezka, Teri, Terinka, Teruli, Terísek, Terenka, Terča
Vendula	Vendulka, Vendulička, Venynka, Vendy, Vend'a
Veronika	Veronika, Verča, Verunka, Veruška, Veru, Verůnka, Nika, Beru
Viktorie	Viktorka, Vikísek, Vikulínek, Vikínek, Viki, Vikť'a, Vikulka
Zuzana	Zuzanka, Zuzi
Žaneta	Žany, Žiži, Žanda